ئۇيغۇر ھازىرقى زامان ئاتاقلىق شائىرلىرىنىڭ شېئىرلىرىدىن نەمۇنىلەر

ئابدۇرېھىم ئۆتكۈر

ئۆمۈر مەنزىللىرى

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

ئۇيغۇر كىتاب تورپېكىتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ پىڭى ئادرېسى

ئۇيغۇر ھازىرقى زامان ئاتاقلىق شائىرلىرىنىڭ شېئىرلىرى [illegible]

ئابدۇخالىق ئۇيغۇر	**ئاچىل**
لۇتپۇللا مۇتەللىپ	**يىللارغا جاۋاب**
نىمشېھىت ئەرمىيا ئېلى سايرامىي	**ئالدىدا**
ئابدۇرېھىم ئۆتكۈر	**ئۆمۈر مەنزىللىرى**
تېيىپجان ئېلىيېۋ	**تۈگىمەس ناخشا**
مۇھەممەد رەھىم	**جان تەسەددۇق**
مۇھەممەتجان راشىدىن	**ئانا تاغلار**
بوغدا ئابدۇللا	**قەدىمى يارغولدا كەچ كۈز**
روزى سايىت	**ئانا تىلىم — زەر تىلىم**
ئوسمانجان ساۋۇت	**زېمىن قەسىدىسى**

ISBN 978-7-228-11683-6
9 787228 116836 >
定价：18.00 元

ئۇيغۇر ھازىرقى زامان ئاتاقلىق شائىرلىرىنىڭ شېئىرلىرىدىن نەمۇنىلەر

ئابدۇرېھىم ئۆتكۈر

ئۆمۈر مەنزىللىرى

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

www.uyghurkitap.com

图书在版编目(CIP)数据

生活的历程：维吾尔文/阿布都热依木·吾提库尔著. —乌鲁木齐：新疆人民出版社，2008.6（2009.2 重印）
ISBN 978—7—228—11683—6

Ⅰ.生…　Ⅱ.阿…　Ⅲ.诗歌—作品集—中国—当代—维吾尔语（中国少数民族语言）Ⅳ. I 227

中国版本图书馆 CIP 数据核字（2008）第 081054 号

作　　者	阿布都热依木·吾提库尔
责任编辑	阿不都热合曼·艾白，艾则孜·吐尔迪
责任校对	古丽夏尔·尼格买提
特约校对	外力·杂依东
封面设计	艾克拜尔·沙力
出版发行	新疆人民出版社
地　　址	乌鲁木齐市解放南路 348 号
电　　话	0991—2827472
邮政编码	830001
印　　刷	新疆新华印刷二厂
经　　销	新疆维吾尔自治区新华书店
开　　本	880×1230 毫米　1/32
印　　张	6.25
插　　页	4
版　　次	2008 年 7 月第 1 版
印　　次	2009 年 2 月第 2 次印刷
印　　数	5001—8000 册
定　　价	18.00 元

ئۆمۈر مەنزىللىرى

ئاپتورى : ئابدۇرېھىم ئۆتكۈر
مەسئۇل مۇھەررىرى : ئابدۇراخمان ئەبەي ، ئەزىز تۇردى
مەسئۇل كوررېكتورى : گۈلشەھەر نىغمەت
تەكلىپلىك كوررېكتورى : ۋەلى زەيدۇن
مۇقاۋىسىنى لايىھىلىگۈچى : ئەكبەر سالىھ
نەشر قىلىپ تارقاتقۇچى : شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى
ئادرېسى : ئۈرۈمچى شەھىرى جەنۇبىي ئازادلىق يولى 348 ـ نومۇر
تېلېفون : 0991—2827472
پوچتا نومۇرى : 830001
باسقۇچى : شىنجاڭ شىنخۇا 2 ـ باسما زاۋۇتى
ساتقۇچى : شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق شىنخۇا كىتابخانىسى
فورماتى : 880×1230 مىللىمېتىر ، 1/32
باسما تاۋىقى : 6.25
قىستۇرما بېتى : 4
نەشرى : 2008 ـ يىلى 7 ـ ئاي 1 ـ نەشرى
باسمىسى : 2009 ـ يىلى 2 ـ ئاي 2 ـ بېسىلىشى
تىراژى : 5001—8000
كىتاب نومۇرى : ISBN 978—7—228—11683—6
باھاسى : 18.00 يۈەن

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى

نەشرىياتتىن

شائىر ئابدۇرېھىم ئۆتكۈر 1923 ـ يىلى 7 ـ ئايدا قۇمۇل شەھىرىدە تىلەش ئىسىملىك سودىگەر ئائىلىسىدە دۇنياغا كەلگەن . ئۇ ئاتا ـ ئانىسىدىن كىچىك چېغىدىلا يېتىم قالغاچقا ، دادىسىنىڭ دوستى ئوقۇمۇشلۇق سودىگەر ئوسمان ھاجى ئائىلىسىدە چوڭ بولغان . ئۇ دەسلەپ قۇمۇلدا دىنىي مەكتەپتە ئوقۇغان . ئۇرۇش مالىمانچىلىقى ۋە تۇرمۇش ئېھتىياجى تۈپەيلى ئائىلىسىدىكىلەر بىلەن بىللە قۇمۇلدىن ئايرىلىپ ، ئىلگىرى- كېيىن بولۇپ ، گەنسۇنىڭ جيۇچۈەن ۋىلايىتىگە ۋە ئاقسۇنىڭ ئۇچتۇرپان ناھىيىسىگە كۆچۈپ بارغان . ئۇچتۇرپاندا يېڭىچە مەكتەپكە كىرىپ ئوقۇغان . 1936 ـ يىلى ئۈرۈمچىگە كېلىپ ، ئۆلكىلىك 1 ـ گىمنازىيىگە ئوقۇشقا كىرگەن . 1939 ـ يىلى بۇ مەكتەپنى پۈتكۈزۈپ سابىق شىنجاڭ ئىنستىتۇتىغا ئوقۇشقا كىرگەن . 1942ـ يىلى ئوقۇشنى تاماملاپ ، ئۆلكىلىك قىزلار مەكتىپىدە ئوقۇتقۇچىلىق قىلغان . 1945 ـ يىلدىن 1949 ـ يىلغىچە مەتبۇئات ئورۇنلىرىدا ئىشلىگەن . 1950 ـ يىلدىن كېيىن خېلى يىللارغىچە تەرجىمانلىق ، تەتقىقات ۋە ئوقۇتقۇچىلىق بىلەن شۇغۇللانغان . 1970 ـ يىللارنىڭ ئاخىرلىرىدىن باشلاپ شىنجاڭ ئىجتىمائىي پەنلەر ئاكادېمىيىسى مىللەتلەر ئەدەبىياتى تەتقىقاتى ئىنستىتۇتىنىڭ ئالىي تەتقىقاتچىسى بولۇپ ئىشلىگەن . 1995 ـ يىلى 10 ـ ئاينىڭ 5 ـ كۈنى ئۈرۈمچىدە 72 يېشىدا ئالەمدىن ئۆتكەن .

ئابدۇرېھىم ئۆتكۈر ئەدەبىيات ساھەسىگە 1940 ـ يىللىرى شېئىر ئارقىلىق كىرىپ كەلگەن . ئۇ شۇنىڭدىن تارتىپ ئىزچىل تۈردە شېئىر ئىجادىيىتى بىلەن شۇغۇللىنىپ ، بۇ ساھەدە زور مۇۋەپپەقىيەتلەرنى قولغا

كەلتۈرگەن، شۇنداقلا ئۇيغۇر ھازىرقى زامان شېئىرىيىتىنىڭ ئالدىنقى قاتاردىكى ۋەكىللىرىنىڭ بىرىگە ئايلانغان. ئۇنىڭ «تاڭ شاماللىرى»، «ياخشى»، «مەن ئاق بايراق ئەمەس» قاتارلىق شېئىرلىرى، «ئۇلۇغ ئانا ھەققىدە چۆچەك»، «قەشقەر كېچىسى» قاتارلىق داستانلىرى ھازىرقى زامان ئۇيغۇر شېئىرىيىتىدە ئالاھىدە ئورۇن تۇتىدۇ.

ئابدۇرېھىم ئۆتكۈر 1980 - يىللاردىن تارتىپ بەدىئىي جەھەتتىكى تالانتىنى تارىخىي رومان ئىجادىيىتىگە قارىتىپ «ئىز»، «ئويغانغان زېمىن» رومانلىرىنى يازغان. بۇ رومانلار ئۇيغۇر رومانچىلىقىنىڭ شەكىللىنىشىگە ئاساس سالغان رومانلار بولۇپ ھېسابلىنىدۇ.

ئابدۇرېھىم ئۆتكۈر يەنە «تۈركىي تىللار دىۋانى»، «قۇتادغۇ بىلىك» قاتارلىق نادىر كلاسسىك ئەسەرلەرنى ھازىرقى زامان ئۇيغۇر تىلىدا نەشرگە تەييارلاش ئىشىدا ئالاھىدە تۆھپە قوشقان تەتقىقاتچى.

ھازىرغا قەدەر ئابدۇرېھىم ئۆتكۈرنىڭ «يۈرەك مۆگىلىرى» (1946 - يىلى، لەنجۇ)، «تارىم بويىلىرى» (1948 - يىلى، تيانشان نەشرىياتى) ناملىق شېئىرلار توپلىمى، «قەشقەر كېچىسى» (1980- يىلى، شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى) ناملىق داستانى، «ئۆمۈر مەنزىللىرى» (1985- يىلى، شىنجاڭ ياشلار - ئۆسمۈرلەر نەشرىياتى) ناملىق شېئىرلار توپلىمى، «ئىز» (1985 - يىلى، شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى)، «ئويغانغان زېمىن» (ئىككى قىسىم، 1988 - ، 1994 - يىللىرى، شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى) ناملىق رومانلىرى، «خەزىنىلەر بوسۇغىسىدا» (1996- يىلى، شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى) ناملىق ئىلمىي ماقالىلەر توپلىمى نەشر قىلىنغان.

بۇ توپلامغا شائىر ئابدۇرېھىم ئۆتكۈرنىڭ ۋەكىللىك خاراكتېرىگە ئىگە لىرىك شېئىرلىرى كىرگۈزۈلدى.

مۇندەرىجە

سالام دەڭ 1
تاڭ شامالىلىرى 3
تەلكە ھەققىدە قوشاق 5
ئايلىناي 7
چىللاڭ خورىزىم، چىللاڭ 8
ئەي تولۇن قىز 9
قەلەمگە 12
بۆشۈك ئەللىيى 14
كېڭەش 17
كوچا يولىدا بىر تون 19
مۇزلىغان شەھەر 21
باھار چىللايمەن 23
ئۇچراشقاندا 25
غەزەل 27
جەنۇبقا خەت 28
ئەلۋىدا ساڭا 29
ياشلىق 31
يۇرتۇم قالدى 34
كەل ـ كەل سابا 36
ئارمان نىمە 37
كىشەن 38
يېتەر، ئەي چەرخ 39

www.uyghurkitap.com

قايتىش 40
تاماكا بايان 42
خەجلە، خائىنلار خەجلە 44
مۇھەببەت ھەققىدە غەزەل 45
تاڭ زىباسى يوقمىدۇر 46
خەلق ماقاللىرىدىن ئىقتىباسلار.. 47
قەلبىم باھار 49
ۋىجدان دەۋىتى 50
سەجدىگاھىمغا 51
مەڭگۈ شۈكرانىم تولا 52
شائىر دوستۇمغا 53
مەي بولمىدى 54
فۇرقەتكە مۇشائىرە 55
توۋا دەپ تۇتتۇم ياقا 56
كۆز كېچىسى 58
«ئىت ئۈرەر، كارۋان يۈرەر» 60
يالقىن غەزىلىگە مۇخەممەس 61
مۇختەمىلات 63
غەزەل 64
نەۋائىي غەزىلىگە مۇخەممەس 65
باھار ۋەسلىگە مۇشتاقلىق 67
يانغۇسى تاڭ مەشئىلى 68
ئەسسە گۈل باغىدىن سابا 69
گۈل ئەمەسكەن ياشلىقىم 70
ئىچەي قەشقەر شارابىدىن 71
بابۇر غەزىلىگە مۇشائىرە 72
ئاق ئەمەس ساچىمدىكى.. 73
تىپىلماس 74
قىتئەلەر 75

كىرەك بولسا 77
غەنىيمەت 78
ياخشى 79
ياڭرات ۋەتەن مۇقامنى 80
تېخى كۆپ ئىمتىھان شۇنچە 81
باھار كەلدى 82
خۇشلۇقۇم 83
خۇش مۇبارەك بۇ ئىشلىك 84
بۇيلۇق 86
ئىدىقۇت 89
بېزەكلىك 91
سەرلەۋھىسىز شېئىرلار 93
ئۆمۈر ھەققىدە مۇخەممەس 95
بوغدا ئانام 99
خاسىيەتلىك ئۇچرىشىش 101
ئەينەك 103
تووۋا دەيمەن، تووۋا 104
بالام بولسا، شۇنداق بولسا 107
يىراقتىن خەت 109
ئەسسالام، ئەي قەشقىرىم 114
قەشقەر گۈزىلىگە 115
قەشقەر قىزى 116
مەن ئاق بايراق ئەمەس 117
ئاھ، مۇئەللىم، مۇئەللىم 121
ياشناۋەر، سۆيۈملۈك بوغدا 123
ئەلۋىدا، ئەي نەغمە ئۇستازى 125
سايە 127
باھار ھەققىدە غەزەل 128
مەرھۇم ئەھمەت ئۆمەرگە مەرسىيە 129

بىر يۇلتۇز ئۆچتى 130
شائىر تېيىپجان ئېلىيوفقا مەرسىيە 131
سالام، يۇرتۇم 133
سالام، قەشقەر 136
مەرھابا 137
نورۇز بەزمىسىگە نەزمە 139
پامىر تۇلپارىغا 142
دوستۇم تۇردى سامساققا مەرسىيە 144
مەلىكە ئامانىسا ھەيكىلىنى كۆرۈپ 145
يېشىل قارىغايلار 146
ئون يېشىڭغا مۇبارەك 148
دوستۇم غۇلام غوپۇرىغا مەرسىيە 151
پارچە 152
رۇبائىيلار(1) 153
رۇبائىيلار (2) 157

نەسرلەر

دېڭىزدىن سادا 178
باشئەگىم 180
شېئىر ۋە شائىر 183
قاشتېشىغا مەدھىيە 186
بوغدادىن سادا 190

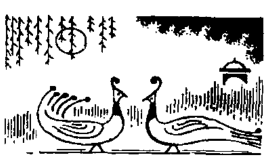

ئۇيغۇر كىتاب www.uyghurkitap.com

سالام دەڭ

يەلپۈنۈپ ئۆتكەن شامالالار، قۇلاق سېلىڭ سۆزۈمگە،
قولغا ئېلىپ رومالالار تۇتۇڭ ياشلىق كۆزۈمگە .

ئېشىپ تاغلار ئۈستىدىن بېرىپ يېتىڭ يۇرتۇمغا،
ياش يۈرەكتىن سېغىنىشلىق سالام ئېيتىڭ يۇرتۇمغا .

باغقا بېرىپ يەتكەندە گۈللەرنى ئۆپۈپ ئۆتۈڭ،
گۈل تۈۋىدە ئولتۇرغان دىلبەرنى سۆيۈپ ئۆتۈڭ .

تاغلار ئېشىپ ئۆتكەندە چېچەكلەرگە سالام دەڭ،
دەرد ـ ئەلەمدە ئۆرتەنگەن يۈرەكلەرگە سالام دەڭ .

زۇلۇم بىلەن ياردىن جۇدا مەھبۇبلاغا سالام دەڭ،
قاراڭغۇ زىنداندىكى مەھبۇسلارغا سالام دەڭ .

ھېچ نەرسىدىن غېمى يوق بېگىملەرگە سالام دەڭ،
ئاتىسى زىنداندا ئۆلگەن يېتىملەرگە سالام دەڭ .

ئېتىزدىكى ئەمگەكلىك دېھقانلارغا سالام دەڭ،
باغدا قان ـ قان يىغلىغان باغۋەنلەرگە سالام دەڭ .

يېتىم ئوغۇل، تۇل خوتۇن بىچارەمگە سالام دەڭ،
پارچە نانغا قۇل بولغان دىۋانەمگە سالام دەڭ .

www.uyghurkitap.com

يات قوللىرىدا خارلانغان چىمەنگۇلگە سالام دەڭ،
نومۇس ئۈچۈن جان بەرگەن رەيھانگۇلگە سالام دەڭ.

زۆھرەسىدىن ئايرىلغان تاھىرلارغا سالام دەڭ،
تىلى باغلىق، دىلى داغلىق شائىرلارغا سالام دەڭ.

ھەر جايدا خار، ھەر نەگە زار زەئىپلەرگە سالام دەڭ،
ئۆزى مىسكىن، دىلى غەمكىن ئەدىبلەرگە سالام دەڭ!

1945 ـ يىل ئىيۇن، لەنجۇ

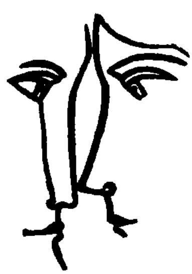

تاڭ شاماللىرى

يەلپۈنۈپ ئۆتكەن تاڭ شامالىرى ،
بىردەم قېشىمدا توختاپ ئۆتۈڭلار،
يۈرەك زارىنى، ئاھ ۋە دەردىنى
مەرھەمەت ئەيلەپ ئاڭلاپ ئۆتۈڭلار !

ئېشىپ تاغلاردىن بىرىپ يەتكەندە
تەڭرىتېغىنىڭ ئېتەكلىرىگە،
يىپەك رومالدەك قولۇڭلار تەگسۇن
دەرد يېشى تامغان ئېڭەكلىرىگە .

تەسەللى ئوقۇپ، دەردىگە دەرمان،
غەيرەت قوشۇڭلار غەيرەتلىرىگە .
مۇڭلۇق سالاملار بېرىپ ئېيتىڭلار
دەردمەن گۈللەرنىڭ چېچەكلىرىگە !

تاڭ ئاتىدۇ دەڭ، چېلىش قاينىغاچ،
ئىلى سۇلىرى دولقۇن ياسىغاچ .
دولقۇنغا ئېيتىڭ توختىماي ئۇرسۇن،
دولقۇننىڭ ۋاقتى قاراپ تۇرمسۇن !

يىللاردىن بىرى تەۋرىگەن دېڭىز،
ئەمدى ۋاقتىدۇر ئوبدان ئېيتىڭىز.

قۇربانسىز دەۋا بولمىغان ھېچ چاغ،
بىز دەۋا قىلىپ، قانمىغان ھېچ چاغ.

مەنمۇ ياسايمەن تىلەكلىك دولقۇن،
ئۆزۈمگە لايىق سالىمەن شاۋقۇن.
شائىر تىلەيدۇ شۇنداق تىلەكنى،
خىيالدىكى ئۇ بىر كېلەچەكنى.

يەلپۈنۈپ ئۆتۈك تاغلار بېشىدىن،
تاغلاردىن ئۆتكەچ جەڭچى قېشىدىن.
مەنمۇ راسلىدىم ئۆتكۈر قىلىچىم،
ئۆتەشكە تەييار ئۇلۇغ بۇرچۇم!

1945 ـ يىل 15 ـ ئىيۇن، لەنجۇ

www.uyghurkitap.com

تەلكە ھەققىدە قوشاق

تەلكىنىڭ داۋانى بار،
ئۈستىدە تۇمانى بار.
سايرام كۆلگە پاتقۇسىز
ھەسرەتتۇ ئارمانى بار.

تەلكە دېگەن ئېگىز تاغ،
ئېتەكلىرى چىمەن - باغ.
باشتىن ئۆتكەن كۈنلەرنىڭ
ئاجايىپ بايانى بار.

تەلكىدىن ئۆتەر چاغدا،
قالاتتى يۈرەك داغدا.
ئوقۇپ - ئوقۇپ يىغلايتتۇق،
ھەسرەتلىك داستانى بار.

ئەمدى تەۋرەپتۇ سايرام،
تەلكىدە بولۇر بايرام.
بايرامنى قىزىتماقتا
جان تىككەن ئوغلانى بار.

تۇغلۇقنىڭ ئەۋرىلىرى،
سادىرنىڭ نەۋرىلىرى،

ئات چاپتۇرۇپ ھەر تاغدا
توزۇتقان توزانى بار.

ئىلاخۇن ئۆتكەن يولدا،
ئاپتومات تۇتقان قولدا .
داۋان ئاشقان ئەرلەرنىڭ
ھەر تاشتا نىشانى بار.

چەكمەن كىيگەن ئەرلەرنىڭ،
جەڭگە كىرگەن شىرلارنىڭ
ھەر تۇپ قارىغاي تۈۋىدە
تامچە ـ تامچە قانى بار.

يىشىل بەرقۇت يەرلەرنىڭ،
پاك ۋىجدانلىق ئەرلەرنىڭ
نومۇس ئۈچۈن جان بەرگەن
ئۇنتۇلماس قۇربانى بار.

تەلكە ئۆزى بىر داۋان،
ئەمدى سۇرگۈسى دەۋران .
بۇ دەۋرانغا ئاتالغان
بۇزۇلماس پەيمانى بار.

1945 ـ يىل 20 ـ ئىيۇن، لەنجۇ

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى

ئايلناي

ئەي ئەزىز يۇرتۇم، سېنىڭ باغچە ـ سارايىڭدىن ئايلناي،
زەپىران تۇسلۇك سېنىڭ غەمكىن چىرايىڭدىن ئايلناي .
قويىنۇڭدىكى ئالتۇن ـ كۈمۈشلۈك تاغلىرىڭدىن ئايلناي،
كۆكسۈڭدىكى لەختە ـ لەختە قان داغلىرىڭدىن ئايلناي .
دەريايىڭدا مۇڭلىنىپ ئاققان سۈيۈڭدىن ئايلناي،
قايغۇ ـ ماتەم، غەمگە چۆمگەن ناخشا ـ كۈيۈڭدىن ئايلناي .
سۇمبۇل چاچلىق، قەلەم قاشلىق قىزلىرىڭدىن ئايلناي،
ئانىلىق دەردىدە قالغان قان ئىزلىرىڭدىن ئايلناي .
تىلى ياغلىق، دىلى داغلىق شائىرلىرىڭدىن ئايلناي،
زۆھرەسى يوق ناتىۋان تاھىرلىرىڭدىن ئايلناي .
ئايلناي، يۇرتۇم ئايلناي، ئالىملىرىڭدىن ئايلناي،
تىلى يۇمشاق، دىلى قاتتىق زالىملىرىڭدىن ئايلناي !

1945 ـ يىل 20 ـ ئىيۇل، لەنجۇ

چىللاق خورىزىم، چىللاق

نېمىدېگەن ئۇزۇن كېچە، ئەجەبمۇ تاڭ ئاتماي قالدى،
چىللاق خورىزىم، چىللاق، تاڭغا قاراپ كۆزۈم تالدى .

چىللاق خورىزىم، چىللاق، ئۇخلاق جاھانىم ئويغانسۇن،
مېنى تاشلاپ ئۇخلىغان گۈلى رەيھانىم ئويغانسۇن .

چىللاق خورىزىم، چىللاق، يارنى چىللاپ ئويغىتىڭ،
يۈزىگە قانات يېيىپ، ئاستا سىيپاپ ئويغىتىڭ .

ئاچسا يارىم كىرپىكنى يەنە ئۇيقۇ باسمىسۇن،
ئۇيقۇ بىرلە مەن غېرىبنى مەڭگۈ تاشلاپ ئەتمىسۇن .

چىللاق خورىزىم، چىللاق، تاڭ ئاتىدۇ دەپ چىللاق،
تاڭ ئالدىدا يارىڭىز سىزنى كۈتىدۇ دەپ چىللاق .

چىللاق خورىزىم، چىللاق، چىللاق ئۇ گۈلىستانغا،
يارىم ئويغانسا، خەۋەر بېرىڭ مەن باغرى قانغا .

1945 ـ يىل 8 ـ ئاۋغۇست، لەنجۇ

ئۇيغۇر كىتاب تورپىكتى www.uyghurkitap.com ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى

ئەي تولۇن قىز

ئاھ، چىرايلىق ئاي تولۇنۇم، نەدۇر سىنىڭ بۇ ھالىڭ،
نەچۈن مۇنچە سارغايمىشتۇر سىنىڭ گۈلدەك چىرايىڭ.

ئولتۇرۇپسەن سۇ بويىدا قايغۇ ـ ھەسرەتكە پېتىپ،
مۈگدەپ ئاققان بۇلاققا مەيۇسانە بىر بېقىپ.

قاپقارا ئۇ قۇندۇز ساچىڭ ھەر تەرەپكە تارالغان،
نە ئۈچۈندۇر ئاھۇ كۆزۈڭ بىر چېكىتكە قادالغان.

نە ئۈچۈندۇر كۆز ياشىڭ ئىختىيار تامار ئۈنچە،
نەچۈن قەلبىڭ قايغۇلۇق، بايان ئەيلە، گۈلى غۇنچە...

كىم سېنى رەنجىتتى، ئازار بەردى سەن گۇناھسىزغا؟
قايسى قاتىل بەردى دەشنەم سەن يېتىمە — پاناھسىزغا؟

يا سېنىڭكى ئۆگەي ئاناڭ دىل ئازار قىلدىمۇ؟
ياكى قوغلاپ ئۆيدىن سېنى، خارۇ زار قىلدىمۇ؟

يا سېنى تەگتۇشلىرىڭ «يېتىم ئوغلاق» دېدىمۇ؟
ياكى بىر كىم يوللىرىڭغا دەھشەتلىك تۇزاق قۇردىمۇ؟

يا سېنى بەگ قىزلىرى «ئەسكى كۆڭلەك» دېدىمۇ؟
«بىز تەرەپكە كەلمە سەن» دەپ چەتكە سېنى ئۇردىمۇ؟

يا بىر يىگىت: «سۆيدۇم سېنى» دىبان ئالداپ قاچتىمۇ؟
ياكى بوران رومالىڭنى دەشتكە ئالداپ قاچتىمۇ؟

يا سېنىڭ سۆيگەن يارىڭنى «چىبىرلىك» قىلىپ كەتتىمۇ؟
كى جۇدالىق ئوتى سېنى شۇنچە دىل ـ غەم ئەتتىمۇ؟

يا قۇرغۇيۇڭ ئۇچۇپ قولدىن، ئۆزگە قولغا قوندىمۇ؟
قاغا ـ قۇزغۇنلار كېلىپ، ئۇ گۈل شېخىغا قوندىمۇ؟

يا سېنى جاھىل ئاتاڭ ئالتۇن ـ كۈمۈشكە ساتتىمۇ؟
ياش باھاردا ئېچىلمىغان غۇنچەڭنى دەشتكە ئاتتىمۇ؟

ياكى يۇرتىنىڭ ھاكىمى ئۆيۈڭنى ۋەيران قىلدىمۇ؟
ئول قەدىردان ھامىيڭنى زىنداندا قۇربان قىلدىمۇ؟

ئاھ، گۈلۈم، بىلكى سېنىڭ كۆكۈڭنى بىر قارا بۇلۇت
قاپلىغاندۇر، ئەزگەندۇر، سېنى قىلغاندۇر نائۇمىت ···

يا سېنىڭ كۆكسۈڭگە بىر ياۋايى ئوق تەگكەن بولغاي،
يا بىر يىرگىنىچ بىر قارا كۈچ باشىڭنى ئەگكەن بولغاي!

ياكى بىر يىرتقۇچ سېنى يۇتماق ئۈچۈن ئاغزىن ئاچار،
مەزلۇمانە بۇ باشىڭغا شىددەتلىك لاۋا چاچار.

ئۆكسۈمە سەن، دىلبىرىم، ئاھ، ئۆكسۈمە سەن، ئۆكسۈمە،
كۆلپەت ۋە غۇربەت ئېچىدە رەنجىمە سەن، رەنجىمە.

گەرچە بۈگۈن ئۇشبۇ قارا كۈنلەرگە سەن بەندە سەن،
ئەتىگە تەھقىق ياشارسەن يارقىن ئۇلۇغ تاڭدا سەن.

سۇرت يېشىڭنى، ئاچ كۆزۈڭنى، تاڭ يۇلتۇزىن قارشىلا،
يىغىدىن ھېچ نەرسە چىقماس، چېلىش سۆزىنى تاشلىما !

1945 ـ يىل 17 ـ ئاۋغۇست، لەنجۇ

www.uyghurkitap.com

قەلەمگە

بەس، قەلەم، كۆرگەن مۇقامغا يورغىلاشتىن توختا سەن،
بارنى سۆزلە، ھەقنى كۈيلە، سەپسەتىلەر ساتما سەن.

نە كېرەك يوق نەرسىلەردىن باش قاتۇرماق شۇنچىلىك،
ساپلىقىڭنى بۇلغىتىپ، ياشلار ئاققۇزماق شۇنچىلىك.

مەن سېنى كۆرەش ئۈچۈن قىيدىم بوۋامنىڭ تىغىدا،
بول ماڭا ئۆتكۈر قىلىچ، ياتما مەزلۇملۇق قىنىدا.

قەغىزىم ئۈستىدە ماڭساڭ، كۆتكىنىمدىن ئىز ياسا،
ھەر چېكىتتە ھۆررىيەت ئىقبالىغا نىگىز ياسا.

كۈيلە تاغ باشىدا بولساڭ، تاغۇ تاشلار تىترىسۇن،
ھەيۋىتىڭدىن ئەزگۈچى ھاكىم سىنىپ قان يىغلىسۇن!

قەغىزىم ئۈستىگە ئەمدى چۈشمىگەي ياش ئىزلىرىڭ،
خوش ـ خوش ئېيتىپ، كەتسۇن ئەمدى بۇ يىغچان كەزلىرىڭ.

مەن سېنى ماۋزىر قىلىپ، چوڭ جەڭ ئۈچۈن ئاتىدىم،
بىر كېچە گويا خىيالدا ياۋ كۆزىگە قادىدىم.

جەڭدە يەڭگەچ، قەبرىمە «لەۋھە» بولۇپ ياتماقچىسەن،
ئۆنلىرىمنى كۈن ياساپ، گۆھەر كەبى يانماقچىسەن.

قېنى ئەمدى كۈيلىگىن ئەسرىمگە لايىق ناخشىنى،
مەنمۇ تاللاپ يۈرمىدىم سەندىن بۆلەك بىر ياخشىنى !

1945 ـ يىل 15 ـ سېنتەبىر، لەنجۇ

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى

بۆشۈك ئەللىيى

ئانا بۆشۈك تۈۋىدە،
ئاغزى ئەللەي كۈيىدە.
بالا يىغلاپ تىنمايدۇ،
ئۇيقۇ يوقتۇر كۆزىدە.

ئانا ئېيتتى: «قوزىچام،
يۇم - يۇم كۆزۈڭ ئۇيقۇچام،
كىچە ئۇخلاپ دەم ئالغىن،
تاڭ ئاتقاندا تۇر، بالام.

ئەللەي، ئەللەي بىر دانەم،
يۇم - يۇم كۆزۈڭ بىچارەم.
ئۇخلىماستىن يىغلايسەن،
ئۇخلا جېنىم بوتىچام.

مەمىقىمدە سۈتۈم يوق،
سۈت بولغۇدەك يۈتۈم يوق.
قۇرۇق مەمەق نېمە بېرۇر،
ئېتىزلىقتىن ئۈنۈم يوق.

ساڭغا كەتتى يېرىمى،
قەرزگە كەتتى بۇلۇڭى.

يەنە توشماي تۇرۇپتۇ
بۇ سۇلتاننىڭ تۇلۇمى .

ئاتاڭ بولسا جاڭگالدا،
ئاچ ـ يالىڭاچ شامالدا
ئوتتۇن كېسىپ ئاۋارە،
يېتىپ كېلۇر زاۋالدا .

ئەنە ئېشىك تۇۋىدە،
قانلىق قىلىچ قولىدا،
چېرىك ساقلاپ تۇرۇپتۇ
ئوتتۇن ئالماق كويىدا .

بەرمىسەكمۇ ئالىدۇ،
بەرمەي دېسەڭ سالىدۇ.
قىلچە ئارتۇق گەپ قىلساڭ،
جادىسىغا باسىدۇ.

ئەتە كېلىپ نان دەيدۇ،
ئات ـ ئۇلاغقا يەم دەيدۇ.
بىرى ئۆكسۈپ قالسۇنچۇ،
ھەيدەپ بېرىپ، جان دەيدۇ.

ئەللەي بالام، جان باغرىم،
يۇم ـ يۇم كۆزۈڭ، ئامرىقىم .
ئۆينىڭ ئىچى قاراڭغۇ،
يوقتۇر ساپال چىرىقىم .

ئۇخلا بالام، يالغۇزۇم،
يۇم ـ يۇم كۆزۈڭ، قۇندۇزۇم .

www.uyghurkitap.com

بىزگىمۇ تاڭ ئاتىدۇ،
رەھىم قىلسۇن يۇلتۇزۇم !»

1946 ـ يىل 1 ـ مارت، لەنجۇ

كېڭەش

ئەي ئەزىزىم، سال قۇلاق،
كېڭەش بېرەي بىر قۇچاق .
كېڭىشىم يېقىپ قالسا،
بولسۇن ساڭا بىر ساۋاق .

قاراڭغۇدا دوست تۇتما،
دوست تۇتساڭمۇ قول تۇتما .
قاراڭغۇدا تېپىشقان
«دوستۇڭ» بىلەن يول تۇتما .

سوقمىسى يوق باغچىگە،
ساقچىسى يوق غۇنچىگە ،
قول ئۇزارتما ئالدىراپ
چىنىسى يوق تەكچىگە .

تىكەنلىكتىن گۈل ئۈزمە،
نادان بىلەن گۈل تىزما .
كۆڭلى قىش بىركىمسىگە
دوستلۇق قىلىپ گۈل تۇتما .

گۈل قەدرىنى نە بىلسۇن،
قىشتا باھار نە قىلسۇن .

www.uyghurkitap.com

قېنى قاچقان يۈرەكتە
گۈلگە خۇمار نە قىلسۇن .

كېڭەش دىلنىڭ دورىسى،
بەلكى ئۇنىڭ دورغىسى .
پىشماي ئۆششۈپ كەتمىسۇن
ھاياتىڭنىڭ غورىسى .

1946 ـ يىل 20 ـ يانۋار، لەنجۇ

كۈچا يولىدا بىر تۈن

كۈچا يولىدا بىر تۈن،
ئاڭلىدىم بىر نازلى ئۈن.
تۈنىنىڭ تىلسىزلىقىدىن
كېلەتتى ئۇ يوشۇرۇن.

ئۈن كېلەتتى ئۇزاقتىن،
بەك ئۇزاقتىن - ئۇزاقتىن،
يىرىپ تۈنىنىڭ باغرىنى،
ئۆتۈپ قارا توساقتىن.

ئۈن كېلەتتى تاغلاردىن،
بەلكى سولغۇن باغلاردىن
كىم بىلۇر ئۇ قايغۇلۇق،
قەلبى قانلىق داغلاردىن.

ئۈن كېلەتتى ناللە،
كىملەرنىڭدۇر زارىلە،
ئۇزاقلاردىن داۋالغۇپ،
مەسۇمانە ھاللە.

قىزىقىپ سالدىم قۇلاق،
چېكىپ قەلبىم دەرد - پىراق.

دېدىم: «ياردىن كەلدىمۇ؟»
ئالدىم جاۋاب بىر قۇچاق :

يار دېسەڭ، ياردىن كېلۇر،
بەلكى دۇتاردىن كېلۇر.
بەختى قارا ھەم تۇتقۇن،
كۆزى خۇماردىن كېلۇر.

مۇڭ دېسەڭ، مۇڭدىن كېلۇر،
مۇڭلۇق بىر تۇندىن كېلۇر.
تۇنگە تۇتقۇن مەسۇمە
ھەر يان بۇلۇڭدىن كېلۇر.

زار دېسەڭ، زاردىن كېلۇر،
بەختى تارماردىن كېلۇر.
ملك بىر يىگىت چىرىگەن
قانلىق دىۋاردىن كېلۇر.

دەرد دېسەڭ، دەردمەن ئۇنى،
بەلكى يىرتىق چەكمەن ئۇنى.
ياكى بىر ئېتىزدىكى
كۆزى ياشلىق كەتمەن ئۇنى...

تىندى ئۇن، تىندى ھاياجان،
تىندى گويا تەندە جان .
تىنمايىن يانغىن كۆڭۈل
تۇن بويى چەكتى پىغان .

1946 ـ يىل 26 ـ نويابىر، ئۈرۈمچى

ئۇيغۇر كىتاب تورپېتى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ پېگى ئادرېسى
www.uyghurkitap.com

مۇزلىغان شەھەر

(ئۈرۈمچىنىڭ قىشى)

مۇزلاق كوچىنىڭ تاملىرى قىيسىق،
مەھزۇن[1] شەھەرنىڭ دەملىرى سىقىق .
بۇلۇڭ - پۇچقاقنى قويماي چارلىدى
قىشنىڭ ساقچىسى چېلىپ ئىسقىرىق .

كۈنىنىڭ ئەسرى يوق، ھاۋا تۇمانلىق،
يەرلەر تىترىشۇر، مۇزلىغان جانلىق .
ھەرنە شادلىقتىن جۇدادۇر ھايات،
ئاڭلىنۇر ھەر ئۈن مۇڭلۇق، يىغانلىق .

كۆزلەر غەزەپلىك، قاپاقلار تۈرۈك،
ھاياتنىڭ دېمى سىقىق ۋە ئۈزۈك .
مۇزلىغان شەھەر باھارنى چىللاپ ،
ئاچچىق ئۈن بىلەن چالاتتى گۈدۈك .

تۇرخۇن تۈۋىدە يىرتىق كۆن ئۆتۈك،
چورۇق تىترەيدۇ تاپىنى تۆشۈك .
مەسۇم گۆدەكلەر چىرايى سېرىق،
قوللار سۇنۇلغان، بويۇنلار پۈكۈك .

دوقمۇش ـ دوقمۇشتا چولاق كەتمەنلەر،
دۇغدىيىپ يۇرگەن يىرتىق چەكمەنلەر.
پارچە نانغا زار، تېلىققان كۆزلەر،
چەرخلىرى سۇنۇق يەمسىز تۇگمەنلەر.

مۇزلامىش شەھەر، مۇزلامىش ھېسار،
قوۋۇقلار سۇنۇق، كونا بىر مازار.
شەھەر ئۇستىدە لالما بۇلۇتلار
ئوزۇق ئىزدىشىپ قىلىدۇ شىكار.

كۆزلەر غەزەپلىك، قاپاقلار تۇرۇك،
ھاياتنىڭ يىپى ئۇلاق يا ئۈزۈك.
مۇزلىغان شەھەر باھارنى چىللاپ،
ئاچچىق ۋارقىراپ چالىدۇ گۇدۇك!

1946 ـ يىل 5 ـ دېكابىر، ئۇرۇمچى

① مەھزۇن — غەمكىن، قايغۇلۇق.

www.uyghurkitap.com

باھار چىللايمەن

زېرىككەچ جانلار بۇ زىمىستاندىن،
جانۇ جانىمدىن باھار چىللايمەن .
تۈنلەر - كېچىسى ھۇۋۇلىغان شىردەك
ئاھ - پىغانىمدىن باھار چىللايمەن .

نە تاقىتىم بار، نە سەۋرىم ئەمدى،
قايناق بىر قازان يۈرىكىم ئەمدى،
گويا بىر ۋولقان تىلىكىم ئەمدى،
شۇ ۋولقانىمدىن باھار چىللايمەن .

ئۆلۈمدىن ئارتۇق يىغلاپ ئولتۇرماق،
مىراسىمىدى بۇ ياشلار ئاققۇزماق؟
خائىنلار ئىشى باش ئېگىپ تۇرماق،
پاك ۋىجدانىمدىن باھار چىللايمەن .

شۇنى كۈيلەيمەن زىمىستاندىمۇ،
تىلىم زەنجىردە باغلانغاندىمۇ،
كۆكرەككە نەيزە قادالغاندىمۇ،
ئىسسىق قېنىمدىن باھار چىللايمەن .

ئۈمىدىم بۇگۈن خىيالدىن يۈكسەك،
ئۈمىد بېغىدا ئاچتى كۆپ چېچەك،

خىيالدىن ئارتۇق تاشقىن بۇ تىلەك،
كۆرەشچان تاڭدىن باھار چىللايمەن.

باھار چىللايمەن، باھار چىللايمەن،
خەلق بەختىگە بىر يار تىلەيمەن .
ئارزۇيۇم باھار، ئۈمىدىم باھار،
ئۇندىن ئۆزگىگە كۆڭۈل بۆلمەيمەن .

باھار چىللايمەن، باھار چىللايمەن،
خەلق مۇڭى شۇ، شۇنى كۈيلەيمەن .
بوۋامىمۇ ماڭا شۇنى ئۆگەتكەن،
ئۇندىن ئۆزگىنى ئىچۈك سۆيەي مەن .

باھار چىللايمەن تۈنلەر - كېچىسى،
مەيلى توزۇسۇن ئۆمرۈم غۇنچىسى .
رازىمەن شۇندىن، قىلچە ئارمان يوق،
بولالىسام مەن خەلق مۇڭچىسى .

1947 - يىل 29 - يانۋار، ئۈرۈمچى

ئۇچراشقاندا

(بىر شائىرغا تەقلىد)

سەھەر كۆرگەن چېغىم كۆزۈم سۇلتانىنى،
دېدىم: سۇلتانمۇ سەن؟ ئۇ دېدى: ياق - ياق .
كۆزلىرى يالقۇنلۇق، قوللىرى خىنىلىق،
دېدىم: چولپانمۇ سەن؟ ئۇ دېدى: ياق - ياق .

دېدىم: ئىسمىڭ نېمە؟ دېدى: ئايخاندۇر،
دېدىم: يۇرتۇڭ قەيەر؟ دېدى: تۇرپاندۇر.
دېدىم: باشىڭدىكى؟ دېدى: ھىجراندۇر،
دېدىم: ھەيرانمۇ سەن؟ ئۇ دېدى: ياق - ياق .

دېدىم: ئايغا ئوخشار، دېدى: يۈزۈممۇ؟
دېدىم: يۇلتۇز كەبى، دېدى: كۆزۈممۇ؟
دېدىم: يالقۇن چاچار، دېدى: سۆزۈممۇ؟
دېدىم: ۋولقانمۇ سەن؟ ئۇ دېدى: ياق - ياق .

دېدىم: قىياق نەدۇر؟ دېدى: قاشىمدۇر،
دېدىم: قۇندۇز نەدۇر؟ دېدى: ساچىمدۇر.
دېدىم: ئون بەش نەدۇر؟ دېدى: ياشىمدۇر،
دېدىم: جانانمۇ سەن؟ ئۇ دېدى: ياق - ياق .

دېدىم: دېڭىز نەدۇر؟ دېدى: قەلبىمدۇر،
دېدىم: رەنا نەدۇر؟ دېدى: لېۋىمدۇر.

دېدىم: شېكەر نەدۇر؟ دېدى: تىلىمدۇر،
دېدىم: بىر ئاغزىمە؟ ئۇ دېدى: ياق ـ ياق.

دېدىم: زەنجىر تۇرار، دېدى: بوينۇمدا،
دېدىم: ئۆلۈم باردۇر، دېدى: يولۇمدا .
دېدىم: بىلەزۈكچۇ؟ دېدى: قولۇمدا،
دېدىم: قورقارمۇ سەن؟ ئۇ دېدى: ياق ـ ياق .

دېدىم: نېچۈن قورقماسسەن؟ دېدى: تەڭرىم بار،
دېدىم: يەنچۇ؟ دېدى: خەلقىم بار.
دېدىم: يەنە يوقمۇ؟ دېدى: روهىم بار،
دېدىم: شۈكرانمۇسەن؟ ئۇ دېدى: ياق ـ ياق .

دېدىم: ئىستەك نەدۇر؟ دېدى: كۆلۈمدۇر،
دېدىم: چېلىشماققا؟[1] دېدى: يولۇمدۇر.
دېدىم: ئۆتكۈر نېمەڭدۇر؟ دېدى: قولۇمدۇر،
دېدىم: ساتارمۇ سەن؟ ئۇ دېدى: ياق ـ ياق…

1947 ـ يىل 8 ـ مارت، ئۈرۈمچى

① چېلىش — كۈرەش. كۈرەش قىلىش .

غەزەل

گۈلمىدۇر، غۇنچەمىدۇر، خىيالدىكى گۈلزارمىدۇر،
يا خىيالچان قەلبىمدە رىشتى چىگىلگەن يارمىدۇر؟
تاڭ شامالىدىن يېتىشتى بۇ دىماغىمغا ئەتىر،
ھىدلىرى خۇش پۇرىغان سەبزىۋار باھارمىدۇر؟
چۈشتە كۆرگەن باغچە ئىچىدە گۈل پۇراپ يۈرگەن چېغىم،
پۈرچىلىپ سولغان كۆڭۈلنى بەزلىگەن دۇتارمىدۇر؟
دەردلىرىم ـ ھەسرەتلىرىمدىن مىڭ شىكايەت ئەيلىسەم،
كۆز ياشىم دەرياسىدا بىللە ئاققان دىلدارمىدۇر؟
تۈن ئازابى بىرلە ھەردەم قان يۇتۇپ زار يىغلىسام،
تاڭ شامالىدىن يېتىشكەن خۇشناۋا ئەقبارمىدۇر؟
تاڭ سېغىنچى بىرلە ئۆتكۈر زارىقىپ ئېيتتى غەزەل،
بۇ غەزەلنى ئاڭلىماققا ئىختىيارىڭ بارمىدۇر؟

1947 ـ يىل 13 ـ مارت، ئۈرۈمچى

جەنۇبقا خەت

ئەي جەنۇب، دەردمەن جەنۇب، ئەي مۇڭلىنىپ ياتقان جەنۇب،
خۇددى تارىم سۈيىدەك كۆز ياشلىرىڭ ئاققان جەنۇب.
گاھ يانار تاغدەك يېنىپ سەن، پارتلىدىڭ يالقۇن چېچىپ،
ئەمدى تۇتقۇن شىر كەبى مەيۇسلىنىپ ياتقان جەنۇب.

كۆپتىن ئەمدى قايىندى مۇڭلىرىڭ، ئاھ ـ زارلىرىڭ،
كەتتى ھەسرەت ئىچىدە نى كۈرەشچان ئەرلىرىڭ.
ۋەھشىي بىر ئورمان بولۇپ قالدى خىيالىڭ باغچىسى،
تەگرىگە يەتمەي ئۆتەرمۇ ئاھلىرىڭ، پەريادلىرىڭ!

يىغلاپ ئۆتتى سەن ئۈچۈن ئەسرىمىزنىڭ قانچىسى،
بۇ يىغىغا باقمىدى جەبىر ـ زۇلۇمنىڭ قامچىسى.
كەلمىگەي ھېچكىم بېشىغا ساڭا كەلگەن كەلگۈلۈك،
ھېچ ئۈزۈلمەسمۇ بۇ قۇللۇق زەنجىرى ـ ئارغامچىسى؟

ياق، ئۈمىد بولغاي سېنىڭ ئارزۇلىرىڭنىڭ قولدىشى،
تاڭ ئېتىپ ئەلۋەتتە بىر كۈن سۈرتۈلەر كۆزنىڭ يېشى.
كۈيلە ـ كۈيلە ئەرك ـ ئازادلىق كەتسە بۇ ئۆتكۈر بېشى،
قالغۇسى خانتەڭرىدە مەغرۇر كۈلۈپ قەبرە تېشى.

1947 ـ يىل 30 ـ ئاۋغۇست، ئۈرۈمچى

ئەلۋىدا ساڭا

تۇيدۇم بىر تۇيغۇ ھايات چېھرىدىن،
كۆكلەم قىزىنىڭ سولغۇن مېھرىدىن .
جۇدامىش كۆڭۈل باھار بەھرىدىن،
سۆيۈملۈك كۆكلەم، ئەلۋىدا ساڭا !

ئىشتىسەم بۇگۈن پەرى كېتەرمىش،
كۆز شامالىلىرى يېتىپ كېلەرمىش .
قۇشلار ياتىقى بوشلا قالارمىش،
ھەيۋىتىم كۆكلەم، ئەلۋىدا ساڭا !

تۇيدۇم بىر تۇيغۇ قۇشلار كۆزىدىن،
مەيۇسانە ھال ياغار يۈزىدىن .
كېتەرمىش بۇگۈن بىزنىڭ يېزىدىن،
ئىلھامىم كۆكلەم، ئەلۋىدا ساڭا !

بۇلبۇل ئۈنىغۇ كەلمەس قۇلاققا،
مېنىڭ ئۈنۈمۇ يەتمەس ئۇزاققا .
بەلكى جانانىمۇ چىقماس بۇلاققا ،
ئامرىقىم كۆكلەم، ئەلۋىدا ساڭا !

تەبىئەت نازى جىلۋىگەر چاغدا،
سۇمبۇل ـ رەيھانلار گۈللىسە باغدا،

ئۆتتى بۇ ئۆمرۈم دەشت بىلەن تاغدا،
گۈزەلىم كۆكلەم، ئەلۋىدا ساڭا!

ئەلۋىدا ئېيتىپ قالدىم مەن بۈگۈن،
مەڭگۈلۈك سۆيگۈم روھىمدا پۈتۈن،
يەنە كېلەرسەن باھارىم بىر كۈن،
پەرىشتەم كۆكلەم، ئەلۋىدا ساڭا !

1947 ـ يىل 18 ـ سېنتەبىر، ئۈرۈمچى

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى www.uyghurkitap.com

ياشلىق

ياشلىق چېغىم ـ گۈل بېغىم،
قەدرى ئۇلۇغ بىر چېغىم،
ھەيۋەتىم ھەم سۆلىتىم،
ھەم يۆلەنچىم، زور تېغىم .

ياشلىق، تىرىش زامان شۇ ،
بىلمەك — قۇتلۇق نىشان شۇ.
بىلىم تاپماي قۇتۇلۇش
ھېچبولمىغان خىيال ئۇ .

بىلمەكنىڭ چېغى ياشلىق،
ئىلھامنىڭ بېغى ياشلىق،
ھاياتنىڭ بىر قاچا سۈت،
قايمىقى، يېغى ياشلىق .

بىلمەك ـ ئەرنىڭ زور ئىشى،
پەرق قىلىنماس ئەر تېشى .
ھېچكىم سېنى يەكلىمەس،
بىلىك يۈرتى ئۆركىشى .

بىلەي دېسەڭ، بىلىك كۆپ،
ھاياتىڭدا بىتىك كۆپ .

ئەگەر غەيرەت قىلمساك،
بىر ھەرپىمۇ بىلىك يوق...

«ئۇزغان ئۆمۈر ـ ئاتقان ئوق»،
ياشلىق كېتىپ قايتقان يوق .
پەيغەمبەرمۇ، سۇلتانمۇ
تاغدەك ئۆمۈر تاپقان يوق .

قۇياش پاتسا مەغرىبتىن،
تۇغۇر ئەتە مەشرىقتىن .
ياشلىق كېتىپ بىر يولى،
قايتمىغان ھېچ تارىختىن .

كۆكلەم كېتىپ كەلگەن بار،
جانان ئىستەپ سۆيگەن بار.
كەتكەن ياشلىق ئارقىدىن
كىم قوغلىشىپ يەتكەن بار؟

كۈزدە غازاڭ بولغان گۈل
كۆكلەمدە قۇچار بۇلبۇل .
ئارچا ياغىچى كۆيسە،
كۈل قالارىن ئوبدان بىل .

«قۇتادغۇ»[1]نى پۈتكەن «خاس»[2]،
بىلىكتىن تاپتى ئاساس .
بىلىكتىن مەھرۇم كىشى
ئوچۇق كوردۇر ھەمدە گاس .

ئۆگەن ياشلىق، چېلىشقىن،
بىلىك تېغىغا ياماشقىن .

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ پېگى ئادرېسى

بىر يىقىلساڭ، بىر قوپۇپ،
ھاياتقا كەڭ يول ئاچقىن !

1947 ـ يىل 2 ـ ئۆكتەبىر، ئۈرۈمچى

① قۇتادغۇ — «قۇتادغۇ بىلىك» .
② خاس — يۇسۇپ خاس ھاجىپ .

يۇرتۇم قالدى

(1937 ـ يىلى ماخوسەن باندىتلىرى تەرپىدىن گەنسۇغا ئېلىپ كېتىلگەن بىر خوتەنلىك قىزنىڭ ئاغزىدىن)

مەن تۇغۇلۇپ ئويناپ ئۆسكەن
قىزىلگۈلدەك باغلار قالدى،
ئېگىز ـ ئېگىز، خوي چىرايلىق
ياقۇت تاشلىق تاغلار قالدى .

بۇغا ـ مارال پادا ـ پادا
ئويناپ يۈرگەن سايلار قالدى .
تاغ باغرىدا ئويناپ سەكرەپ
بوتىچاقلار، تايلار قالدى .

ئېگىز تاغنىڭ يان باغرىدا،
سۇلار ئېقىپ ھەر يانىدا،
قۇشلار سايراپ كەڭ قوينىدا،
يېشىل ـ يېشىل قىرلار قالدى .

ئەگىپ ـ ئەگىپ بويلاپ ئاققان،
چۇرۇق ـ چۇرۇق ئويناپ ئاققان،
ئاق كۈمۈشتەك پاللىدىغان
بالدىن تاتلىق سۇلار قالدى .

سۇ بويىدا شىلدىرلىشىپ،
تەزىم بىلەن باش ئېگىشىپ،
مەن يېتىمنى ئۇزىتىشىپ
لەيلى ـ مەجنۇنتاللار قالدى .

جىمجىت كوچا، ئايدىڭ كېچە،
بۇلاق بويىلاپ باغچە ـ باغچە،
يۇلتۇز ساناپ تاڭ ئاتقۇچە
ئويناپ ئۆتكەن چاغلار قالدى .

چۆللەر ئارا غېرىب باشىم،
قۇرۇمايدۇ كۆزدە ياشىم .
قىيامەتلىك قېرىنداشىم —
كۆيۈمچانىم دوستلار قالدى .

قالدى يۇرتۇم، قالدى تەختىم،
قالدى مېنىڭ ھۆر جەننىتىم.
ياۋ قولىدا قارا بەختىم،
ئالتۇن بۆشۈك يۇرتۇم قالدى .

1947 ـ يىل 12 ـ دېكابىر، ئۈرۈمچى

كەل ـ كەل سابا

تاقتىم تاق بولدى، كەل ـ كەل ئەي سابا، كۆپ قىينىما،
كەل، جىنىم بولسۇن بورىيا، كۆپ قىينىما .

تاشلىدىڭ، كەتتىڭ بىغىمدىن تۇرنىدەك پەرۋاز بىلەن،
تۇرنىلارمۇ قايتتىغۇ، كەل بىۋاپا، كۆپ قىينىما .

مەن نىتەي، سەندەك قاناتىم بولمىسا تاغ ئاشقىلى،
بىلمىدىڭمۇ بىر ئەسىر مەن، دىلرەبا، كۆپ قىينىما .

ھېچ ئەسىر مەندەك قارا قىسمەتكە بولماس مۇپتىلا،
پۇت ـ قولۇم زەنجىردە، تىل سۆزدىن جۇدا، كۆپ قىينىما .

باغلىسا پەرھادنى خۇسراۋ، ئاغزىنى بوغقان ئەمەس،
مەن ئۇچۇن ئىسمىڭنى ئېيتماقمۇ گۇناھ، كۆپ قىينىما .

كەزسەمۇ چۆللەردە مەجنۇن ئاھلىرى ئازاد ئىدى،
كاشكى بولسا شۇ باياۋان كەڭ دالا، كۆپ قىينىما .

كەل سابا، كەل ـ كەل سابا، يەتتى مۇرۇۋۋەتنىڭ چېغى،
بولمىغاي زۇلمەتتە ئەل جاندىن جۇدا، كۆپ قىينىما .

1948 ـ يىل 5 ـ ئاپرېل، ئۈرۈمچى

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يىڭى ئادرېسى
www.uyghurkitap.com

ئارمان نېمە

بولمىسا جانىم ئارا ئىشقىڭ، ماڭا بۇ جان نېمە،
سادىغاڭ بولسۇن بۇ جان، سەندىن بۆلەك جانان نېمە .
كۆلمىسە جۇشقۇن خىيالىم ئاسمىنىدا ئاپتىپىڭ،
مەن ئۈچۈن ئالەم نېمەيۇ گۈر نېمە، بوستان نېمە .
ھېچ تېگىشمەس بىر كۈنۈڭنى دەۋرى - دەۋرانىغا كۆڭۈل،
بولمىسا ۋەسلىڭ نېسىۋە، ماڭا مىلك دەۋران نېمە .
ئۆتتى باشتىن شۇنچە يىللار قالدۇرۇپ ماڭلايىدا ئىز،
بولسا سەندىن بىر خەۋەر، ئۆمرۈم ئۈچۈن پۇشمان نېمە .
تەلمۈرۈپ شۇنچە يولۇڭغا ئاقتى كۆزنىڭ نۇرلىرى،
چاڭلىرىڭنى تۇتىيا قىلسامىدىم، ئىمكان نېمە .
گۈلنى ھەر تاڭدا كۆرۈپ، بۇلبۇل يەنە قىلماي شۈكۈر،
شۇنچە نالە ئەيلىسە، ئۇ نېمىدېگەن نادان نېمە .
كاشكى مەن ئۆمرۈمدە بىر كۆرسەم سېنى، ئاي يۈزلۈكۈم،
جان بېرىپ ئۆلسەم شۇ دەم، دۇنيا ئارا ئارمان نېمە .
ئاھ ئۇرۇپ ئۆتكۈر ئادا بولدى قەلەندەردەك كېزىپ،
يوقمىدۇر شۇنچە جاھاندا دەردكە بىر دەرمان نېمە !

1948 - يىل 12 - ئاپرېل، ئۈرۈمچى

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى

كىشەن

كىشەننىڭ تۈرى كۆپ، سۈرىمۇ يامان،
بازغاندىن قورقىدۇ ئەمما ھامىنى .
ۋە لېكىن كۆرۈنمەس بىر كىشەن باركى،
ھەرقانداق كىشەندىن شۇدۇر يامىنى .

ئۇ قولدا بولمايدۇ يا پۇتتا ئەمەس،
چىرىيدۇ قەلب ئۇنىڭ كاساپىتىدىن .
خۇدايىم ساقلىسۇن ھەر بەندىسىنى
ئاشۇنداق كىشەننىڭ ئاسارىتىدىن .

1948 ـ يىل، ئۈرۈمچى

يېتەر، ئەي چەرخ

يېتەر، ئەي چەرخ، بۇ ھىجراندا مېنى يىغلاتما ئارتۇقچە،
كېرەكتۇر يارغا كۆز ياشىم، ئۇنى خوراتما ئارتۇقچە.
مۇھەببەت مەنزىلى قاتتىق ئىكەن، تاشلىق داۋانى كۆپ،
يىقىلدىم پۇتلىشىپ قانچە، يېتەر، غۇلاتما ئارتۇقچە.
تاپالماي ۋەسلىگە يولنى، ئاداشتىم چۆلدە مەجنۇندەك،
چۆلىستان ئىچرە سەراپقا[1] مېنى ئالداتما ئارتۇقچە.
گۇناھىم سۆيگۈدىن ئۆزگە نېمىدۇر بىلمىدىم ئەسلا،
يۈسۈپتەك خارۇزار ئەيلەپ، قۇلۇم دەپ ساتما ئارتۇقچە.
جاھاننى باستى پەريادىم، ماڭا بۇلبۇلمۇ ھەيراندۇر،
ئوقۇپ سەن گۈلگە ئەپسۇنلار، ئۇنى ئۇخلاتما ئارتۇقچە.
تېشىپ باغرىمنى قان قىلدى جۇدالىق ئوقلىرى كۆپتىن،
يېتەر بۇ زۇلمۇ بىداتلىق، يەنە ئوق ئاتما ئارتۇقچە.
تونۇردەك يانمىسا قەلبىم، بولۇرمۇ ئاھلىرىم يالقۇن،
يەنە كۆيدۈرگىلى، ئەي چەرخ، يېتەر، ئوت ياقما ئارتۇقچە.

1948 ـ يىل 5 ـ سېنتەبىر، ئۈرۈمچى

[1] سەراپ — ۋىلىل، ئېزىتقۇ، ئالۋۇن.

قايتىش

قايتتىم ئەمدى بۇ تامان،
جەنۇب ئۇيقۇسى قالدى .
ئۇيقۇلۇق كۆزلەرسىرى
دىلدا قايغۇسى قالدى .

ئىختىيار تاپسام ئۆزۈمدە
سىر چىچىشماقنى ئۇ كۈن،
ياش خىيال بەڭباش چىقىپ،
ئەقىل ئوردىسى قالدى .

چاڭقىغان مەھزۇن يۈرەك
تاپسا جەنۇبتىن چەشمەسىن،
نىگەدۇر قايتتىم بۇيان ؟
كۆڭۈل ئارزۇسى قالدى .

ھەر تەپەككۇر ئەيلىسەم،
قانماس ئىكەن بۇ ياش يۈرەك .
قىچقىرىپ سىرلىق تاۋۇشلە
بوۋام قەبرىسى قالدى .

ھەم زىيارەتگاھىم ئىدى
ھەر كۆرۈنگەن ئەسكى تام،

ئۇيغۇر كىتاب تورپىكىتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ پىگى ئادرېسى

كۆمۈلۈپ تۇمان بىلەن
مومام ھۆجرىسى قالدى .

ياشلىقىم — بەگباشلىقىم،
ئىچىپ سۆيگۈ شەربىتىن،
ئەمدى كۆكسۈمدە مېنىڭ
پىراق سونگۇسى[1] قالدى .

ۋىسال دەپ تاغلار ئارا
ياگرىسا پەرھاد كۈيى،
بىرگىنە چاقناپ خىيالىم،
نىگار تۇيغۇسى قالدى .

ھەر جاراڭلىق ئۈنلىرىم
ياندى سامادىن ئاقۋەت .
ھەر شىھىتنىڭ قەبرىسىدە
كىپەنسىز مۇردىسى قالدى .

تەئەججۈپ ئەيلىمە، ئۆتكۈر،
بۇ شورلۇق ھالىگە سەن .
شۈكۈركىم، ھەربىر يۈرەكتە
ۋەتەن سۆيگۈسى قالدى !

1948 ـ يىل 22 ـ سىنتەبىر، ئۈرۈمچى

① سونگۇ — نەيزە .

ئۇيغۇر كىتاب تورپېتى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يىگى ئادرېسى
www.uyghurkitap.com

تاماكا بايان[1]

توسما مېنى يار، چېكەي بىر نەپەس،
ئۆرگۈلدى پەلەك، تاماكا بايان.
ئەمەستى ماڭا چېكىش بىر ھەۋەس،
كۆيىدۇ يۈرەك، تاماكا بايان.

يانار تاغ ئىچى بولغاچقا يالقۇن،
دائىم ئۈستىدىن كەتمەيدۇ تۈتۈن.
ھەيران قالمىغىن چىقسا ئاغزىمدىن
كۆكۈچ چەمبىرەك، تاماكا بايان.

بىلمەن دىلدار، يۈتمەن زەھەر،
تېگەر ھەر سائەت يۈرەككە نەشتەر.
ۋە لېكىن شۇنى ئىستەيدۇ كۆڭۈل،
ئەمەسمەن گۆدەك، تاماكا بايان.

سارغايدى دېمە رەڭگىمنى جانان،
نىكۈتىن ئەمەس مېنى سارغايتقان.
بېغىمنى كەچ كۈز بورىنى باسسا،
سولمامدۇ چېچەك، تاماكا بايان.

قاچانكى باقسام غەمكىن يۈزۈڭگە،
ئاچچىق ياشلىرىم تولۇر كۆزۈمگە.

قايغۇ ـ ئەلەمنى باسمىش دەيدۇ
شۇ كۆكلۈچ تۈتەك، تاماكا بايان .

تۇسما مېنى يار، چېكەي بىر نەپەس،
چەكمەي دېسەممۇ، بۇ مەيلىم ئەمەس .
مەيلى ئەمەسمۇ شۇ زەھەر بىلەن
سەگسە يۈرەك، تاماكا بايان .

1948 ـ يىل 12 ـ دېكابىر، ئۈرۈمچى

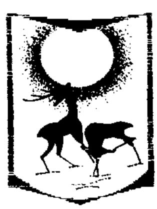

① «تاماكا بايان» دېگەن بۇ سۆز قۇمۇل خەلق قوشاقلىرىدىن پايدىلىنىلدى .

خەجلە، خائىنلار خەجلە

(قورچاق شىنجاڭ ئۆلكىلىك ھۆكۈمەتنىڭ ئەمەلدارلار ئۈچۈن بەلگىلىگەن
1949 – يىللىق خىراجەت ئىسمىيىسىنى كۆرگەندە)

خەجلە، خائىنلارەي، خەجلە، بۇ ئەلنىڭ مالىنى خەجلە،
يېتىشمەي قالسىلار ئۇ ھەم، ئېلىپ سەن جانىنى خەجلە .
خېنىمغا ئوسما دەپ خەجلە، بېگىمگە تاسما دەپ خەجلە،
تالان ـ تاراجدىن قالغان پارچە نانىنى خەجلە .
دېھقانغا ئاچقۇزۇپ بوزنى، دۇكاندا توقۇتۇپ بۆزنى،
سېلىپ ئالۋاننى يۈز قاتلام، ئىچىپ سەن قانىنى خەجلە .
كۆلدە بېلىقى كۆپ دەپ، يەر ئاستى بايلىقى كۆپ دەپ،
قەدەمدە مىڭ تېپىپ ھىيلە، ئېچىپ سەن كانىنى خەجلە .
پالانى ئاقچىدۇر ـ كۆكچى، بۇ ئۆتكۈرمۇ يامان دوقچى،
دەپ پارچىلاپ بۇ مىللەتنى، سېتىپ ۋىجدانىنى خەجلە .

1949 ـ يىل 8 ـ يانۋار، ئۈرۈمچى

مۇھەببەت ھەققىدە غەزەل

مۇھەببەت شامدىنى شامسىز قالالماس ھېچقاچان، جانان،
چىراغسىز قالسىمۇ مېھراب ۋە ھەتتا مەككىدە بىر ئان .
تاپار مەجنۇن كېزىپ ئۆتكەن باياۋان ـ چۆلنى چىن ئاشىق،
كۆمەلمەس چۈنكى بۇ سۆيگۈ ئىزىنى ھېچ شامال ـ بوران .
ئۇدۇم بوپقالدى كۆڭلۈمدە مۇھەببەت جامىغا ھېرىسلىك،
بوۋام ئىچكەنىدى چۈنكى بۇ جامنى تولدۇرۇپ چەندان .
غۇلام بولماقنى ئىستەيدۇ مۇھەببەت ئەھلىگە كۆڭلۈم،
تېگىشمەسمەن بۇ دۆلەتنى قېشىمغا كەلسىمۇ سۇلتان .
«رىيازەت ئوتىدا تاۋلا يۈرەكنى» دەر ئىدى پەرھاد،
شۇ تەلىم دىلغا جايلاشقاچ، ئوقۇرمەن يۈز تۈمەن شۇكران .
ئاقار تارىم سۈيى بىر كۈن كۈمۈشتەك يالتىراپ ئەركىن،
ۋىسال مەۋجىدە ئۆتكۈرمۇ بېلىقتەك قىلغۇسى جەۋلان .

1949 ـ يىل 5 ـ ئىيۇن، ئۈچتۇرپان

ئۇيغۇر كىتاب تورپىكىتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ پىكىر ئادرېسى

تاڭ زىياسى يوقمدۇر

بۇ قارا ھىجران تۈنىنىڭ ئىنتىھاسى يوقمدۇر،
ۋەسلى دىدار كۈنلىرىنىڭ ئىپتىداسى يوقمدۇر؟
ئۆلگۈدەك جانىمغا تەگدى ھىجىر ئاخشامى يامان،
بىر خەۋەر كەلسە نە بولغاي، تاڭ ساباسى يوقمدۇر؟
بىر نەپەس يۈز يىل بىلىندى ئىنتىزارلىق دەستىدىن،
تەشنەئى قەلبىم ئۈچۈن نەشئۇ نەماسى يوقمدۇر؟
ئۆرتىدى جىسمىمنى ھەر دەم دىلدا يالقۇنلاپ كۆيۈك،
خەستە دىلغا بىر شىپا دورا ـ داۋاسى يوقمدۇر؟
يار خىيالى بىرلە سولدۇم، يەتتى ئۆمرۈمگە خازان،
تەنگە جان بەخش ئەتكىلى كۆكلەم ھاۋاسى يوقمدۇر؟
بۇ جۇنۇنلۇق دەشتلىرى كەڭ، مىنى ئازدۇردى تالاي،
ئەمدى يول كۆرسەتكۈچى بىر رەھنەماسى يوقمدۇر؟
كەتمىگەي ئارماندا ئۆتكۈر كۆزدە قانلىق ياش بىلەن،
يىرتقىلى تۈن پەردىسىنى تاڭ زىياسى يوقمدۇر؟

1949 ـ يىل 8 ـ ئىيۇن، ئۈچتۇرپان

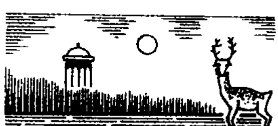

46

خەلق ماقاللىرىدىن ئىقتىباسلار[1]

ئالىمڭنى كەڭ ياراتتىڭ، زامانەڭنى تار،
زالىمڭنى بەگ ياراتتىڭ، ئالىمڭنى كار.
كوزا چاققان تاپتى دۆلەت، تاپتى ئىززەت، تاپتى بەخت،
سۇنى كىم كەلتۈرسە، بولدى ھەر قەيەردە خارۇزار.
قاغا تاپتى ئېتىبار، بۇلبۇل نەزەردىن يىراق،
چېتىلىپ قالدى ئېشەكنىڭ قۇيرۇقىغا بۇغرا ـ نار.

كەتمەن دېگەننى بىز چاپساق، يېتىپ يەيدۇ خىمۇزا[2]،
بىر زاغرىنى زولۇق يەپ، ئۈچ كۈن تۇتىمىز روزا.
دەي دېسەم گەپ بولىدۇ، دېمەي دېسەم دەرد بولىدۇ،
تارتىپ كۆرگىلى دەردنى تېپىلارمۇ تارازا!
ھەر ئىشنىڭ ئامالى بار، ھەر گەپنىڭ زامانى بار،
كۈندە سۇنمىغان بىلەن، كۈندە سۇنار كوزا.

كۆرمەيىن باستىم تىكەننى، تارتاردۇرمەن دەردىنى،
كۆرسەم ئەردىم، باسماس ئەردىم، تارتماس ئەردىم دەردىنى.
تارتا ـ تارتا دەرد ـ ئەلەمنى زەپىران بولدى يۈزۈم،
قاينىمى تاشقان بۇلاقتەك توختىماس ياشلىق كۆزۈم.
كۆز يېشىم دەرياسىدا غەرق بولسا جانىم، ياخشىراق،
چۈنكى كۈندە مىڭ قېتىملاپ ئۆلتۈرەدۇر ئەل پىراق.
بولمىغاي ھېچكىم مېنىڭدەك بەختى قاچقان ناتىۋان،
ناتىۋان بولسا بولۇر، بولماس مېنىڭدەك باغرى قان.

باغرى قان بولغان كشنىڭ دەردىنى دەردمەن بىلۇر،
دەردى يوق بىدەرد كشىلەر بەلكى دەردمەندىن كۆلۈر.
كۆلمگەي ھېچكىم بىراۋدىن، ئۆتنە ئالەم بۇ زامان،
ياخشىنى يامان دېگەن يامان ئۆزى قالماس ئامان.
كۆرمەيىن باسما تىكەننى، تارتما ھەرگىز دەردىنى،
يۇرمگىن ئاخىر كىيىپ مەندەك كۆلاھۇ جەندىنى.

1949 - يىل ئىيۇل، ئۇچتۇرپان

① ئىقتىباس — پايدىلىنىش ئاساسىدا يېزىلغان ئەسەر.
② خىيموزا — خەلق تىلىدا «يامۇل ئەمەلدارلىرى».

www.uyghurkitap.com

قەلبىم باھار

ئوت بىلەن كۆيمەكنى ئۆز جانىمغا قىلدىم ئىختىيار،
ئىختىيار قىلماس ئىدىم، ھوشۇمنى ئالدى بىر نىگار.
بىر نىگاركىم، لۇتفى ئەيلەپ تەنگە جان بەرگەن ئۆزى
ھەم يەنە خەنجەر بىلەن باغرىمنى قىلدى لالىزار.
مىڭ شۈكۈر دەيمەن بۇڭا، يوقتۇر پۇشايمانىم مېنىڭ،
كى قىزىلگۈلنىڭمۇ ھۆسنى ھەم بويى، ھەم خارى بار.
گەر تىكەنلىك دەپ گۈلدىن كەچسە بۇلبۇل بىر نەپەس،
تاپماس ئەردى بۇ جاھاندا قاغىدەكمۇ ئېتىبار.
چىقمىغاي ھەرگىز دىلىمدىن يار سېلىپ قويغان كۆيۈك،
چۈنكى شۇ دەرد بىرلە كۆڭلۈم ھەم يارا، ھەم بەختىيار.
ھېچ سىغىشماس تەنۇ جانىم ئەمدى بىدەردلىك بىلەن،
يۈرگۈچە بىدەرد ياشاپ، پەرۋانە بولماق ئېپتىخار.
مەيلى مۆلدۈر، تاش ـ بورانلار ياغدۇرۇپ تۇرسۇن پەلەك،
ئەل بىلەن بىللە يۈرۈپ دەرمەن ھەمىشە: «يارى ـ يار» .
مەيلى جىسمىمنى زىمىستان ئەيلىسۇن دەۋران ئىشى،
يار خىيالى بىرلە قەلبىمدە ياشار مەڭگۈ باھار.

1949 ـ يىل 2 ـ ئاۋغۇست، ئۈچتۇرپان

ۋىجدان دەۋىتى

«دەرىخ» دە، «مىلىڭ دەرىخ» دە ئۆز- ئۆزۈڭگە،
قۇچاقلاپ ئۆتكىنىڭگە تەلۋە يىللارنى !
بۇ ۋىجدان دەۋىتى، بىلسەڭ ئىدىڭ سەن،
ئاقارت ئىجاد بىلەن ئەمدى كىرلارنى !

قىيىپ چۆللەردە ئازغۇن قىيانلاردەك،
ساراڭ ـ بەڭباشلىقىڭ يىغلىسۇن ئەمدى .
ئەقلىدىن ئاجرىغان بىھۇدە ئويلارنى
قىزىل يالقۇن ئوتى كۆيدۈرسۇن ئەمدى .

باھار يامغۇرى ياغدى، سۇلىرى تاشتى،
كۆڭۈل كىرلىرىنى يۇيايلى كەل ـ كەل .
يۇرۇپ پەرھاد بىلەن تاشلار كېزىپ بىز،
ۋەتەنىنىڭ شەنىگە تىكلەيلى ھەيكەل !

1956 ـ يىل 12 ـ دېكابىر، ئۈرۈمچى

سەجدىگاھىمغا

(گۇمنام غەزەلىگە مۇشائىرە)

بىلەمسەن، دىلرەبا، ھۆسنۈڭنى ئاختۇرغان نىگاھىمدۇر،
بۇ گۇلدۇرماما ـ چاقماقلار مېنىڭ پەريادى ئاھىمدۇر.
«ئۆزۈڭنى ئوت بىلەن تاۋلا» دېگەچ سەن سۆيگۈ سۇلتانى،
قەيەردە يانسا بىر يالقۇن، شۇ يالقۇن بارگاھىمدۇر.
ئاداشسام زۇلمەتى دەشتتە، تېڭىرقاپ نالە چەكمەسمەن،
جامالىڭ شولىسى پارلاق ئۈمىد بەخش سۇبھىگاھىمدۇر.
پەلەكنىڭ گەردىشى ھەر كۈن يولۇمنى توسسىمۇ قەستلەپ،
ۋىسالىڭ ئارزۇسى مەڭگۈ يېگانە قىبلىگاھىمدۇر.
مالامەت، تەنە ـ تۆھمەتتىن، رەقىبتىن قىلمىدىم پەرۋا،
دىلىمغا ئورنىغان ئىشقىڭ نىجاتكار باشپاناھىمدۇر.
سېنى ئويلاش بىلەن كۆڭلۈم تاپۇر ھەر جايدا مىڭ لەززەت،
خىيالىڭ كۈندۈزى ئاپتاپ، كېچىلەر كۆكتە ماھىمدۇر.
ئەگەر رەشك ئەيلىسە مەيلى ئەرەب يۇرتىدىكى كەبە،
مۇشۇ تۇپراق — ئانا تۇپراق مۇقەددەس سەجدىگاھىمدۇر.
كۆڭۈل مۈلكىدە جاي يوقتۇر سېنىڭدىن ئۆزگىگە مۇتلەق،
قەسەمىيادىم ئۈچۈن مىسكىن مېنىڭ ئۆلمەس گۇۋاھىمدۇر.

1968 ـ يىل 15 ـ فېۋرال، ئۈرۈمچى

ئۇيغۇر كىتاب تورپېكىتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يىگانە ئادرېسى

مەڭگۈ شۈكرانىم تولا

ماڭلىيىمدا دەۋر پۈتكەن ئىشقىي داستانىم تولا،
بىر ئوقۇپ ھەيرەتتە قالدىم، چۈنكى ھىجرانىم تولا.
بۇ «نىچۈك قىسمەت؟» دېدىم مەن، كۆككە باقتىم تېڭىرقاپ،
كۆك جاۋاب ئېيتالمىدى، ئىزدەنسىمۇ، جانىم، تولا.
بولدى پەرھاد بىرلە مەجنۇن بۇ سوئالىمغا جاۋاب،
ئىشق ئەھلى قىسمىتىدىن ئاشتى ھەيرانىم تولا.
تاكى بايقۇش جۈپتى بىرلەن ئەيش ـ ئىشرەتتە ھامان،
باغرى خۇن كاككۇك ئۇچۇن ئۆرتەندى ۋىجدانىم تولا.
قاغا ـ قۇزغۇن بىخەۋەردۇر دەرد نېمە، ئارمان نېمە،
ھەر نەپەس ئارماندا بۇلبۇل تاشتى، ئارمانىم تولا.
قاغىدەك بىدەرد ياشاشتىن دەردتە ئۆلمەكلىك تۈزۈك،
«چىن يۈرەك دەرد بىرلە ياشنار» دەيدۇ ئىمانىم تولا.
مەيلى ھىجران، مەيلى ۋەسل، مەڭگۈلۈكتۇر بىر كۆيۈك،
شۇ كۆيۈكسىز بولسا جان، جاندىن پۇشايمانىم تولا.
كۈپرىنغا يول قويما، مىسكىن، ھىجرىمۇ نېسىۋىدۇر،
قىسمىتىم شۇ بولسا ئەمدى، مەڭگۈ شۈكرانىم تولا.

1968 ـ يىل مارت، ئۈرۈمچى

شائىر دوستۇمغا

(مۇۋەششەھ)

يىلىنجاپ يانمىسا دانكو يۈرەكى قارا ئورماندا،
نىچۈكمۇ يول تاپاتتى ئەل پايانسىز شۇ شەبستاندا .
ئامانەت تۇرغۇچە بۇ جان شۇ چاغلىق تەندە ملك بىقسپ،
جاراڭلاپ ۋايىگە يەتسۇن كۈرەشچان كەڭرى مەيداندا .
لەئلى ـ ياقۇتقا كىم خۇشتار ئىدى ئۇ چىقمىسا تاشتىن،
ۋەتەننىڭ بەختىگە ياڭرات كۈيۈڭنى دەۋرى ـ دەۋراندا .
قاناتلان جەڭگىۋار سەپكە، ئەمەستۇر ئارزۇ شۆھرەت،
تۆكۈلسە ئۈنچىدەك تەرلەر ئىچىلغاي گۈل تىيانشاندا .
ئېگىلمەس قامىتى بىرلە ئۇلۇغۋار تاغدىكى قارىغاي،
سوقۇپ تۇرغان بىلەن چاپقۇن ئۈنى دەھشەت زىمىستاندا .
نە ياڭلىغ بەخت ئىدى بىللە نەۋائىي ۋارىسى بولساق،
يىزىپ بۇلبۇل تىلى بىرلە غەزەللەر باھارىستاندا .

1968 ـ يىل 3 ـ مارت، ئۈرۈمچى

مەي بولمدى

ۋادەرىخ، غەمكىن كۆڭۈلنى ئاچقىلى مەي بولمدى،
غەمگۇزار بىر دوست بىلەن مۇڭداشقىلى مەي بولمدى .
كىمگە ئېيتاي دەردلىرىمنى يىغلا - يىغلا قانغۇچە،
دەردكە ئورتاق دوست بىلەن دەردلەشكىلى مەي بولمدى .
هەر كۈنى دەۋران مىنىڭ كۆڭلۈمگە چەگدى بىر تۈگۈن،
شۇ قارا، سىرلىق تۈگۈننى يەشكىلى مەي بولمدى .
يارسىز، مەيسىز بۇ كۈنىنىڭ كېچىدىن نىم پەرقى بار ؟
بۇ قاراڭغۇ كۆلبىگە نۇر چاچقىلى مەي بولمدى .
ئۆلدى روھ، سۇندى كۆڭۈل، يەرگە كۆمۈلدى هۆر پىكىر،
بۇ سۇنۇق كۆڭلۈمنى بىر ياشناتقىلى مەي بولمدى .
بىر قەدەھ مەي تاپسا مىسكىن، ئىچمەس ئېردى يارسىز،
بولسا بىر يار بەختىمە، سىرداشقىلى مەي بولمدى .

1968 - يىل 1 - ماي، ئۈرۈمچى

فۇرقەتكە مۇشائىرە

غېمى جانان، دېغى ھىجران تۈگەتتى ياش باھارىمنى،
مېنى كىم كۆرسە پەرق ئەتمەس خازاندىن لالىزارىمنى .
ئاقار سەل ئورنىدا ياشىم، غېرىب بولدى ئەزىز باشىم،
ماڭا تار ئەيلىدى چۈنكى بۇ دەۋران ئۆز دىيارىمنى .
يۈرەك يارە، جىگەر پارە، ئەجەب بىچارىدۇر ھالىم،
ۋاپادار غەمگۇزارىم يوق ئىشتىمەككە بۇ زارىمنى .
تۈگەيتتى دەردۇ ئارمانىم كۆڭۈلدە سۇبھى كۈلگەندەك،
پۈتۈن ئۆمرۈمدە بىر كۆرسەم ئول ئاي يۈزلۈك نىگارىمنى .
جۇدالىق دەشتىدە ئۆلسەم توشۇپ فۇرقەتتە پەيمانىم،
نىگارىم ئىزدىسە، قايدىن تاپۇر مىسكىن مازارىمنى .

1968 ـ يىل 3 ـ ماي، ئۈرۈمچى

تووۋا دەپ تۇتتۇم ياقا

تووۋا دەپ تۇتتۇم ياقا، ھەربىر قاراپ ئەتراپقا مەن،
تولغىنىپ كەتتىم يىلان چاققان كەبى ئازابتا مەن .

نىمە بۇ، بىر چۈشمۇ يا دەھشەت «قىيامەت» بولدىمۇ،
ياكى ئەلنىڭ ئەجلى — پەيمانىسى لىق تولدىمۇ ؟

ئاندا قىيقاس، مۇندا ئۇر ـ چاپ، قول سۇنۇق، باش ـ كۆز يارا،
نى يىگىت ـ قىزلار ياتۇر جان تالىشىپ مەيدان ئارا .

تۈنۈگۈن «يولداش» دېيىشكەن جان بۇرادەرلەر بۈگۈن
بىر ـ بىرىنى ئۆلتۈرۈشتە بەسلىشەرلەر كۈن ۋە تۈن .

بولدى مەكتەپ زاللىرى قىرغىنچىلىق قورغانلىرى،
تەجرىبە ئەسۋابلىرى — بومبا ياساش سايمانلىرى .

كارخانا نەيزە ياسار، ئورغاق سوقۇشنى توختىتىپ،
كىيدى قالپاق[1] بەزىلەر گېتلىر ساراڭغا ئوخشىتىپ .

ئاقتى قانلار كوچىلاردا، ئاقتى زاۋۇت سېخىدا،
ئۆلىنىپ قالدى جەسەتلەر گاھ دەرەخلەر شېخىدا .

ئاقتى قان، ئاقتى قېرىنداش ھەم بۇرادەرلەر قېنى،
نىمدەپ يەكۈن ياساركىن بۇڭا تارىخ بىر كۈنى !

تۇۋا دەپ تۇتتۇم ياقا، ھەر كۆنلۈكى قانغا قاراپ،
شۇنچە قانغا كىم خەلقنىڭ ئالدىدا ئېيتار جاۋاب ؟

1968 ـ يىل ئاۋغۇست، ئۈرۈمچى

---

① بۇ يەردە تۆمۈر قالپاق مەنىسىدە .

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurbook.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېگى ئادرېسى

كۆز كېچىسى

زىندانىنىڭ ئىچىدەك قاراڭغۇ كېچە...
ھۇۋۇلايدۇ ئىزغىرىن قۇترىغان بوران.
ئېگىلىپ دەرەخلەر، سۇنىدۇ شاخلار،
ئۇچىدۇ سارغايغان ياپراقلار ھەر يان.

گۆركىرەپ ماشىنا، دىرىلدىدى تام،
ئاچقۇچە ئۆلگۈرمەي سۇندى دەرۋازا.
كىرىشتى باستۇرۇپ بىر توپ «ئىسيانچى»،
چىراغتا پارقىرار قالپاق ۋە نەيزە.

تىك تۇردى ئورنىدىن يېرىم كىيىنىپ،
بۇ دەھشەت ئالدىدا تېڭىرقاپ ھېيتەم.
دالاندا ئانىسى ياپراقتەك تىترەر،
يېنىدا ئېغىر بوي خوتۇنى پاتەم.

بىر دەمدە ئۆيئىچى قىلىندى پايمال،
چېقىلدى ھەتتاكى گۈل تەشتەكلىرى.
تېگىپ مۇشت ھېيتەمنىڭ ئېغىز ـ بۇرنىغا،
بويالدى قىزىلغا يەڭ ـ ئېتەكلىرى.

دەھشەتكە چىدىماي ئېسىلدى پاتەم،
قوشۇلدى ھەم ئانا، كۆزلىرىدە ياش.

دېدى ئۇ: «بالىلىرىم، نېمە قىلىق بۇ،
ئەمەسمۇ ھەممىڭلار بىر دوست ـ قېرىنداش ؟

گۈگچەنداك ئەزاسى دەپ ماختاپ ئۇنى،
دەيتتىڭلار ئەمەسمۇ ياخشى بىر يولداش.
شۇنچىلىك ئۆزگىرىپ كەتتىمۇ دۇنيا،
بۇ نېمە كارامەت، بۇ نېمە تالاش ؟»

ۋە لېكىن باغلىشىپ ھېيتەمنى ئۇلار،
مېڭىشتى سۆرىشىپ پىسەنت قىلىشماي.
يېپىشتى ھېيتەمگە پاتەملەرمۇ تەك،
سۆرىلىپ ئۇلاردىن بىرمۇ قېلىشماي.

شۇ چاغدا بىر جاللات تەپتى پاتەمنى،
يىقىلدى ئۇ بىرىپ ئورەك ئىچىگە.
گۈرۈلدەپ ماشىنا ۋەھىمە بىلەن
دەھشەتنى ئون قىلىپ، قوشۇپ كېچىگە.

ئورەكتىن ئاڭلىنار يىغا ئاۋازى،
بىر مەسۇم بوۋاقنىڭ يېرىم جان ئۈنى.
كۆزى ياش، پەرىشان ئانا يۈگرەيدۇ،
بىر ياندا پاتەمنىڭ ئىڭرىغان ئۈنى...

زىندانىنىڭ ئىچىدەك قاراڭغۇ كېچە
ئالەمگە ياياقتا دەھشەتلىك قانات.
نېمىكىن ئاقىۋەت، نېم بولار زامان ؟
نېمە كۈن كۆرەركىن يەنە بۇ ھايات ؟

1968 ـ يىل 1 ـ نويابىر، ئۈرۈمچى

ئۇيغۇر كىتاب تورى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى
www.uyghurkitap.com

«ئىت ئۈرەر، كارۋان يۈرەر»

«ئىت ئۈرەر، كارۋان يۈرەر، قايتماس ئىزىدىن ئارسلان»،
بىلسە ئادەم، بۇ ئۆمۈرنىڭ ھەر كۈنى بىر ئىمتىھان .
مەيلى ئىتلار ھاۋشىسۇن، چاقسۇن يەنە ھەرە، پاشا،
بول ۋاپا، ۋىجدان بېغىدا مەڭگۈ بىدار باغبان .
تەنە ـ تۆھمەتتىن خالىي بولماي ئۆتتى تا لوقمان ھېكىم،
ھەممىسى بىتتى، لېكىن قالدى ھېكمىدىن نام ـ نىشان .
بىر ماقال باردۇر: «كۆرۈنگەن تاغ يىراق ئەمەس» ئىمىش،
يولچىغا مەنزىل توشامدۇ بولسا يۈزلەپ مۇز داۋان .
مەيلى چىقسۇن بورىنى، ياغسۇن ۋە ھەتتا مۆلدۈرى،
كەل نىگار، ۋەتەن بېغىغا تەڭ بولايلى پاسىبان !

1968 ـ يىل 20 ـ ئىيۇن، ئۈرۈمچى

يالقىن غەزىلىگە مۇخەممەس

شۇڭقارىم قولدىن ئۇچۇپ بولدى نىهان، ئىستەر كۆڭۈل،
ئاختۇرۇپ ئالەم ئارا نامۇ نىشان ئىستەر كۆڭۈل،
بولمىغاچ ئۇندىن دېرەك، گەرچە هامان ئىستەر كۆڭۈل،
كۆپ ئازاب چەكتى بۇ جان، ئارامى جان ئىستەر كۆڭۈل،
تار كۆرۈندى بۇ جاهان، ئۆزگە جاهان ئىستەر كۆڭۈل.

سوۋغىتىڭ شۇ بولدى، ئەي چەرخ، جاندىن ئۆتتى ئەلمىڭ،
يۇتمىدى زۇلمۇ تەئەددىدىن بۆلەكنى قەلىمىڭ،
ئەلگە ئاپەت بولدى باسقان بۇ سېنىڭ هەر قەدىمىڭ،
يار ۋە دوستلارنىڭ مازارىدىن ئىبارەت ئالىمىڭ،
ئەقرەبالارنىڭ يانىدىن بىر ماكان ئىستەر كۆڭۈل.

تار قەپەس دەپ توختىماس بۇلبۇل پىغاندىن هېچقاچان،
بەلكى مىلىڭ ئاشقاي پىغانى بولسا مەهكۇملۇق ئايان،
چۈنكى هىجران قايغۇسى قويماس ئۇنى بىردەم ئامان،
گەرچە جىسمىم تۇتقۇن، ئەمما قەلبىم ئىسياندا هامان،
قەلبىنمۇ زەبت ئەتكۇدەك ساهىبقىران ئىستەر كۆڭۈل.

ئىستىدىم مەن يازۇ قىش، ئىستىگىنىم بۇيرۇلمىدى،
چۆرگىلەپ تۇرغان بۇ چەرخ بەختىمگە بىر چۆرگۈلمىدى،
ئالدىدى بەلكى هەمىشە، مەن تەرەپ ئۆيرۇلمىدى،

مەن ئۈمىد قىلغان باھارۇ گۈل ۋە رەيھان شولمىدى،
تۆك بۇلۇت قەھرىڭنىكىم، ۋاقتى خازان ئىستەر كۆڭۈل.

نەدىدۇر ھېچ بىلمىدىم، كۆڭلۈمنى بەند قىلغان مەلەك،
ئىش بولۇرمۇ تاپمىسام ئۈندىن ئەقەللىي بىر دىرەك،
شۇ يوسۇن سولغايمۇ باغدا ھېچ ئېچىلماي گۈل ـ چېچەك،
كۆرمىشىم شۇ بولسا تەقدىردىن ھەمىشە، ئەي پەلەك،
بەس، تۈگەت دەۋرىڭنىكىم، ئاخىر زامان ئىستەر كۆڭۈل.

ياق، ئۈمىدسىز بولسا ئادەم، زاتى شەيتاندۇر يەنە،
ھەر قارا تۈننىڭ ئاخىرى شۈبھىسىز تاڭدۇر يەنە،
تۆكمە، قوي ياشىڭنى، مىسكىن، روھنى جانلاندۇر يەنە،
ھېچ ئۈمىدسىزلەنمە، يالقىن، يان يەنە، ياندۇر يەنە،
ئۆت سىناقتىن تاۋلىنىپ، چوڭ ئىمتىھان ئىستەر كۆڭۈل.

1968 ـ يىل ئىيۇل، ئۈرۈمچى

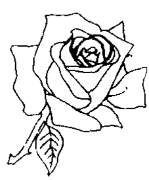

مۇختەملات

(نەۋائىيغا نەزىرە)

كۆيمەي جىسمىم، نە بولۇر جانغا ئۇتلار يېقىلسا،
نە ئەجەبكىم، غەم يۈكى قەددىم ئېگىپ يېقىلسا .
مىڭ بىر كۆيۈك مىڭ ئۆلۈپ تەندە جانىم قالغۇچە،
كاشكى دىلبەر مەڭزىگە مەڭزىم بىردەم يېقىلسا .

1969 ـ يىل ئاۋغۇست، ئۈرۈمچى

ئۇيغۇر كىتاب تورپېكىتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ پېڭى ئادرېسى

غەزەل

كۆپەيدى دۈشمىنىم دەپ ھەرگىز كۆڭۈلنى غۇبار قىلما،
مېنىڭ ھېچ دۈشمىنىم يوق دەپمۇ ھەرگىز ئىپتىخار قىلما .
ئەگەرچە بولمىسا دۈشمەن، نېمە قەدرى بولۇر دوستىنىڭ،
ھاياتنىڭ مەنزىلى شۇنداق، بۇڭا كۆپ ئېتىبار قىلما .
تەپەككۇر ئەيلىسەڭ بىردەم، بىلۇرسەن سىرى ھېكمەتنى،
جاھاندا بىرمۇ دۈشمەنسىز ئۆتۈشنى سەن شوئار قىلما .
چاياندىن ئېھتىيات قىلماس ئىدىڭ ئۇ چاقمىسا ئەلنى،
دېمەك ھوشيار قىلۇر دۈشمەن، سەن ھەم غەپلەتنى يار قىلما .
ۋە بەزەن دوستلىرىڭ ياپقان ئەيىبىڭنى ئاچۇر دۈشمەن،
بۇ ھەم بىر ياخشى پۇرسەتتۇر، ئۇنى كۆرمەكنى ئار قىلما .
مالامەت، تەنە، تۆھمەتنى بېشىڭغا ياغدۇرار بولسا،
ساۋاق ئال ھەممىدىن بىر - بىر، قېچىشنى ئىختىيار قىلما،
ئەقىلسىز، تەلۋە دوستلاردىن زېرەك دۈشمەن ئىمىش ياخشى،
كۆپەيدى دۈشمىنىم دەپ، مىسكىن، كۆڭۈلنى غۇبار قىلما .

1969 - يىل 2 - سېنتەبىر، ئۈرۈمچى

نەۋائىي غەزىلىگە مۇخەممەس

سايىدەك ئەگەشتى ھىجران باغلىنىپ نامىم بىلە،
بىر سۆيۈنسەم نىم بولاتتى ۋەسلى ئەييامىم بىلە ،
شۇنچە يىللار كۈيلىسەممۇ زەۋقى ئىلھامىم بىلە،
بىر قەدەھ مەي ئىچمەدىم سەرۋى گۈلئەندامىم بىلە،
بىر نەفەس ئۆيرۈلمەدى دەۋران مېنىڭ كامىم بىلە .

مەنمۇ غەمسىز ياش، گۆدەك بولدۇم ئېسىمدە بىر زامان ،
ئەمدى مەندەك مۇپتىلانى ھېچ تاپالمايدۇ جاھان،
مەي شىپا بولغاي دېدى، مەن مەيپەرەس بولدۇم شۇ ئان،
ھەر مەيىكىم ئانسىز ئىچتىم تاپقىلى غەمدىن ئامان،
زەھرى غەم گويا ئېزىلمىش ئېردى ئول جامىم بىلە .

دەر ئىمىش بۇلبۇل سەھەردە: «مەن گۈلۈم ئارمانىدا»،
قانچىلىك ئارمان ماڭا، تۇرسا ئۆزى گۈل يانىدا .
بىر كۆرەلمەي يار يۈزىنى قان يۇتۇپ ئەفغانىدا،
تۈنگە يەتمەس كۈننى ئۆتكۈزدۈم ئۆلۈپ ھىجرانىدا،
كۈنگە يەتمەيمەنمۇ ۋەھ بۇ سۈبھى يوق شامىم بىلە .

مەيلى دەر پەرۋانە ئەلۋەت، قانچە كۆيدۈرسە چىراق،
كەتمىگەي يار سۈرتى ھەرگىز خىيالىمدىن يىراق ،
بىر كۆڭۈلگە سىغماس ئېركەن ئىككى يار، ئىككى پىراق،

كۆڭلۈم ئىچرە يار غېمى، كۇفر ئىچرە ئۆلسەم ياخشىراق،
ئەھلى زۇھد[1] ئالدىدا بارغۇنچە بۇ ئىسلامىم بىلە.

يەنە كۆيدۈرگەي پىراق، مەنمۇ كۆيەي ھېچ ئۆچمەيىن،
ھەر سابا ئۈمىد بىلەن ئۆزگە خىيالغا كۆچمەيىن،
ئۆلمىگەي مىسكىن لېكىن ۋىسال كۈنىنى قۇچمايىن،
ئى نەۋائىي، ئۆلسەم ئارمان ئىلىتكۈمدۇر ئىچمەيىن،
بىر سۇبۇھى[2] گۈل ئۇزارى بادە ئاشامىم[3] بىلە.

1969 ـ يىل دېكابىر، ئۈرۈمچى

① ئەھلى زۇھد — زاھىتلار، رىياكار موللىلار.
② سۇبۇھى — تاڭ سەھەردە ئىچىلىدىغان مەي .
③ بادە ئاشام — شاراب ئىچمەك، بادە ئىچمەك .

باھار ۋەسلىگە مۇشتاقلىق

چىراغ ئوتىدا پەرۋانە كۆيەر مەردانە ـ مەردانە،
گۈزەل ۋەسلىڭگە، ئەي دىلبەر، بولاي قۇربانە ـ قۇربانە .
كۆلۈپ كەلگەنىدىك بىر چاغ، يېتىپ ۋەسلىڭگە گۈلشەن باغ،
قايان كەتتى ئاشۇ كۈنلەر، كۆڭۈلۈم سەرسانە ـ سەرسانە .
پىراقىڭدا بولۇپ مەجنۇن، يانارمەن شەمئىدەك ھەر تۈن،
ئېرىپ جىسمىم، ئاقار كۆزدىن يېشىم دۇردانە ـ دۇردانە .
ساچىم بەلدە، ھاسام قولدا، بۇ نۇرسىز كۆزلىرىم يولدا،
كىشى كۆرسە بۇ ھالىمنى، بولۇر ھەيرانە ـ ھەيرانە .
گۈزەل ھۆسنۈڭنى بىر كۆرمەي، ئاياغىڭدا بېشىم قويماي،
ئۆتەرمۇ ئۇشبۇ ھەسرەتتە ئۆمۈر غەمخانە ـ غەمخانە؟
بېنىپ كەلسەڭ يەنە باغقا، قونۇپ بۇلبۇل كەبى شاخقا،
تاماشا ئەيلىسەم بىردەم يۈرۈپ سەيلانە ـ سەيلانە .
جامالىڭ نۇرىلە بىردەم مۇنەۋۋەر ئەيلىسەڭ كۆلبەم،
سائادەت شۇ ئىدى مەڭگۈ ماڭا يېگانە ـ يېگانە .
قۇياش يۈزىگە كىر قونماس، ئۈمىدىنىڭ قانىتى سۇنماس،
يولۇڭدىن نائۈمىد بولماق ماڭا بىگانە ـ بىگانە .
نەۋائىي ئىزىدىن مىسكىن كۆرەي دەپ مەيدە يار ئەكسىن،
ئېلىپ قولغا ساپالنى كېزەر مەيخانە ـ مەيخانە ① .

1970 ـ يىل 30 ـ مارت، ئۈرۈمچى

---

① بۇ ئاخىرقى كۇپلېت ئەلىشىر نەۋائىينىڭ «ئەشرەقەت، مىن ئەكسى شەمسىل كەئسى ئەنۋارۇلھۇدا، يار ئەكسىن مەيدە كۆر دەپ جامدىن چىقتى سادا» دېگەن مىسرالىرى بىلەن بىر ساقىنامىسىنىڭ «خەرابات ئىچرە كىردىم ئاشىفتە ھال، مەي ئىستەرگە ئىلىكىمدە سىنغان سەفال» دېگەن نەقراتىدىكى پىكىرلەرگە نەزىرە قىلىنغان.

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى

يانغۇسى تاڭ مەشئىلى

قىلدى ئەپسۇن بۇ قارا تۈن يارنى كۆپ ئۇخلاتقىلى،
يوقمۇ تاڭ توخۇلىرى چىللاپ ئۇنى ئويغاتقىلى ؟
تاڭ كەبى پارلاق يۈزىگە ئاشىتى مۇشتاقلىق، نېتەي،
بۇ بۇلۇتنى قايتىدىن يوقمۇ بوران تارقاتقىلى ؟
سۇمبۇلى رەيھان پۇراقنى شۇنچە تەشنا بۇ دىماغ،
بىر سابا ئەسسە، نە بولغاي زۇلپىنى ئويناتقىلى ؟
بىر كۈنۈمچە بولمىدى لوقمان ھېكمىنىڭ سەۋرىسى،
ئەمدى قانچە سەۋر قالدى ئىنتىزارلىق تارتقىلى ؟
ۋادەرىخا، ئۈزدىمۇ يار ياكى مەندىن مېھرىنى،
يوقمۇ بىر سۆيگۈ دۇئاسى مېھرىنى قوزغاتقىلى ؟
بولما، مىسكىن، نائۈمىد، تۈنمۇ تۈگەيدۇ بىر كۈنى،
يانغۇسى تاڭ مەشئىلى زۇلمەتكە ئوتلار ياققىلى .

1970 ـ يىل 12 ـ ئىيۇل، ئۈرۈمچى

ئەسسە گۈل باغدىن سابا

تاڭ سەھەر ئەسسە بېغىڭدىن خۇش پۇراقلىق بىر سابا،
تەلمۈرۈرمەن مۇنتەزىر ئىستەپ سېنى، ئەي دىلرەبا .
دىلرەبا ھۆسنۈڭنى كاشكى كۆرمىسەم ئېردى شۇ كۈن،
قىلماس ئېردىم بۇ جېنىمنى مۇنچە دەردكە مۇپتىلا .
مۇپتىلا بولغان كىشى قالماس مېنىڭدەك بىنېسىپ،
ساڭا بولغان مۇپتىلالىق ماڭا بولدى بىر بالا .
نى بالالار كەلدى باشقا، يەتتى سەۋرىم ھەممىگە،
ئەمدى سەۋرىم بىتتى، بولدۇم مەن غېمىڭدىن بىناۋا .
بىناۋا بولغان كىشىگە قىلمىساڭ لۇتفۇكەرەم،
ئىشق ئەھلى مەزھىپىگە بۇ نېچۇك بولغاي راۋا ؟
ئۈزمىدى ئۈمىدنى لېكىن بۇ سۇنۇق، مىسكىن كۆڭۈل
كەلگۈسى ياردىن خەۋەر دەپ، ئەسسە گۈل باغدىن سابا .

1971 ـ يىل ئىيۇن، ئۈرۈمچى

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ پىگى ئادرېسى

گۈل ئەمەسكەن ياشلىقىم

(خەلق ناخشىلىرىغا نەزىرە)

گۈل ئەمەسكەن ياشلىقىم توزسا يەنە ئاچىلغىلى
ياكى كۆزدە تۇرنىدەك كەتسە، باھاردا يانغىلى .
ئۆچتى — كەتتى قۇش كەبى، ئارماندا قالدىم ھەسرەتا،
ئەمدى مىڭ ـ مىڭ قاقشىسام، ئىندەككە كەلمەس ھېچ يولى .
نېمىدېگەن قىسقا ئۆمۈرنىڭ تاڭلىرى، گۈل چاغلىرى،
كەلدى باشلاپ قار ـ بورانىنى ئەنە كەچ كۈز شاملى .
كۆز يۇمۇپ ـ ئاچقۇنچە چۈشتى ساچ ـ ساقالىمغا قىرو،
ئەمدى ھەرگىز سايرىماس بۇ باغدا كۆكلەم بۇلبۇلى .
گەر نېسىپ بولسا ماڭا ئابىھاياتتىن بىر قەدەھ،
نە كېرەك ئىچمەك ئۇنى سولغاندا ياشلىق سۇمبۇلى .
ساقىيا، جامىڭنى تۇت، غەمدىن بولاي بىردەم خالاس،
كەلگۈچە مىسكىن جېنىمغا سوغ ئەجەلنىڭ سىگنالى .

1971 ـ يىل 5 ـ نويابىر، ئۈرۈمچى

ئىچەي قەشقەر شارابىدىن

قاچانكىم ئاڭلىدىم بىر كۈي گۈزەل قەشقەر راۋابىدىن،
كۆڭۈلگە چۈشتى بىر سەۋدا ئۇنىڭ ئوتلۇق خىتابىدىن .
ساقالىم چۈشتى كۆكسۈمگە، ھامان سەۋدالىقىم سەۋدا،
تاپالماي بىر نىشان ئەپسۇس شىپاھى ۋەسلى بابىدىن .
نەئەجەپ ئەيلىمەك دوستلار، كۆزۈمدىن ئاقسا دەريالار،
ئېرۇر ئەلۋەتتە قارلىق تاغ تومۇزنىڭ ئاپتابىدىن .
جاھاندا كۈلمىدىم بىر دەم، ھەمىشە ھەمراھىم قايغۇ،
تېگەر باشىمغا مىڭ توقماق يەنە دەۋران ئىتابىدىن[1] .
نېتەيكىم ھىجرى دەشتىدە ئاداشقان تەلۋە مەجنۇنمەن،
نېسۋەم يوقمۇ مەنزىلگاھ يېزىلغان يول كىتابىدىن .
كۆكەرمەس تاغدىكى ئارچا بۇلۇتلار تۆكمىسە تامچە،
سولۇپ توزغايمۇ گۈل ـ غۇنچە بۇ تەشنالىق ئازابىدىن .
ئۇزات ساقىي پىيالەڭنى، ئەجەبمۇ چاڭقىدى مىسكىن،
ئىچىپ تەشنالىقى قانسۇن ئەزىز قەشقەر شارابىدىن .

1971 ـ يىل 8 ـ دېكابىر، ئۈرۈمچى

① ئىتاب — تەنە، ئاچچىق، كايىش .

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېتى
www.uyghurkitap.com

بابۇر غەزىلگە مۇشائىرە

كۆرمىدىڭ سەن، ئەي كۆڭۈل، ئارامى جاندىن ياخشىلىق،
ئەمدى قانداق كۈتكۈلۈك ئەھلى زاماندىن ياخشىلىق !
ياخشىغا قويغان ئەقدە ھاسىلى بولسا جاپا،
نە ئەجەبكىم، كەلمىسە ھەرگىز ياماندىن ياخشىلىق .
بىر يامان مىڭ بىر يامانلىق قىلسا جانغا نە ئەجەب،
بەك ئەجەب بىر ئىش بولار كەلسە چاياندىن ياخشىلىق .
ۋاھ، لېكىن ئات تەپسىمۇ، بۆرە ئەمەستۇر زاتىدىن،
گەر يامان ئۇچسا پەلەككە ھەم، كۈتمە ئاندىن ياخشىلىق .
ياخشىدىن كەلسە يامانلىق ھەم، ئاڭا قىل ياخشىلىق،
يانمىسا ئاندىن ساڭا، يانغاي پالاندىن ياخشىلىق .
ئىستە، ئۆتكۈر، ياخشىلىقنى بارچە ئەۋلاد بەختىگە،
كۆرمىسەك ھېچ گەپ ئەمەس ئەھلى جاھاندىن ياخشىلىق .

1971 ـ يىل 1 ـ مارت، ئۈرۈمچى

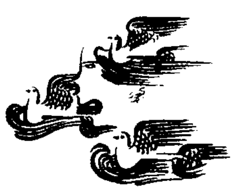

ئاق ئەمەس ساچىمدىكى...

ئاق ئەمەس ساچىمدىكى، يىللار توزانى دەپ بىلىڭ،
سارغىيىپ كەتكەن يۈزۈمنى كۈز خازانى دەپ بىلىڭ .
قانچە نۇرغۇن، قانچە چوڭقۇر بولسا ماڭلاي قورۇقۇم،
دەردۇ كۈلپەت دەۋرىنىڭ روشەن بايانى دەپ بىلىڭ .
خۇددى يۇلتۇزدەك پىلىلداپ، ياشلىنىپ يانسا كۆزۈم،
دىلدا ئارمان تاشقىنىنىڭ نام ـ نىشانى دەپ بىلىڭ .
ئاھ دېسەم، بوران مىسالى گۈركىرەپ چىقسا ئۈنۈم،
مۇپتىلالىق دەردىدىن تاشقان پىغانى دەپ بىلىڭ .
تاكى جىسمىمغا يېپىشتى سۆيگۈ يالقۇنى پۈتۈن،
ئەمدى بۇ جىسمىمنى بىر ئاتەش ماكانى دەپ بىلىڭ .
ھىجرى بولدى باشلىنىش، كىممۇ يازاركىن خاتىمە،
بۇ مېنىڭ ئۆمرۈمنى غەم ـ قايغۇ داستانى دەپ بىلىڭ .
قانچە پەرھاد كۈنلىرىنى كۆرسە مىسكىن ئەل ئۈچۈن،
بۇ ئاڭا دەۋران ئىشنىڭ ئىمتىھانى دەپ بىلىڭ .

1972 ـ يىل 3 ـ مارت، ئۈرۈمچى

تېپىلماس

قەسەم بىللا، سېنىڭدەك يارۇ جانان تېپىلماس،
ۋەسلىڭ ئۈچۈن مېنىڭدەك شەيدايى جان تېپىلماس .
ئۇجماق نېمە، ھۆر نېمە، قۇياش نېمە، ئاي نېمە،
ئالەم ئارا سېنىڭدەك ھۆسنى سۇلتان تېپىلماس .
مۈلكى جاھان تەختىدە بولسام شاھى سۇلايمان،
باسقان ئىزىڭ خاكىچە مۈلكى جاھان تېپىلماس .
غەم يۈكىدىن پۈكۈلگەن، دەھر [1] ئوقىدىن تېشىلگەن
مېنىڭ ئىمجان تېنىمگە سەنچە لوقمان تېپىلماس .
ئۆلگەننى تىرىلدۈرگەن بولسا مەسىھ [2] ئۇ زامان،
ئەمدى جانغا سېنىڭدەك ئارامى جان تېپىلماس .
ماڭا ئۈمىد، كۈچ - قۇۋۋەت، ئىشەنچ بېرۇر خىيالىڭ،
سەنسىز مەھزۇن دىلىمغا ھەرگىز دەرمان تېپىلماس .
قەسەم بىللا، مىسكىن جان جاھان تاپماس سېنىڭسىز،
جاھان نېمە، جان نېمە، سەنچە جانان تېپىلماس .

1972 - يىل 1 - ئىيۇن، ئۈرۈمچى

① دەھر — پەلەك، دەۋر.
② مەسىھ — ئىيسا پەيغەمبەر؛ ئەپسانىلەردە ئېيتىلىشىچە، ئۇ ئۆلۈكنى تىرىلدۈرىدىغان مۆجىزىگە ئىگە ئىمىش .

ئۇيغۇر كىتاب تورپېكىتى ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ پىگى ئادرېسى www.uyghurkitap.com

قىتئەلەر

1

يا كۆچۈك بولسۇن بىلەكتە، يا قورساقتا ھۈنەرىڭ،
يا ئىلىم ئەھلى بول ياكى بولسۇن زەرلىرىڭ .
تەگمىسە تۆتىنىڭ بىرىدىن ئادىمىيلىك بىر ئۈلۈش،
مەن ئادەم دەپ يۈرگىنىڭدىن ياخشىراقتۇر ئۆلگىنىڭ .

2

تەلمۈرۈپ تۇرساڭ قەپەستە كۈندە تەييار دانىنى يەپ،
ئاخىرى پەرۋازىدىن قالغاي قاناتۇ پەرلىرىڭ .
شاھمۇ سەن، سۇلتانمۇ سەن، بولسا بىمىننەت ئاش ـ نېنىڭ،
تۈگمەس خەزىنىدۇر ئۇ تامچە ـ تامچە تەرلىرىڭ .

3

قاغا ـ قۇزغۇن، سېغىزغان قۇرسا جەمشت بەزمىنى،
بۇلبۇل ئۈچۈن سۈكۈتتە جايى خىلۋەت غەنىيمەت .
ھەقىرلىنىپ كۈندە مىڭ ئۆلۈپ تىرىك يۈرگۈنچە،
مەرد مەيداندا ئۆلمەككە يەتسە نۆۋەت غەنىيمەت .

www.uyghurkitap.com

4

بۇلۇتلار قونسمۇ، بوغدا كۆمۈلمەس چاڭ ـ توزانغا،
شەپەقتە تاۋلنپ هەر تاڭ، سۈرەر ئۆمرنى ملڭ دەۋران.
ئۈدۈم بوپقالدى كۆڭلۈمدە مۇھەببەت ئەهلگە هېرسلك،
بوۋام ئېچكەندى چۈنكى بۇ جامنى تولدۇرۇپ چەندان،
ئاقار ئېرتش سۈيى بر كۈن كۈمۈشتەك يالتراپ ئەركن،
ۋسال مەۋجدە مسكنمۇ بېلقتەك قلغۇسى جەۋلان.

1947 ـ يل 2 ـ مارت، ئۈرۈمچى

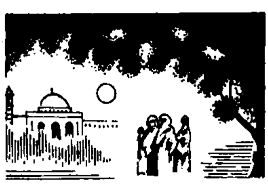

كېرەك بولسا

كۆيۈكنى دىلغا جا ئەيلە، ساڭا دىلدار كېرەك بولسا،
ۋاپا لەۋزىنى ۋىجدان بىل، ۋاپادار يار كېرەك بولسا .
ناۋاكەش بۇلبۇلى شەيدا كەبى باغرىڭنى قان ئەيلە،
مۇراد ـ مەقسەت گۈلى كۈلگەن گۈلى گۈلزار كېرەك بولسا .
تىكەننىڭ رەنجىدىن قورققان كىرەلمەس بۇ چىمەن ئىچرە،
جاپانى جانغا راھەت بىل، ساڭا دىدار كېرەك بولسا .
جاپا مەڭگۈ ئەمەس ھەرگىز ئەقىدە ساقلىسا ئاشىق،
ئۈمىدنى رەھنەما قىلغىن، ئەگەر سەردار كېرەك بولسا .
كۆرۈڭ، بۇلبۇل كېچە يىغلاپ تاڭ ئاتتى، گۈل يۈزىن كۆردى،
بۇنىڭدىن ياخشى ئۆرنەك يوق، يەنە بىسيار كېرەك بولسا .
لېكىن دوراش بىلەن تۇتى بولالماس ھېچقاچان بۇلبۇل،
ئېلىڭ بۇ تۇتىدىن ئىبرەت، نومۇسۇ ئار كېرەك بولسا .
جۇنۇن سەھراسى گەر چەكسىز، ھەقىقەت مەنزىلى روشەن،
ئېلىڭنىڭ ئىشقىنى كۈيلە، ساڭا ئەشئار كېرەك بولسا .

1977 ـ يىل 8 ـ ئاۋغۇست، ئۈرۈمچى

غەنىيمەت

ئۇزات ساقىي قەدەھنى، كەلدى پۇرسەت، غەنىيمەت،
قەدىرشۇناس دوست بىلەن بىردەم سۆھبەت غەنىيمەت .
تۈنۈگۈنكى يارانلار قاراپ باقساڭ بۈگۈن يوق،
بىلسە دوستلار ئۆزىنى، قەدىر ـ قىممەت غەنىيمەت .
نوھ ئۆمرىگە باقا يوق، ئىسكەندەرمۇ ياش كەتتى،
«ئۆتكەن ئۆمۈر -- ئاتقان ئوق»، مىنۇت ـ سائەت غەنىيمەت .
نى خاقانلار قالمىدى، ئىبن سىنا ئۆلمىدى،
ئىز قالغۇدەك بىر ئىشقا سىڭگەن مېھنەت غەنىيمەت .
«ئەجدىھاسىز خەزىنە يوق، گۈل ئېچىلماس خارسىز»،
چەكسە ئاشىق يار ئۈچۈن قانچە كۈلپەت، غەنىيمەت .
ھەر ئىرادە ساھىبى قازسا قۇدۇق يىڭنىدە،
ئىچۇر ئاخىر سۈيىنى، دېمەك ھىممەت غەنىيمەت .
مىسكىن ئېيتۇر: «يالتىراق ساختا شۆھرەت نە كېرەك ؟»
غۇربەت ئىچرە يۇرسەڭمۇ، ئەلگە خىزمەت غەنىيمەت .

1978 ـ يىل 3 ـ فېۋرال، ئۈرۈمچى

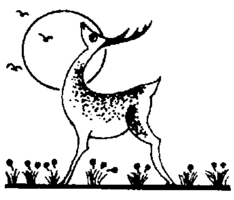

ئۇيغۇر كىتاب تورپىكىتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى

ياخشى

تىرىكتاپ قاغا ـ قۇزغۇنغا جاھانسازلىق، ھاۋا ياخشى،
سەھەر گۈلشەندە بۇلبۇلغا ياقا يىرتىپ ناۋا ياخشى .
كېرەكمەس يالتىراق شۆھرەت بىلەن مەستانە غاپىللار،
ۋەتەننىڭ دەردىگە دەرمان جاپاكەش ئاشنا ياخشى .
تېگىشمەس جەندىنى ئاشىق ياقاسى زەر تاۋار تونغا،
كى دىلبەر ۋەسلىدە سەرسان قەلەندەرگە كۇلا ياخشى .
قەسەم بىللا، تەمەيىم يوق بەھەيۋەت قەسرۇ زىننەتتىن،
پېشانەم تەردىن پۈتكەن بىمىننەت بورىيا ياخشى .
مېنىڭ تاجىسىز ساياق باشىم ئۆزۈمگە تاجى دۆلەتتۇر،
ئەركىسىز پادىشاھلىقتىن جاھانكەشتى گادا ياخشى.
نەھاجەت جەننەتۇل ـ مەئۋا، ۋەتەننىڭ قوينى بىر جەننەت،
بىلىق دەريادا ئەركىندۇر، لاچىنغا كەڭ ساما ياخشى .
مالامەت يەتمىسىمۇ بەزەن دىلىمغا ئۆز دىيارىمدا،
بوسۇقتىن دالجىماس ئىتتەك ماڭا ئەھدۇ ۋاپا ياخشى .

1979 ـ يىل 3 ـ سېنتەبىر، ئۈرۈمچى

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى

ياڭرات ۋەتەن مۇقامىنى

ئەي سازىم، سازلان بۈگۈن، سازلان يەنە سەن ياخشىراق،
تۇغسا چولپان، كۈلسە گۈلشەن، مەن نېچۈن ئېيتماي قوشاق!
باق ئەنە كۆلمەكتە بوغدا، مەڭزىدە گۈل جىلۋىسى،
ھەر سەھەر ئالتۇن شەپەقتىن چېچىلىپ سانسىز باشاق.
تاڭ بىلەن چىللاپ گۈدۈك كەلگۈسىدىن ئېيتسا خەۋەر،
خۇشلۇقۇڭ سىغماس تېنىڭگە، گېپىڭە سالساڭ قۇلاق.
قوش ئۈنۈڭنى ئەل كۈيىگە، بول دېڭىزنىڭ تامچىسى،
شارقىراپ ئاققايمۇ دەريا، بولمىسا سانسىز بۇلاق.
خۇش بولار ئانا ۋەتەن، داۋان ئېشىپ ماڭغاندا ئەل،
سوڭغى نارنىڭ بويىندا بولسام ئەگەر بىر قوڭغۇراق.
نەقەدەر زور بەخت ماڭا ئۇزۇن سەپەر مەنزىلىدە،
بىر قاتار مەشئەل ئارا بولالىسام بىر شام - چىراق.
كاشكى جان بىر باغ ئوتتۇنغا ئەرزىسە ئارمان نېمە،
ۋەتىنىم گۈلخانىدا يانسام چاراسلاپ تا ئاداق.
ئەي سازىم، ئەۋجىڭ بىلەن ياڭرات ۋەتەن مۇقامىنى،
ئەمدى تەگمەس ئەل كۈيىنى كۈيلىسەڭ باشقا تاياق.

1979 - يىل 10 - نويابىر، ئۈرۈمچى

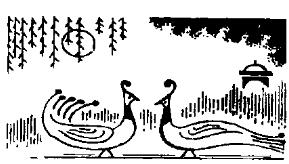

تېخى كۆپ ئىمتىھان شۇنچە

سەھەر گۈلشەندە بۇلبۇلنىڭ ناۋاسى خۇش، راۋان شۇنچە،
نە خۇشكى، تىڭشىساڭ گاھى يانار ئاھۇ پىغان شۇنچە .
نېچۈن بۇلبۇل پىغانساز دەپ، كىشى تاڭ قالمىغاي ھەرگىز،
ئايانكىم، گۈلمۇ ھەر تاڭدا قىلۇر باغرىنى قان شۇنچە .
تەپەككۇر ئەھلىگە بىر سىر ئەمەس بۇ ئىشق دۇنياسى،
تىكەنلىك مەنزىلى كۆپتۇر، يەنە تاشلىق داۋان شۇنچە .
ھەۋەس باشقا، ئىشق باشقا، ئەمەستۇر سۆيگۈ ئاۋۇنچاق،
كىمكى بولسا چىن ئاشىق، ئاڭا بۇ گەپ ئايان شۇنچە .
ئۆتۈپ يىللار، كۆچۈپ قۇملار، قېرىپ كەتكەندىمۇ دۇنيا،
مۇھەببەت خۇددى ياش قىزدەك سۇرەر دەۋران ھامان شۇنچە .
رىۋايەتتە تۈگۈل، بەلكى ھەقىقىي لەيلى ـ مەجنۇنلار
يېتىلمەكتە زامانەمدە يەنە مىڭ ـ مىڭلىغان شۇنچە .
يېرىپ تۈن باغرىنى ھەر كۈن شەپەق يايغان كەبى ئاپتاپ،
مۇھەببەت ئەھلى ئاھىدىن قىزارمىشتۇر جاھان شۇنچە .
ئادەمزات سۆيگۈ بابىدا ئوقۇپ ئۆتتى ھېسابسىز دەرس،
لېكىن ئاشىق ئۈچۈن تاڭنا تېخى كۆپ ئىمتىھان شۇنچە .
كىمكى باغلىسا مەڭگۈ ۋەتەنگە ئىشقىنى بىشەرت،
نې مۇشكۈل ئىمتىھانلارمۇ بولۇر قەتئىي ئاسان شۇنچە .

1980 ـ يىل 19 ـ مارت، ئۈرۈمچى

ئۇيغۇر كىتاب تورپىكىتى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يىگانە تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

باهار كەلدى[1]

باهار كەلدى، جاهان كۈلدى، كۈلەر مەستانە ـ مەستانە،
ئېرىپ قار ـ مۇز، ئاقار ئەگىز، ئاقار دۇردانە ـ دۇردانە .
باهار كەلدى، ياشاردى چۆل، ياشاردى ھەم ساماۋى كۆل،
بۇقۇلداپ قىردا كەكلىكلەر كېزەر ھەر يانە ـ ھەر يانە .
بۇلۇتسىز كۆك گويا ئەينەك، ئۇچار كۆكتە قاتار لەگلەك،
نە لەگلەك، بەلكى ئاق قۇلار ئۇچار جەۋلانە ـ جەۋلانە .
باهار كەلدى، چىمەن كۈلدى، چىمەندە گۈل تۈمەن كۈلدى،
نە گۈلكى، ھەممە جان كۈلدى، كۈلەر جانانە ـ جانانە .
چېچەكلەر بەرگىدە شەبنەم، قۇياشتا يالتىرار ھەر دەم،
ئېچىلغاچ گۈل، قىزىل مەيگە تولۇر پەينامە ـ پەينامە.
باهار كەلگەچ يېتىپ باغقا، قونۇپ بۇلبۇل كەبى شاخقا،
سەنەممۇ سەيلىگە چىقتى، يۈرۈپ سەيلانە ـ سەيلانە[2] .
باهار كۈلدى، قۇياش كۈلدى، قۇياشلىق ئەلمۇ خۇش كۈلدى،
رەقىبلەر قان يۇتار ئەمدى، كۆنى ۋەيرانە ـ ۋەيرانە .
باهار كەلدى، ياشاردى جان، جىرىڭلار قولدا ئالتۇن جام،
بولۇپ ئەل بەختىگە ساقىي، كېزەي مەيخانە ـ مەيخانە .

1980 ـ يىل 23 ـ مارت، ئۈرۈمچى

① بۇ شېئىر «باهار ۋەسلىگە مۇشتاقلىق» دېگەن شېئىرغا مۇشائىرە سۈپىتىدە يېزىلغان .
② بۇ مىسرا «غېرىب ـ سەنەم» داستانىدىن ئېلىندى .

خۇشلۇقۇم

(«قۇمۇل ئەدەبىياتى» ژۇرنىلىنىڭ نەشر قىلىنىشى مۇناسىۋىتى بىلەن)

بىر خەۋەر كەلگەچ بۈگۈن تاشلاندى دەپ ئالغا قەدەم،
تەنگە سىغماي خۇشلۇقۇم، ئالدىم شۇئان قولغا قەلەم .
كۈلسە گۈلشەن ئىچرە بىر گۈل نەۋ باھار ئەييامىدا،
نە ئۈچۈن بۇلبۇل بولۇپ سايرىماسمەن ئۇشبۇ دەم .
ئەرزىگەي بۇ كۈن ئۈچۈن بىز ناغرا - سۇناي ياڭرىتىپ،
خۇددى توي تارتقان كەبى ئىپتىساق قەدەمدە يار سەنەم .
ئاندا ئاقتاش[1] ، مۇندا بوغدا، تاكى قەشقەر ھەم خوتەن،
ئاڭلىسا توي نەغمىسىنى ئاپىرىن دەر غۇلجا ھەم .
باس يەنە ئالغا، ئەزىز يۇرتۇم، پويىزدەك ئالغا باس،
چۆللىرىڭمۇ بولغۇسى شۇ يول بىلەن باغى ئىرەم .
گەرچە مەنزىل -- يول ئۇزۇن، ئىقبال قۇچاقى كەڭ ھامان،
چۈنكى باغداش[2] ئۈستىگە تىكتى قۇياش ئالتۇن ئەلەم .

1980 - يىل 20 - ماي، ئۈرۈمچى

① ئاقتاش — قۇمۇلدىكى تاغلارنىڭ بىرى .
② باغداش — قۇمۇلدىكى تاغلارنىڭ بىرى .

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

خۇش مۇبارەك بۇ ئىشىڭ

ژۇرنال چىققاچ تۇنجى رەت قۇمۇل دېگەن نام بىلەن،
تەبرىكلىدىم يىراقتىن شەربەت تولغان جام بىلەن.

خۇش مۇبارەك بۇ ئىشىڭ، ئەزىز يۇرتۇم گۈل دىيار،
سەنمۇ ياشناپ كۆكلىدىڭ ئەلگە كەلگەچ خۇش باھار.

قۇمۇل دېگەن قەدىم يۇرت، ئاتىقىڭ بار جاھاندا،
تارىخ گۇۋاھ بۇنىڭغا ھەرقاچان، ھەر زاماندا.

«يىپەك يولى» بۇ يەردىن ئايرىلاتتى بىر تارماق،
قاتار - قاتار تۆگىلەر جاراڭلىتىپ قوڭغۇراق.

بۇ يەردىن چىققان كارۋان بويلاپ پامىر، تىيانشان،
ئۇزاقلارغا كېتەتتى بېسىپ دەشتۇ باياۋان.

چاڭئەندىن يۈكلەپ تاۋار، خوتەندىن شايى - ئەتلەس،
رۇم ئېلىگە باراتتى، مەنزىل كېزىپ بەسمۇ بەس.

يېنىشىدا تۆگىلەر يۈكلەپ ياقۇت، كەھرىۋا،
قىزىتاتتى بازارنى توي كۈنىدەك ھەر سابا.

شۇندا نامىڭ جاھانغا يېيىلغانتى دەممۇ دەم،
ئەزەلدىنلا سەن ئىدىڭ ئەل ئىچىدە مۆھتەرەم.

ئەمدى بۈگۈن تۆگىگە نېمە ھاجەت، نە ئورۇن،
تۆمۈر بۇقا سۆرەيدۇ قىرىق ـ ئەللىكلەپ ۋاگون .

ئېچىلدى يەرنىڭ سىرى خاڭچى ئەرلەر تەرىدىن،
يېڭى ـ يېڭى خۇش خەۋەر كېلۇر قۇمۇل شەرىدىن .

ژۇرنال چىقتى دەپ ئاڭلاپ قۇمۇل دېگەن نام بىلەن،
قۇتلاپ سېنىڭ تويۇڭنى شەربەت تولار جام بىلەن .

شەنىڭگە قوشاق قاتتىم ئاتاپ ساڭا ئىلهامنى،
قوبۇل قىلغىن، جان يۇرتۇم، بۇ ئەرزىمەس سوۋغامنى .

1980 ـ يىل 31 ـ ماي، ئۈرۈمچى

بۇيلۇق

بىر كۆرۈپ ھۆسنۈڭنى، ئەي دىلبەر ماكان،
بار ۋۇجۇدۇم بولدى مەپتۇن ئۇشبۇ ئان .

قايىنغاچ ئىلھام بۇلاقىم جۇش ئۇرۇپ،
ئۇچتى پىكرىم كەك ساھادا قۇش بولۇپ .

بىر قەدىمي توپا تاغ، باشى قاقاس،
باغرىدا چاقنار ئىكەن گۈل ئەتىياز.

شۇ قاقاس تاغدىن تامار چىم - چىم بۇلاق،
مەرۋايىتتەك تامچىسى زەپ پارقىراق .

ئاندا بىر كۆل چايقىلار كۆن شولىسى،
قوينىدا ئالتۇنبېلىقلار جىلۋىسى .

ئويلىدىم «جەننەت» دېگەن يەر قانچىلىك،
بولسا باردۇر ئۇزلۇقى بىر سەنچىلىك .

ئەي گۈزەل بۇيلۇق دېگەن جەننەت ماكان،
كىم ساڭا بەرمەس كۆڭۈل كۆرگەن ھامان !

گۈللىرىڭنىڭ ھۆسنىدىن مىڭ ئايلىناي،
گۈلشىنىڭ ئەتراپىدا بۇلبۇل بولاي .

ئۇيغۇر كىتاب تورپىكتى
www.uyghurbook.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ پىگى تالرىسى

ئاندا چوغلۇق بىرلە مۇدەن، مىرزىگۇل،
مەندە ئەترە بىرلە نەرگىس، سەبدىگۇل .

قانتىم بولسا ئىدى، ئۇچسام ئىدىم،
كېپىنەكتەك ۋەسلىگە قانسام ئىدىم .

ئەي گۈزەل بۇيلۇق دېگەن جەننەت ماكان،
كىم ساڭا بەرمەس كۆڭۈل كۆرگەن ھامان !

بۇك ـ باراقسان باغلىرىڭنى نېمە دەي،
قايسى تىل بىرلە ئۇنى تەرىپ ئېتەي .

پارقىراپ تۇرغاچ باراڭدا ساپ ئۇزۇم،
جىلۋىسىدىن ھەر نەپەس تالدى كۆزۈم .

«نېمە بۇ، ياقۇتمۇ ياكى كەھرىۋا ،
ياكى زۇمرەت، قاشتېشى زەپ دىلرەبا ؟»

دەر ئۇنى شاخ ـ شاخدا كۆرگەن كىشى،
ئاق، قىزىل سايىۋا، بىجاقىي، كىشمىشى .

قىزىرىپ تۇرسا ئانارىڭ غۇنچىدەك،
خۇددى تۇرپان قىزلىرىنىڭ مەڭزىدەك .

تامسا شاپتۇل، ئەنجۈرۈڭنىڭ شەربىتى،
جانغا جان قوشسا ئۇنىڭ تەم ـ لەززىتى .

كىم سېنى تەرىپلىمەس زوقى تېشىپ،
خۇددى بىر قاينام كەبى شوقى تېشىپ !

ئەي گۈزەل بۈيلۈق دېگەن گۈلباغ دىيار،
بەختۇ ئىقبال مەڭگۈ بولسۇن ساڭا يار!

سېنى گۈلباغ ئەيلىگەن ئەل ياشىسۇن،
ياشىسۇن، خۇددى سېنىڭدەك ياشنىسۇن.

1980 ـ يىل 29 ـ سېنتەبىر، تۇرپان

ئىدىقۇت [1]

نامى مەشھۇر ئىدىقۇت شەھرى شۇمۇ،
نېمىدېگەن تېز چۆرگىلەيدۇ بۇ پەلەك !
ئىككى ئون ئەسىر دېگەن ئاز گەپمىدى،
بىر ئەسىر يۈز يىلغا تەڭ تۇرسا، دېمەك .

قانچە قۇملار كۆچتى، قانچە يەل سوقۇپ،
قانچە خانلار ئۆتتىكىن دەۋران سۈرۈپ ؟
ھېچبىرىدىن قالمىغان ئىز ۋە نىشان،
بىرلا قورغان تۇرىدۇ قەد كۆتۈرۈپ .

نېمىدېگەن پۇختا بۇ قورغان تاملىرى،
ئۇنى سوققان مەرد يىگىتلەر كىمكىن ؟
ھەربىرى گويا تۇلۇقتەك كېسەكى،
ئۇنى قۇيغان ئەزىمەت دېۋىمكىن؟

ئاندا پەشتاق قالدۇقى، مۇندا مۇنار،
قۇم بېسىپ ياتقان پەلەمپەيلەر قاتار.
كىم بىنا قىلغان بولغاي بۇ قەسىرنى،
شۆھرىتى ئالەمچە بار، ئالەمچە بار.

كۆچتى قۇملار قانچە ـ قانچە يەل سوقۇپ،
ئۆتتى ئەجداد ئوق ئېتىپ، ئات چاپتۇرۇپ .

www.uyghurkitap.com

قالغنى بىزگە تەۋەرىرۈك توپىسى،
بىزمۇ قەسىر قۇرماقتىمىز يەڭ تۇرۇپ.

نې ئاجايىپ قەسىرلەر بولغاي بىنا،
شۇ زېمىنىنىڭ توپىسى بولسا ئامان.
ئىدىقۇت شەھرى — پەقەت خارابە، بەس،
تاڭ قالۇر يېڭى شەھەرلەرگە جاھان!

1980 ـ يىل 2 ـ ئۆكتەبىر، تۇرپان

① ئىدىقۇت — مىلادىيەدىن بۇرۇنقى 1 ـ ئەسىر ئۆپچۆرىسىدە بىنا قىلىنىشقا باشلىغان تۇرپان ئويمانلىقىدىكى قەدىمكى شەھەر، هازىر ئۇنىڭ خارابىسى بار.

بېزەكلىك[1]

قاقلىنىپ ئاپتاپتا ياتقان بىر جىرا،
ئەجدىھادەك تولغىنىپ ئاققان سۇيى .
ئىككى يان مىستەك قىزارغان توپا تاغ،
قاسىنقى بىر يار ئىكەن تېرەك بويى .

ئاشۇ يارنىڭ باغرىدا تىلسىم كەبى
توپا غارلار بار ئىكەن قاتار ـ قاتار.
ئۆتسمۇ شۇنچە ئەسرلەر ئارىدىن،
كۆزىنى يۇمماي ھامان ئويغاق ياتار.

نېمىنى ئويلايدىكىن ئويغاق يېتىپ،
سەرگۈزەشتلەر يادىغا يەتتىمكىن ؟
ياكى قونغان چاڭ ـ توزانلارغا قاراپ،
كۆڭلى ھەريان چېچىلىپ كەتتىمكىن ؟

ياكى شۇم ئالۋاستىلارغا غەزىپى
قاينىغاچ، ئاچچىق يۇتۇپ ياتامدىكىن ؟
ياكى كۆز، قۇلاق، بۇرۇن، ھەتتا يۈرەك
ئۆزرە تەگكەن تىغ ئىزى قىينامدىكىن ؟
ياكى ئوبدان ئاسرىماي قويغان ئۈچۈن،
بىزنىمۇ كايىش بىلەن قارغامدىكىن ؟

كايساڭ ھەم قارغساڭ، ھەققىڭ سىنىڭ،
ئەي گۈزەل سەنئەت پىرى قورغان ماكان.
راست ئەمەسمۇ، دۆڭ پېشانە تەلۋىلەر
باش ـ كۆزۈڭگە يۇندا چاچتى بىر زامان.

خارلىدى ئۇنچىنى دەسسەپ، چەيلىدى،
كىردى گويا باغقا بىر تۈركۈم قاۋان.
نە ھايا، نە قالدى سەنئەت، نە تۈزۈم،
نە تىرىككە كۈن، نە ئۆلۈك قالدى ئامان.

ئۇنتۇماس ئەۋلادلىرىڭ، ھېچ ئۇنتۇماس،
كۆزلىرىڭنى چوقۇغان شۇم قاغا كىم؟
قان يۇراپ كەلگەندە ئاچ كۆز بۆرىلەر،
يول بېرىپ، سېنى تالاتقان دورغا كىم؟

ئاڭلىغانسەن، ئەمدى گۈلدۈرمامدەك
ياڭرىدى ئەلنىڭ ئۈنى كۆپ ياڭغىراق،
ئىنتىقامنىڭ شەمشىرى قىنىدىن چىقىپ،
چالدى تارىخ «سوت ئوچۇق»[2] دەپ قوڭغۇراق!

1980 ـ يىل 4 ـ ئۆكتەبىر، تۇرپان

① بېزەكلىك — تۇرپاننىڭ سىڭگىم ئېغىز دېگەن يېرىگە جايلاشقان مەشھۇر «مىڭئۆي»لەرنىڭ بىرى. ئۇنىڭ بىنا قىلىنغان دەۋرى مىلادىيە 5 ـ ئەسىرلەرگە توغرا كېلىدۇ. بۇ يەردىكى غارلارنىڭ تاملىرىدا قەدىمكى ئۇيغۇر بۇددا مەدەنىيىتىنىڭ ئاجايىپ نادىر گۈزەل سەنئەت نامايەندىلىرى بولغان تام سۇرەتلىرى ۋە نەقىشلەر بار. بۇ قىممەتلىك ئاسارئەتىقىلەر جاھانگىرلارنىڭ تالان ـ تاراجىغا ۋە ئەكسىيەتچى كۈچلەر بىلەن «تۆت كىشىلىك گۇرۇھ»نىڭ قاتتىق بۇزغۇنچىلىقىغا ئۇچراپ، بىر خارابە ھالىغا كەلگەن، كېيىن رېمونت قىلىنغان.

② لىن بياۋ ئەكسىلئىنقىلابىي گۇرۇھى بىلەن «تۆت كىشىلىك گۇرۇھ» ئۈستىدىن ئېچىلغان ئوچۇق سوت.

سەرلەۋھىسىز شېئىرلار

خام قاپاقنىڭ ئىچى لەشتۇر پارقىراپ تۇرغان بىلەن،
مېغىزى شېرىن ياڭاق تېشى قوتۇر بولغان بىلەن.
كۆكتىكى پارچە بۇلۇتتىن ئەلگە تەگمەس قىلچە نەپ،
ئىسسىتار ئەلنى كۆمۈر يەر ئاستىدا ياتقان بىلەن.
مېۋە بەرمەس ھېچقاچان ھاي - ھاي چاپان ھەشقىپىچەك،
يامىشىپ ھەر نەرسىگە مىڭ يۇقىرى چىققان بىلەن.
يەر بېغىرلاپ ياتسىمۇ قوغۇن - تاۋۇزنىڭ پېلىكى،
تولدۇرار يېزا، بازارنى نېمەتۇ ئەلۋان بىلەن.

* *

ئالدىراپ ھەركۈنلۈكى بىر ئېچىلۇر ھەشقىپىچەك.
كۈن چىقار - چىقمايلا تېز سولىشۇر جا نەرسىدەك.
مىرزە، سەبدە، گۈلى رەيھان يا قىزىل مۇدەنگە باق،
تاكى كەچ كۆز كىرگۈچە كەتمەس يېنىدىن كېپىنەك.

* *

سايە بەرمەيدۇ سۇۋادان غادىيىپ ئۆسكەنسېرى،
بەلكى ئاسان سۇنغۇسى بوران - شامال تەگكەنسېرى.
سۇ بويىدا جىلۋە قىلغان لەيلى، مەجنۇنتالنى كۆر،
ئاشىدۇ كۆركى ئۇنىڭ ئۆز قەددىنى پۈككەنسېرى.

* *

گۈللا بولسا گۈل ئەمەس، گۈلدەك پۇراقى بولمسا،
گەپلا بولسا گەپ ئەمەس، مەزمۇن تۇراقى بولمسا:
ئىككى پۇتلاپ ماڭمش ئېيقمۇ بەزەن تىك بولۇپ،
ئەرلا بولسا ئەر ئەمەس، ئادەم سياقى بولمسا .
ئادىمينى ئادىمي ئەتكەن ئۇنىڭ ھۆسنى ئەمەس،
ھۆسنى بىر سۇرەت ئېرۇر، دىلنىڭ چىراغى بولمسا .
بىر مسال: پانۇسنى كۆر، شام چىراغسز يورۇماس،
نۇر چاچادۇ شام چىراغ پىلىك ۋە ياغى بولمسا ؟!

1980 ـ يىل 13 ـ مارت، ئۈرۈمچى

ئۆمۈر ھەققىدە مۇخەممەس

ئۆمۈر مەنزىلىدە ئىستەپ غۇبارسىز چىن ھەقىقەتنى،
قەلەندەردەك كېزىپ يۈردۈم چېكىپ مىڭ بىر مۇشەققەتنى .
ۋە لېكىن يوق ئىكەن تۈز يول تېپىشتا ئۇشبۇ مەقسەتنى،
تېگىرقاپ ئۆتتى كۆپ ئۆمرۈم چۈشەنمەي سىرى ھېكمەتنى،
ئىشىت دىلبەر، بايان ئەيلەي ساڭا بۇ ھەقتە سۆھبەتنى .

تۇغۇلغاچ ئىككى مۈمىندىن، ئۆتتۈپ ئەللىكتە سەككىز يىل،
يەكۈنلەش سائىتى يەتتى ئۆمۈرنى ئەمدى ئەستايىدىل .
نەزەر سالسام بېسىپ ئۆتكەن يولۇمغا بولمايىن غاپىل،
ئاقۇر كۆز ياشلىرىم گويا بولۇپ ئېرتىش ۋە ياكى نىل،
جاھاندا چەكمىگەي ھېچكىم مېنىڭدەك كۆپ نادامەتنى !

يا ھەققە ئەتمىدىم قۇللۇق، يا ئەلگە قىلمىدىم خىزمەت،
بېغىمغا كۈز يېتىپ كەلدى، قولۇمدىن كەتتى كۆپ پۇرسەت .
ھەمىشە ئۆرتىبان دىلنى يېلىنجاپ بىر ئەلەم ـ ھەسرەت،
ئازابلاپ كېچەيۇ كۈندۈز قىلۇر جانىمنى بىتاقەت،
راۋادۇر قانچىلىك قىلسام ئۆزۈمگە دوق ـ مالامەتنى .

ئانا يۇرتۇم بېرىپ ئاق سۈت، بېقىپ ئۆستۈردى مىڭ ئاسراپ،
ئاۋايلاپ مايسىدەك ھەر تاڭ چېچىپ باشىمغا زەر ئاپتاپ .
بېرىپ تىل ھەم ئەقىل ـ ئىدراك، قاتارغا قوشتى يول باشلاپ،

قاناتى ئاستىغا ئالدى ئېغىر كۈنلەردە مىڭ ـ مىڭلاپ،
نېچۈكمۇ ياندۇرارمەن بۇ ئانالىق مېھىر ـ شەپقەتنى!

باھارنى كۈيلىشەر قۇشلار چېغىدا ھەر سەھەر دەمدە،
نېمىشقا بولمىسۇن بىر ھېس تىرىك پەرزەنتى ئادەمدە ؟
ۋەھالەنكى، ئادا بولماي ھېسابسىز قەرز بۇ زىممەمدە،
ھامان قاينايدۇ ھەسرەتلىك پۇشايمان ئابى دىدەمدە [1] ،
ئۆمۈرنى زايە قىلما سەن ئېلىپ مەندىن بۇ ئىبرەتنى .

خىيالىم دېڭىزى تىنماي تېشىپ مىڭ چايقىلىپ قايناق،
كېچىلەر ئاز يۇمۇپ كۆزنى ۋە گاھى تاڭغىچە ئويناق .
چىقاردىم بىر يەكۈن ئاخىر ئۆمۈر مەنزىلىدىن شۇنداق،
ئۆمۈردۇر بىر كۈرەش، ھەرگىز ئەمەس ئۇ بىزگە ئاۋۇنچاق،
يولاتما، ئەي كۆڭۈل، ئەمدى ئۆزۈڭگە زەررە غەپلەتنى .

پىكىر دەرياسىغا قانچە تىرەن چۆمگەنسىرى ھەر تۈن،
كۆڭۈلنىڭ كىرلىرى شۇنچە يۇيۇلدى، تارقىدى ئەپسۇن،
ھاياتىم گەرچە پۇشمانلىق، دىلىمدۇر ناتىۋان، مەھزۇن،
ۋە لېكىن جان كىتابىغا قوشۇلدى يۈز تۈمەن مەزمۇن،
شۈكۈركىم، قوغلىدى مەڭگۈ يورۇق تاڭ قارا زۇلمەتنى .

تەپەككۇر كۆزىلە باقساڭ ئەگەر ئالەمگە بىر كەررە،
ئەمەستۇر خالىي ھېكمەتتىن ۋە ھەتتاكى ھەسەل ھەرە .
چۆمۈلە چېغىدا تىنماي تاپۇر ئۆز ئەجرىدىن مەررە،
كىشىكىم بىلسە بۇ بەلكى خەزىنە سىرىدىن زەررە،
پىكىر قىل ھەم چۈشەن، ئۆگەن بۇ جانلىق سىرى ھېكمەتنى .

بىلىپ يەتكەنسىرى ئىنسان ھاياتنىڭ سىرىنى كۆپرەك،
كۆڭۈل روشەنلىشىپ ئاندىن چۈشەنگەي ئۆزىنى خوپراق .
مىسال قارىغۇ نېچۈك بىلسۇن قۇياش قانداقۇ ئاي قانداق،

96

بىلۇر، ئەمما گۆدەك ھاتتا نىچۇكتۇر گۈل، نىچۇك ياپراق،
دىمەككى، مەرىپەتتىن جان تاپۇر ئەقلۇ پاراسەتنى .

ئۆلۈمنى ئويلىسا ھەركىم، بىلۇر ئۆز زاتىنى ئاندىن،
تۇغۇلماق، سوڭرە ئۆلمەكلىك ئايانىدۇر ھەممىگە ئايدىن .
لېكىن نەدە، قاچان، قانداق ئۆلۈشنى كىم بىلۇر ئالدىن،
يېشىلمەس بىر تۈگۈن بولدى بۇ ماۋزۇ دەۋرى - دەۋراندىن،
غەنىيمەت بىل ئادەمزاتقا بىرەر تۆھپە ۋە خىزمەتنى .

جاھان باقىي ئەمەس، لوقمان چېغىدا تاپمىدى دەرمان،
مىسالدۇر رۇمىي ئىسكەندەر ۋە ھەتتا ئەركە چىڭگىزخان .
كېلىپ - كەتمەك بىلەن مەشغۇل جاھانغا بىھېساب كارۋان ،
ئۆتەر دۇنيا، كېچەر دۇنيا، پەقەت خەلقلا سۇرەر دەۋران،
ئۆمۈر مەنزىلىدىن تاپتىم نىھايەت شۇ ھەقىقەتنى .

تۇغۇلغان ھەر بوۋاق يىغلاپ چۇشەرمىش يەرگە ئادەتتە،
ئەجەل كەلسە يەنە يىغلاپ كېتەرمىش كىشى ھەسرەتتە .
ۋە لېكىن يىغلىماي كەتكەن كىشىلەر ھەم بار، ئەلۋەتتە،
كى شەرمەندە قىلىپ ھەردەم ئۆلۈمنى جەڭگىۋار سەپتە،
نە ياخشىلىغ بەخت ئىدى بىزگە، ئەگەر تاپساق شۇ پۇرسەتنى !

يېتىپ كۈز، سوغ شامال تەگكەچ، غازاڭ بولغان كەبى ياپراق،
ئۆمۈر مەنزىلىدە ئاخىر بولۇرمىز بىر دۆۋە تۇپراق .
بۇ تۇپراقتا ئۈنەر بەزەن تىكەن ياكى خۇنۇك قامغاق،
ئېچىلغاي بەزىدە گۈللەر، چېچىپ خۇش ئەترىنى ھەر ياق،
دىمەك، ھەركىم بېرۇر شەخسەن ئۆمۈرگە ئۆزى قىممەتنى .

كىشى قىسمەتنى بىلمەيدۇ سوراپ ھەتتا سۇھەيلىدىن[①] ،
تاپۇر ئىززەت ۋە يا كۈلپەت كۆڭۈلنىڭ زوقى - مەيلىدىن .

نېمە تەرسە، شۇنى ئالماق بولۇر ئۆز خۇيى ـ پەيلىدىن،
نە بولدى ھالى پىرئونىنىڭ تەكەببۇرلۇق تۈپەيلىدىن،
ئۇرۇقنى تاللىماي چاچساڭ، تىكەن باسقاي زىرائەتنى.

ئۆمۈر گويا ئىبرۇر بىر شام، تۈگەر ئەلۋەتتە كۆيگەنچە،
ئاشار قەدرى لېكىن شۇنچە ئىرىپ جىسمى تۈگىگەنچە،
كۆرۈڭكى، ئاشىقى پەرۋان كۆيۈپ ئىشقىدا مىڭ ـ مىڭچە،
تەسەددۇق ئەيلىدى جاننى كېچە شام نۇرىغا شۇنچە،
ئۆمۈر مەنزىلىدە كاشكى، كىشى تاپسا شۇ قىسمەتنى.

بايان قىلغانلىرىم گەرچە دېڭىزدىن تامچىدۇر، ئەمما
نامايەندۇركى، قۇياش ئەكسى بىر تامچە سۇدىمۇ ھەتتا.
مۇخەممەس ئەلگە يەتكۈزسە ئۆمۈر چىنلىقدىن مەنا،
مۇكاپات شۇ ئىدى مەنچۇن، ئەمەسمەن ئۆزگىگە تەشنا،
كۆچەتنى تىككۈچى مەيلى كۆرەلمەي ئۆتسە راھەتنى.

1981 ـ يىل ئاپرېل، ئۈرۈمچى

---

① ئابى دىدى — كۆز يېشى.
② سۇھەيلى — رىۋايەت قىلىنىشىچە، قەدىمكى يۇنان دانىشمەنلىرىدىن بىرى بولۇپ، ئىسكەندەر زۇلقەرنەيىنىنىڭ باش مەسلىھەتچىسى ئىكەن.

بوغدا ئانام

ئاق لېچەك باشىڭدا، قۇددۇس، غەمگۇزار بوغدا ئانام،
ئولتۇرۇپسەن كۆك گىلەمدە بەر قارار، بوغدا ئانام .
ھەرقاچان كۆرسەم سېنى، ئەي گۈلئۇزار بوغدا ئانام،
جۇش ئۇرۇپ قەلبىمدە چىن بىر ئىپتىخار، بوغدا ئانام،
خۇشلۇقۇمدىن كۆز يېشىم دۇردەك① تامار، بوغدا ئانام .

ھەر سابا باقسام، سېنىڭ چېھرىڭدە ئىقبال جىلۋىسى،
جىلۋە بىرلە قامىتار كۆزلەرنى قارىغاي جىلغىسى .
جىلغىلاردا گۈل ـ چىمەن ياشنار يەنە تاغ لەيلىسى،
قايندى شامۇ سەھەر سەندە ھايات تەنتەنىسى،
چۈنكى تاج كىيدىڭ قۇياشتىن، بەختىيار بوغدا ئانام .

شۆھرىتىڭ ئالەمچە بار، لېكىن قاراڭغۇ ئۆتمۈشىڭ،
نەچچە ئون قىسسە ـ رىۋايەت بولدى ھەربىر كەچمىشىڭ .
دەردى مېھنەت، غەم ۋە ھەسرەتتە ئاقارمىشتۇر بېشىڭ،
قانچە مىڭ يىللاپ كۆزۈڭدىن بىز ئۈچۈن تۆككەن يېشىڭ
شۇ ساماۋى كۆلدە تىنماي چايقىلار، بوغدا ئانام .

چايقىلىپ تۇرغان بۇ كۆل كۆز ياشلىرىڭ دۇردانىسى،
بەلكى نەپرەت ھەم مۇھەببەت نەزمىسى، پەيمانىسى ،
ياكى ئۇ قەدىمكى شەرق تەقدىرىنىڭ ئابىدىسى .

ئەمدى مۇندا ئاڭلىنۇر كۆلگەن بەخت شادىيانىسى،
چۈنكى سەندە باشلىنىپ كەتتى باھار، بوغدا ئانام.

مەڭگۈ كۆلسۈن نۇر — قۇياش باشىڭدا، سەن بولغىن ئامان،
باسمىغاي ئۈستۈڭنى ھەرگىز ئەمدى زۇلمەتلىك تۇمان.
سۈزۈلۈپ تۇرغاي ساماۋى كۆل كەبى كۆك ئاسمان،
سەن ھايات — بىزمۇ ھايات، ئەۋلادلىرىڭ ئويغاق ھامان،
ئاق لىچەككە قونمىغاي دەپ بىر غۇبار، بوغدا ئانام.

1981 ـ يىل 29 ـ ئاۋغۇست، ئۈرۈمچى

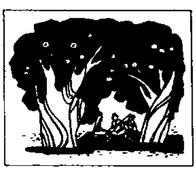

① دۇر — ئۈنچە ـ مەرۋايىت.

خاسيەتلىك ئۈچرىشىش

(شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق تۇنجى نۆۋەتلىك ئاز سانلىق مىللەتلەر كلاسسىك ئەدەبىياتى ئىلمىي مۇھاكىمە يىغىنى مۇناسىۋىتى بىلەن)

چۈشمۇ بۇ، ئويغۇممۇ بۇ ياكى لەزىز خىيالمۇ بۇ،
ياكى بەخت ـ ئىقبالغا تۇش كەلگەن ئاجايىپ پالمۇ بۇ ؟

باق، گۈزەل بىر قەسىر ئىچرە چاقنىغاندا نۇر ـ چىراق،
باشلىنىۋەتتۇق بەزمىنى بىز، ناخشىمىز بەك ياڭغىراق .

چىقتى تۆرنىڭ بېشىغا ئاۋۋال ئوغۇز ساھىبقىران،
قانچە ئەللەر، قانچە خەلقلەرگە ئات قويغان بۇ خان .

ئولتۇرار بىر كۇرسىدا ئالپ ئەرتۇڭا ئافراسىياپ،
قولىدا ئالتۇن قەدەھ، قەشقەر شارابى پارقىراپ .

ئەنە بىر كۇرسى ئۆزرە ئولتۇرار باتۇر ماناس،
ئاق كىگىز قالپاق بېشىدا، ياغدى ئالقىش گۈلدۇراس .

ئالپامىش قىلدى كىرىپ مەردانىلەرچە بىر سالام،
تولدۇرۇپ توققۇز قېتىم تۇتتى قىمىز ساقىي تامام .

چاپتۇرۇپ بوز ئارغىماقنى كەلدى جاڭغىرمۇ شۇئان،
ھەم گېسىر ۋاڭمۇ كېلىپ سەپكە قوشۇلدى شادىمان .
ئەسسالام ئېيتىپ ئۇلۇغ ھاجىپ يۈسۈپ كىرگەن زامان،
جانلىنىپ كەتتى سورۇن مىڭلاپ چېچەك كۆلگەنسىمان .

چاقندى دانش ـ ئىلىم، پەزلى، ھۇنەر دۇردانىسى،
دېدى ھەممە: ملىك ياشا، سەن دەۋرىمىز يېگانىسى.

مانا مەھمۇد كاشغەرىي، ئۇ ئىلمۇ ئىرپان دېڭىزى،
كىردى قامۇس بىرلە ئۇ، گويا كۆلۈپ ئاسمان يۈزى.

مانا لۇتفىي ھەم نەۋائىي، ھىرقتىي، گۇمنام، مۇقىم،
مانا فۇرقەت ھەم زەلىلىي، ھەم نىزار ئابدۇرەھىم.

مەرىپەت ئاسماندىن دۇردانىلەر تېرىپ ئاباي،
كىردى جىرتىپ دومبىرا، ئېيتىپ ئۆلەڭلەر بىر تالاي.

«ئەي تۇغان تىل، ئەي ماتۇر تىل، ئەتكەي ـ ئەنكەمنىڭ تىلى،
دۇنيادا كۆپ نەرسە بىلدىم سىن تۇغان تىل ئارقىلى»

دەپ كىرىپ كەلدى سورۇنغا جىرلا ـ جىرلا ياش توقاي،
بۇ شېئىر ئاسماندا تۇغقان كەبى بىر يېڭى ئاي.

ئەۋجىگە چىقتى مۇشائىر، تەڭكىشى تەمبۇر، دۇتار،
داپ بىلەن سۇناي، قوبۇز، جىرغا قوشۇلدى چاڭ، گىتار.

تولدۇرۇپ مەي جامىغا دۇ فۇ بىلەن لى بەي شۇ دەم،
«خۇش مۇبارەك» دەپ قىلىشتى بەزمىگە تەشرىپ قەدەم.

ياڭرىدى ئالقىش ساداسى، كۆكتە كۈلدى زەر قۇياش،
بەختۇ ئىقبال دائىما بولغاي خەلققە چىن قاياش.

شۇ قاياشلىق بىرلە كۈلسۇن يەنە سەنئەت گۈللىرى،
سايرىسۇن گۈلشەن ئارا ھەممە خەلق بۇلبۇللىرى!

1983 ـ يىل 24 ـ فېۋرال، ئۈرۈمچى

ئەينەك

نېمدېگەن قالتىس نېمە ئەينەك دېگەن،
كىم ياساپ چىققان بولغاي دەسلەپ ئۇنى .
سۇندۇرۇپ تاشلانسىمۇ، ھەر پارچىسى
كۆرستەر ھەر نەرسىنىڭ دەل ئەينىنى .

سەتنى ئۇ پەرداز بىلەن قىلماس گۈزەل،
بىر گۈزەلنى سەت قىلىپ قويمايدۇ ھەم .
ھەر كىشى بولالىسا ئەينەك كەبى،
دېگۈلۈك شۇنداق كىشىنى چىن ئادەم .

نېمدېگەن خالىس نېمە ئەينەك دېگەن،
مەڭگۈلۈك دوستلۇققا شەكسىز ئەرزىگەي .
تۇتمىسا ھەركىم بىلىپ ئەينەكنى دوست،
بولسىمۇ مىڭ دوستى، دوستۇم كەم دېگەي .

1983 ـ يىل 3 ـ ئۆكتەبىر، ئۈرۈمچى

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى

توۋا دەيمەن، توۋا

توۋا دەيمەن، توۋا...
ھەددىدىن ئېشىپ،
بۇلدۇقلاپ تېشىپ،
قازاننى قويۇپ ئېغىزدا
قاينايدىغان بوپتۇ شوۋا !

«سەھەت تىلسەڭ ئاز يە،
ئىززەت تىلسەڭ ئاز دە»
دەيتتى ئاتا ـ بوۋىمىز،
لېكىن بىزنىڭ بەزىمىز
پۇتتا ئەمەس، ئېغىزدا،
قۇرۇق مېڭىپ ئېڭىزدا،
شەر ئالىدىغان بولدۇق،
توۋا دەيمەن، توۋا...

كۆز ئىككى، قۇلاق ئىككى،
قول ئىككى، ئاياغ ئىككى،
ئېغىز، بۇرۇن بىر پەقەت،
شۇنىڭ ئۆزى بىر ھېكمەت...
شۇنداق تۇرۇقلۇق ئەمدى،
ئېغىزغا يۈكلەپ يۈكنى،
ئوڭ ـ تەتۈر كىيىپ بۆكنى،

گەپ ـ سۆزدىن «سۇخەن» توقۇپ،
سىۋەت ـ سىۋەتتە ساتماقنىڭ
نېمە لازىمى، توۋا !

ھەي چوكا، ھەي سەن چوكا،
(توۋا دەيمەن، توۋا !)
ئاش يەيدىغان ئەسۋابنى
نېمە قىلىۋالدۇق ئەمدى ؟
بۇنى ئېيتىشقا، دوستلار،
تىلىم بارمايدۇ زادى .
ئاتىدىن قالغان ئۇدۇمۇ
ياكى مىراس تۇلۇمۇ،
يا پەيلىمىزگە لايىق
بىر لەنىتى كۆرۈمۇ؟
نېمە بولسا بولسۇن،
توۋا دەيمەن، توۋا !

بۇندىن ئون نەچچە يىل بۇرۇن،
ھىلىقى سارالڭ قۇيۇن
ئېچىۋەتكەن ئوخشايدۇ
بەزى كونا گۆرلەرنى .
تامدىن تارىشا چۇشكەندەك،
ئەرۋاھ تىرىلىپ چىققاندەك،
بازارغا كىرىپ قاپتۇ
لەنەت تەگكۇر «لىق» ۋە «لىك»،
«سەن سەھرالىق، مەن شەھەرلىك،
ئاۋۇ ئاداش قەيەرلىك ؟»
دەيدىغان ئۆتمەس ماتا،

(بەزىلەر زورلاپ ساتا،)
توۋا دەيمەن، توۋا !

بۇ گەپلەر تېخى ئازدەك،
ئۇچىغا چىققان مازدەك،
سۈرۈشتۈرۈپ ئۈستىخان،
«مەن پالانى، سەن پالان،
مېنىڭ ئەسلىم ئېسىلزات،
ئېسىللىكتە تاپقان ئات.
پالانچى ئۆزى كىمكەن،
ئۇ مېنىڭ تېڭىممىكەن ؟»
دەيدىغان لاۋزىلىقلار
ئەدەپ قاپتۇ خىلىلا،
توۋا دەيمەن، توۋا !

يەنە قاراپ نەسەبكە،
مەرتىۋە ھەم مەنسەپكە،
تۆرمۇ تالىشىدىغان بولدۇق
سۆزەڭگۈر خېنىملاردەك،
ئولتۇرۇشمىزمۇ قالتىس،
غادايغاق بېگىملەردەك.
قايسىبىرىنى ئېيتاي،
توۋا دەيمەن، توۋا !

1983 ـ يىل 10 ـ ئۆكتەبىر، ئۈرۈمچى

www.uyghurkitap.com ئۇيغۇر كىتاب تورپىكتى ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى

بالام بولسا، شۇنداق بولسا

(بىر ئانىنىڭ ئاغزىدىن)

بالام بولسا، شۇنداق بولسا،
ئاق سۈتۈمدەك ھالال بولسا .
ھالال بەرگەن ئاق سۈتۈمگە
ھەربىر ئىشى مىسال بولسا .

بالام بولسا، شۇنداق بولسا،
تېشىپ تۇرغان دەريا بولسا .
گۈللەندۈرۈپ باياۋاننى،
ئۆزى بۇلبۇلگويا بولسا .

بالام بولسا، شۇنداق بولسا،
بېلىقى مول كۆلدەك بولسا .
ئەل كۆڭلىنى ئۇۋلايدىغان
خۇش پۇراق گۈلدەك بولسا .

بالام بولسا، شۇنداق بولسا،
قەلبى قىزىل چوغدەك بولسا .
ئەل سەپەرگە ئاتلانغاندا،
ئالدا ماڭار تۇغدەك بولسا .

بالام بولسا، شۇنداق بولسا،
ئىچى - تېشى ئېرىق بولسا .

ئېرىغلىقتا سۇزۇك سۇدەك
كىرنى قويماي ئېرىغدىسا .

چىداملىقتا پىلدەك بولۇپ،
جىمى يۈكنى يۈدەلىسە .
ئەل بەختىچۈن كېرەك چاغدا ،
زەھەرنىمۇ يۇتالىسا .

بالام بولسا، شۇنداق بولسا،
سۇنى كۆرسە بېلىق بولسا ؛
شۇڭغۇپ دەريا ـ دېڭىزلارغا
ئۈنچە ـ مارجان تېرەلىسە ؛

ئوتنى كۆرسە، سەمەندەردەك
يالقۇن ئىچرە كىرەلىسە؛
تاشنى كۆرسە ئالماس بولۇپ،
تاغ باغرىنى تېشەلىسە؛

دوستنى كۆرسە گۈلدەك يايراپ،
مەن ئېمىزگەن سۈتتەك بولسا؛
ياۋنى كۆرسە دەھشەت سېلىپ،
يالقۇن چاچار ئوتتەك بولسا .

1983 ـ يىل نويابىر، ئۈرۈمچى

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى www.uyghurkitap.com ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى

يىراقتىن خەت

يېقىندا پوچتىچى ئەكەلدى بىر خەت،
يېزىلغان بەك يىراق بىر مەملىكەتتىن .
ئوقۇپ كۆرسەم تونۇش بىركىمسە يازغان،
باياندۇر كۆز يېشى، ھەسرەت ۋە دەردتىن .

1

… شۇ يەردە توختىتاي ئەمدى سالامىم،
ئىشىت دوستۇم، ساڭا ئېيتاي كالامىم .
بەخت ئىزدەپ يىراقلاردا ساراڭدەك،
كېزىپ يۈردۈم شامال سوققان غازاڭدەك .
ماڭا نەدىكى قۇت (بەختۇ ئامەت)،
جىگەر پارە، چېكىپ دائىم مالامەت .
تالاي يىللار ئۆتۈپ كەتتى بېشىمدىن،
ئېتەكلەر قۇرۇماي ئىسسىق يېشىمدىن .
جاھاندا قالمىدى مەن تارتمىغان دەرد،
ھەمىشە ھەمراھىمدۇر دەردۇ ھەسرەت .
گاھى مەن پۇلمۇ تاپتىم، يولمۇ تاپتىم
ۋە ھەتتا يۈز تېپىپ «جاناب» ئاتالدىم .

2

نېرى كەتمەس كۆزۈمدىن بالا چاغدا،
پاكار سوقما تاملىق گۈللۈك باغدا
ئېچىلغان خۇش پۇراق غۇنچە ـ چېچەكلەر،
چېچەكلىكتە ئۇچقان گۈل كېپىنەكلەر.
ئېسىمدە بىللە ئۆسكەن ئاشۇ مەلە،
يادا باققاچ يېشىل چىملىقتا بىللە
يالىڭاچ چۆمۈلۈپ ئۆستەڭدە ئويناپ،
يېتىپ قۇملۇقتا تەننى كۈنگە قاقلاپ،
بۇلاق سۇلىرىغا نان چىلاپ بىز
قاقاقلاپ، تالىشىپ يېگەن چېغىمىز...

ئېسىمدە چۇرقىراپ بىز «ۋاللەي» ئويناپ،
كېيىكتەك سەكرىشىپ ئۆلەڭنى بويلاپ،
يۈگەنسىز تاي كەبى ئۆتكەن گۆدەكلىك،
غەمۇ ئەندىشىسىز ئۆتكەن گۆدەكلىك.

كۆزۈمدىن نېرى كەتمەس شۇ زامانلار،
ئېتىز ـ قىرلاردىكى چەللە باراڭلار.
ۋە لېكىن نېمىدۇر بىرنېمەم كەم،
تېشىم كۈلگەن بىلەن كۆڭلۈم چېكەر غەم.
يېيىلسا نازۇ نېمەت داستىخانىم،
نېچۈكتۇر سىرقىراپ جان، ئۇستىخانىم.
يېتەر يادىمغا شۇئان قوۋم ـ قېرىنداش،
كۆزۈمگە لىق تولۇپ تەكرار ئىسسىق ياش.
كېلەر ئەسكە ئۆتمۈش بىر رىۋايەت:
سۇلايمان ئىچمىگەن سۇدىن ھېكايەت[1].

يېشىل قارىغاي، ئېگىز تاغلار، ئېدىرلار،
چىمەنگە پۈركىنىپ ياتقان شۇ قىرلار؛

چۇرۇقلاپ تولغىنىپ ئاققان ئېرىقلار،
ئىرغاڭلاپ ئېتىزدا بۇغداي ـ تېرىقلار؛
بۇغا بىرلەن مارال جۇپ ـ جۇپى بىرلە،
غاز، ئۆردەك ۋە كەكلىك ئۆز توپى بىرلە
تاماشا ئەيلىگەن شۇ دالا ـ تۈزلەر،
شۇ تۈزلەردە سوزۇلغان كەڭرى بوزلار؛
يېيىلغان مال تولا يايلاق ۋە ئوتلاق،
قوش ئەمچەكلەر ئېمىپ قوزا ۋە تايچاق؛
ئىدى ھۆسنى بىلەن زەپمۇ دىلئارام،
نېسىپ بولغايمۇ ئاندا ماڭا ئارام؟
چېلىنغاندەك بوۋاي قەمبەر دۇتارى،
قوشۇلغاندەك يەنە قەشقەر ساتارى.
سەھەر بۇلبۇل ناۋاسى ئەۋج ئالغاچ،
ۋىچىرلاپ قارلىغاچ ۋە قارا قۇشقاچ.
قاناتلان، سەنمۇ ئۇچ دەيتتى پىچىرلاپ،
قالاتتىم زوقلىنىپ، جىنىم تېپىرلاپ.
سېغىندىم ئاشۇلارنى، بەك سېغىندىم،
كېسەللىكتەك بىلىنمەكتە سېغىنچىم.
نېسىۋەم بارمىدۇ كۆرمەككە قايتا
ئۆمۈرنىڭ ئاخىرىدا بولسىمۇ تا.

3

مېنى سورىساڭ، يىراقتا سارغىيىپمەن،
كۆڭۈم ياخشى، لېكىن مۇندا غېرىبمەن.
نە جان دوست ـ سىردىشىم، نە ھەمراھىم بار،
ئىچىم پۇشقاندا نە مۇڭداشقىلى يار.
قەيەردە توي ـ تۆكۈن، مەشرەپ ناۋاسى،
ھېيت ـ ئايەم كۆڭلىرى ناغراساداسى!

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يىگانە ئادرېسى

قەيەردە باشقا چۈشسە بىر پالاكەت،
كۆڭۈل ئېيتىدىغان يارۇ جامائەت !
مانا پەرزەنتلىرىمۇ بويىغا يەتتى،
ۋە ھەتتا بەزىسىنىڭ ۋاقتى ئۆتتى .
قېنى لايىق كېلىن ياكى كۈيئوغلۇم؟
ئېچىلمايدۇ شۇڭا غەمخانە كۆڭلۈم .
قەيەردە ئانا تىل مەكتىپى، دەرسى،
ۋەتەننىڭ ئەنئەنە پارلاق مىراسى ؟
ئۆزۈم باشقا، بالام باشقا بىر ئىقلىم،
تىلى ھەم باشقىچە، ھەيرەتتە ئەقلىم !
ئۇنىڭ ئۈستىگە بىر كۈن يەتسە سائەت،
ئۆمۈرنىڭ كوزىسى سۇنغۇسى ئەلۋەت .
قالارمۇ سۆڭىكىم شۇ ياقا يۇرتتا،
قوشۇلماستىن ۋەتەننىڭ تۇپرىقىغا .
شۇ غەملەر ئىچرە جان دائىم بىئارام
ئۆتەر ھەسرەت ئىچىدە، ئەي دىلئارام .

4

شۇڭا يازدىم ساڭا خەت، كۆزدە ياشىم،
مۇرۇۋۋەت قىل ماڭا دوستۇم، قاياشىم .
ئەۋەتكىن ماڭا ئازراق توپا ـ تۇپراق،
يەنە بىر تال غازاڭ ۋە ياكى ياپراق .
قىلاي مەن تۇتىيا ھازىر كۆزۈمگە،
تەسەللى بولغۇسى شۇ ئۆز ـ ئۆزۈمگە .
ئەگەر ئۆلسەم لەھەتكە بىللە قويسۇن،
ۋەتەن تۇپراقىغا تېنىم قوشۇلسۇن .
ئۇمىدسىزلىك، لېكىن ئۇ پەيلى شەيتان،
ئەجەبمەس ماڭا ھەم تېپىلسا ئىمكان .

ئىشتىسەم ھەر تەرەپتىن غايىبانە،
تولا ياخشى بولۇپ قاپتۇ زامانە.
ھەرەمنى ئالتە رەت قىلدىم زىيارەت،
ئەگەر يەتتىنچىسىگە بولسا پۇرسەت،
قىلۇرمەن ئۆز ۋەتەننى سەجدىگاھىم،
سۈرۈپ تۇپراقىنى كۆزۈمگە دائىم…

1983 ـ يىل نويابىر، ئۈرۈمچى

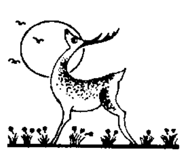

① نەسىردىن رابغۇزىينىڭ «قىسەسۇل ـ ئەنبىيا» (پەيغەمبەرلەر قىسسىسى) ناملىق كىتابىدا رىۋايەت قىلىنىشىچە، سۇلايمان پەيغەمبەرگە بىر قەدەھ ئابىھايات (مەڭگۈ تىرىكلىك سۈيى) نېسىپ بولغان ۋە ئۇنى سۇلايماننىڭ ئۆزىلا ئىچىشى شەرت ئىكەن. سۇلايمان: «بۇ سۇنى ئىچەيمۇ ـ ياق-مۇ؟» دەپ ھەممە ۋەزىر ـ ۋۇزرالىرىدىن، ئۆزىنىڭ ياخشى كۆرگەن خوتۇنى بىلقىستىن، ھەتتا پۇ-تۇن ئادەم ۋە ھايۋانلار ۋەكىللىرىدىن سوراپتۇمىش. ئۇلارنىڭ ھەممىسى «ئىچسىلە» دەپ جاۋاب بېرىپتۇمىش. پەقەت بىشۇمار دېگەن بىر جانىۋار «قوۋم ـ قېرىنداش ۋە ئەل ـ يۇرتسىز مەڭگۈلۈك تىرىكلىكنىڭ نېمە لەززىتى، مېنىڭچە، ئىچمىسىلە» دەپ مەسلىھەت بېرىپتۇمىش. بۇ يەردە شۇ ھې-كايەت كۆزدە تۇتۇلغان — ئا.

ئەسسالام، ئەي قەشقىرىم

(بەدىھە)

ئەسسالامۇ ئەلەيكۇم، دىلرەبا بوستان دىيار،
نەچچە مىڭ يىلدىن بۇيان تىللاردا كۆپ داستان دىيار.
تا قەدىم رۇم ئەھلىنى رەشك ئوتىدا كۆيدۈرۈپ،
شەرق ئىبلىنىڭ ئىپتىخارى، شۆھرىتى بولغان دىيار.
سۆيگىلى كەلدىم سىنىڭ ئالتۇن بوسۇغاڭنى بۈگۈن،
ئاچ ماڭا قوينۇڭنى، ئەي قەلبىمگە ئوت سالغان دىيار !
ۋەسلىڭە مۇشتاق كۆڭۈل ھەم كۆزلىرىم تاپقاي ئارام
بىر كۆرۈپ ھۆسنۈڭنى، ئەي دەردىمە دەرمان دىيار.
ئاق سۈتۈڭدەك ئاپئاق ئايدىڭ كېچە يا ئاخشاملىرى
بىر كېزەي تۆمەن بويىنى، جانغا جان قوشقان دىيار.
كۆكتە يۇلتۇز، سۇدا قۇندۇز جىلۋىلەر قىلغان چېغى
ئاڭلايىن نەيدىن خۇشال، ئازاد سادالار، جان دىيار.
ئاڭلايىن مەن يېڭى كۈي، يېڭى مۇقاملار ئەۋجىنى
تاڭ باھار مەۋسۇمىدا، ئەي گۈل ـ چېچەك ئاتقان دىيار.
كۈيلىمەس بەلكى راۋابىڭ ئەمدى ھەسرەت ـ قايغۇنى،
چۈن ياراتتىڭ ئۆز قولۇڭدا يېڭى بىر دەۋران، دىيار.
بىر زامان تەڭ يىغلىدۇق زۇلمەت كېچەڭدە ئىككىمىز،
ئەمدى تاڭ سۈبھىڭ بىلەن كۈلسەم نىمە ئارمان، دىيار.
ئەسسالام ۋە ئەسسالام، جانىجانىم قەشقىرىم،
بەر يەنە ئىلھام، يازاي شەنىڭگە بىر داستان، دىيار!

1984 ـ يىلى 15 ـ ئاۋغۇست، قەشقەر

قەشقەر گۈزىلىگە

بىر قاراپ سېھرىلىك بىلەن سەن يۆمىۋالدىڭمۇ مېنى،
ئۆرۈم ـ ئۆرۈم چاچلىرىڭغا ئۆرىۋالدىڭمۇ مېنى ؟
ھۆر ئىدىم چۆلدە كېيىكتەك، كۆزلىرىڭ كۆرمەستە مەن،
كىرپىكىڭنى ئوق قىلىپ سەن ئىلىۋالدىڭمۇ مېنى ؟
ھېچ كېتەلمەيمەن قېشىڭدىن يۆگىلىپ قالغان كەبى،
پۈتلىرىمدىن يۆگىمەچتەك يۆگىۋالدىڭمۇ مېنى ؟
با ۋۇجۇد بولدى ئەسىر، ئەقلۇ خىيالىم بەندۇ بەند،
شۇ قارا خالىڭ ئىچىگە يۇغۇرۇۋالدىڭمۇ مېنى؟
مۈكچىيىپ قالدى بېلىم، پۇت ـ قوللىرىممۇ ئەۋرىشىم،
تالى مەجنۇندەك ئۆزۈڭگە ئېگىۋالدىڭمۇ مېنى ؟
كەچ شەپەق كۈلگەن چېغى ناخشاڭ بىلەن بىللە قوشۇپ،
تارلىرىڭنىڭ رىشتىسىگە ئېگىرىۋالدىڭمۇ مېنى .
يا ھەرەم، يا ھۆرۈپەيكەردىن تەمەيىم قالمىدى،
تىلتۇمارىڭ قاتلىرىغا تۈگۈۋالدىڭمۇ مېنى ؟
مۇپتىلالىق بولدى قىسمەت ماڭا ئەمدى بىر ئۆمۈر،
ئەي نىگار، تەقدىر قازادىن سورىۋالدىڭمۇ مېنى؟

1984 ـ يىل 16 ـ ئاۋغۇست، قەشقەر

قەشقەر قىزى

ئاي جامالىڭنى كۆرۈپ، ئاينىڭ قىزىكەنغۇ دېدىم،
نۇر چېچىپ تۇرسا يۈزۈڭ، كۈننىڭ ئۆزىكەنغۇ دېدىم.
مىڭ جېنىم بولسۇن تەسەددۇق بىر قاراشىڭغا سېنىڭ،
كۆزلىرىڭنى تاڭ سەھەرنىڭ يۇلتۇزىكەنغۇ دېدىم.
يەلپۈنۈپ تۇرسا چېچىڭ گۈلشەن ئارا كەزگەندە سەن،
قاينىغان ئالتۇن بۇلاقنىڭ قۇندۇزىكەنغۇ دېدىم.
سۆزلىرىڭ ئاندىن لەزىز، ئەنجۈر مىسالى شېرىنلىك،
نومۇسۇ ئىپپەت بىلەن ۋىجدان سۆزىكەنغۇ دېدىم.
ھەر سەھەر باسقان ئىزىڭدا كۈلسە يۇمران مايسىلار،
پاھ، بۇ قىزنىڭ ئىزلىرى بەرىكەت ئىزىكەنغۇ دېدىم.
سەن كىتابىڭ ئۈستىگە تالدەك ئېگىلسەڭ ئاخشىمى،
دەۋرىمىز قىزلىرىنىڭ بەكمۇ ئۈزىكەنغۇ دېدىم.
ھەر ئىشتىكەندە سېنىڭ تارىڭ بىلەن ناخشاڭنى مەن،
سورىماي تاپتىم، ئېتىڭ قەشقەر قىزىكەنغۇ دېدىم.

1984 ـ يىل 28 ـ ئاۋغۇست، قەشقەر

مەن ئاق بايراق ئەمەس

1

كۈمۈش كەبى يالتىراق،
مەرۋايىتتەك پارقىراق
بىر چوققا بار ئاسمانغا مەغرۇر بېشى تاقاشقان،
ئۇنىڭ ئېتى خانتەڭرى، تەڭرىتاغقا جايلاشقان.

مەشرىقتىن چىقسا ئاپتاپ،
ھەممىدىن ئاۋۋال باشلاپ
شۇ چوققىنى سۆيىدۇ مەڭزىگە يېقىپ مەڭزىن،
ئۆتۈپ ئۇنىڭ قېشىدىن، غەربكە ماڭار ئاندىن.

كېچە بولسا تولۇن ئاي
ئۆتمەيدۇ ئۇندا قونماي.
يەتتە يۇلتۇز ھەم ھۈكەر،
زۇھەل[1] بىلەن مۇشتىرى[2] ئۇنى يوقلاپ ئۆتىدۇ،
تەزىم قىلىپ ھەربىرى.

ئېرىمەيدۇ قىش - يېزى
ئاق شايىدەك قار - مۇزى.
كۆكرىكىگە تاقاقلىق تەبىئەتنىڭ ئەكسى—
تاشنى يېرىپ چىققان ئۇ مۆجىزە— قارلەيلىسى.

شۇڭلاشقىمۇ بۇ چوققا
بەزى بولۇپ ھۆرلىقا،
كۆرۈندۇ كۆزلەرگە ئاق ئېچىلغان گۈل كەبى.
ياكى باھار كۈنلىرى ئاق قۇ قونغان كۆل كەبى .

2

بۇنى بىلمەي بىر جاناب،
خانتەڭرىگە بىر قاراپ،
دەپ تاشلىدى: «بۇ چوققا يىراقتىن قارىماققا
ئوخشايدىكەن ئەل بولغان قوشۇن تۇتقان بايراققا» .

3

خانتەڭرى بۇنى ئاڭلاپ،
كۈلۈۋەتتى قاقاقلاپ،
دېدى: «نەدە چوڭ بولغان بېشى قاپاق جانابسىز؟
قۇلاق سېلىڭ، قالمىغاي بۇ گېپىڭىز جاۋابسىز» .

دەرۋەقە، ئاق مەن ئۆزۈم،
ساقال - چېچىم ھەم يۈزۈم .
لېكىن ھەرگىز ئەمەسمەن سىز ئېيتقاندەك ئاق بايراق،
تەبئىتىم -- مىجەزىم ئاق بايراقتىن بەك يىراق .

ئادەمئاتا ھەم ھەۋۋا
جەننەتتىن چىققان چاغدا،
تۇنجى تۇغۇلغان ئوغلى مەن ئىدىم بۇ زېمىندا
بوز ئېچىپ، ئۇرۇق چاچقان يېشىل ۋادا تېرىمدا .

نوھنلڭ كىمىسى توپاندا
يول تاپالماي ئازغاندا،
ئاغزىمغا زەيتۇن چىشلەپ بارغان كەپتەر مەن ئىدىم،
ھاياتلىقنىڭ نىشانى — ئاشۇ خەۋەر مەن ئىدىم.

قوش مۈڭگۈزلۈك ئىسكەندەر
باشلاپ كەلگەندە خەتەر،
ئۇنىڭ ئۆتەر يولىنى توسۇپ قويغان مەن ئىدىم،
شەرقلىقنىڭ كۆچىنى تونۇتۇپ قويغان مەن ئىدىم.

يىپەك يۈكلىگەن كارۋان
قوڭغۇراق جاراڭلاتقان
ئاشۇ قەدىم يوللاردا ھەم قورۇقچى - پاسىبان،
ئاش - تۈز بېرىپ كارۋانغا ھەم بولغانتىم ساھىبخان.

ئەي جانابىي مۆھتەرەم،
بىلىپ قويۇڭ شۇنى ھەم:
تارىخ دېگەن كىتابنىڭ خېتى مەندە پۈتۈلگەن،
نى - نى چىگىش تۈگۈنلەر مېنىڭ بىلەن يېشىلگەن.

قەغەز، كومپاس، مەتبەئە،
دورا[3] دېگەن مۆجىزە
مەندىن ئۆتۈپ جاھانغا تارالغان ھەم كېڭەيگەن،
مەدەنىيەت بۆشۈكى ئۆز قولۇمدا تەۋرەتكەن.

4

دېمەك، تا ئەلمىساقتىن
بېرى بارمەن ئۇزاقتىن.

شۇڭا بېشىم ئاقارغان، ھەتتا كىيگەن تونۇم ئاق،
لېكىن ئۆزۈم ئەمەسمەن سىز ئېيتقاندەك ئاق بايراق.

بۇ ھۆر زېمىن ۋەتىنىم،
ئاڭا باغلىق جان ـ تېنىم.
چاچ ـ ساقالىنىڭ ئاقلىقى — تارىخ قەسرىنىڭ ئۇلى،
كۆككە تاقاشقان بېشىم شۇ ۋەتەنىنىڭ سىمۋولى.

قارا بۇلۇت توسسىمۇ،
چاقماق كېلىپ سوقسىمۇ،
ئېگىلمەستىن بۇ بېشىم مەغرۇر تۇردى ھەممە ۋاق،
قانداق قىلىپ مەن ئەمدى بولۇپ قالاي ئاق بايراق؟

قەلبىم قىزىل چوغ تۇرۇپ،
قىزىل تۇغنى كۆتۈرۈپ
كېتىۋاتسام مەردانە ناخشام غالىب، ياڭغىراق،
قايسى يۈزىڭىز بىلەن مېنى دەيسىز يەنە ئاق بايراق!

1984 ـ يىل 25 ـ سېنتەبىر، ئۈرۈمچى

① زۇھەل — ساتۇرن يۇلتۇزى.
② مۇشتىرى — يۇپىتېر يۇلتۇزى.
③ دورا — بۇ يەردە مىلتىق دورىسى دېگەن مەنىدە.

120

www.uyghurkitap.com

ئاھ، مۇئەللىم، مۇئەللىم

(مەرھۇم ئابلىمىت سىدىققا مەرسىيە)

شۇڭقار قولدىن ئۇچقاندەك،
يۇلتۇز كۆچۈپ ئۆچكەندەك،
كەتتى ئارىمىزدىن قەلبى ئويغاق بىر ئىنسان،
ئۇنىڭ ئېتى مۇئەللىم (نېمىدېگەن ئۇلۇغ ئۇنۋان !)
ئاھ، مۇئەللىم، مۇئەللىم،
ئەلۋىدا، ئەي مۇئەللىم !

سەن تېخى ياش ئىدىڭ،
ئەلگە چىن قاياش ئىدىڭ،
ئەمدى بىلگەندە قەدرىڭ، قالدۇق سەندىن ئايرىلىپ،
سۇندى گويا بوغدىنىڭ بىر قارغىيى قايرىلىپ .
ئاھ، مۇئەللىم، مۇئەللىم،
ئەلۋىدا، ئەي مۇئەللىم !

بور توزغىقىنى يۇتۇپ،
ئاق توزانغا كۆمۈلۈپ،
دوسكا ئالدىدا ئۆمرۈڭ ئۆتكىنىنى كىم ئۇنتار،
قان ـ تەرىڭنى كىملەرگە تۆككىنىڭنى كىم ئۇنتار.
ئاھ، مۇئەللىم، مۇئەللىم،
سېنى ئەسلەر ئەل دائىم .
بۇ گۈلستان باغلاردا،

ئارچا ئۆسكەن تاغلاردا
ھەر قەدەمدە ئۇچرايدۇ سىنىڭ ئۆچمەس ئىزلىرىڭ،
يۇلتۇز كەبى چاقنايدۇ سانسىز ئوغۇل ـ قىزلىرىڭ.
ئاھ، مۇئەللىم، مۇئەللىم،
ئەسلەر سېنى ئەل دائىم.

شۇڭلاشقىمۇ سەپ ـ سەپتە،
مىڭلىغان قول بەس ـ بەستە،
تاۋۇتۇڭنى باش ئۈستى كۆتۈرۈشۈپ ماڭغاندا،
نېمە دېدى بىلەمسەن ئەل ـ جامائەت شۇ چاغدا ؟
ھۆرمەتلەنگەن بۇ يۇرتتا كىمنىڭ تاۋۇتى مۇنداق،
قايسى ھاكىم، قايسى بەگ، قايسى مەنسەپدار شۇنداق.
چۈنكى سەن ـ سەن مۇئەللىم،
ئەسلەر سېنى ئەل دائىم.

تاۋۇت ئاستا ماڭماقتا،
كوچا تارلىق قىلماقتا.
يۈزلىگەن ياش كۆچەتلەر قاتار ئىككى قاسناقتا،
ياشلىق كۆزلەر ئۈزىتار تاۋۇتۇڭنى شۇ تاپتا.
بىلسەڭ ئىدىڭ كىم ئۈچۈن بۇ قايغۇلۇق دەقىقە،
ھەركىمگە تېگىشۈەرمەس مۇنداق قۇتلۇق نېسىۋە.
ئاھ، مۇئەللىم، مۇئەللىم،
ئەسلەر سېنى ئەل دائىم.

1985 ـ يىل 6 ـ ئىيۇن، ئۈرۈمچى

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى

ياشناۋەر، سۆيۈملۈك بوغدا

(شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونى قۇرۇلغانلىقىنىڭ 30 يىللىقىغا سوۋغات)

ئۆتۈپ كەتتى سانسىز يىللار غۇرۇلداپ،
تۇرۇۋەردىڭ مەغرۇر، قەددىڭ كۆتۈرۈپ.
قاۋاندەك قۇترىغان جۇدۇنمۇ كەتتى،
ياشناۋەردى سەندە قارىغاي كۆكۈرۈپ.

ھەر باقسام مەن سېنىڭ ئاپئاق بېشىڭغا،
دېڭىزدەك چايقىلار خىيالىم شۇئان.
ئوخشايسەن ئېچىلىق تۇرغان كىتابقا
ئوقۇسا ـ ئوقۇسا تۈگىمەيدىغان.

نېمە بۇ، تارىخمۇ ياكى پەندنامە،
ۋەياكى ئەجدادلار قويغان مەڭگۈ تاش؟
ھەرنېمە دېيىشكە ئەرزىيدۇ سېنى،
چۈنكى سەن ئەل بىلەن دىلداش، تەقدىرداش.

گاھ سېنى ئوخشاتتىم بىر ئاق لېچەككە،
موماملىڭ لېچىكى شۇنداق ئاق ئىدى؛
سۈت كۆرسەم، شۇ زامان ئەسلەيمەن سېنى.

ۋە لېكىن بېشىڭنىڭ ئاقارغانلىقى
بۇ ھەرگىز قېرىلىق نىشانى ئەمەس.

بۇ بەلكى ئۇلۇغلۇق، پاكلىق، قەدىرلىك،
نامىڭغا يارىشا مۇقەددەسلىك، بەس!

ئاسماننىڭ بەلبېغى شۇ سامانيولى،
ساناقسىز يۇلتۇزلار، ئاي يۇزىمۇ ئاق.
ئىنسانىنىڭ تەپەككۇر دۇردانىلىرى
پۈتۈلگەن كىتابنىڭ قەغىزىمۇ ئاق.

بىپايان قىرلاردا رامبۇل قويلىرى،
بېلىنى چىڭ باغلاپ ئورمىغا چۈشكەن
ئۇيغۇر يىگىتىنىڭ شاپقىمۇ ئاق.

بەرىكەت بېغىنىڭ باغۋەنى دېھقان،
قوغۇنچى بوۋاينىڭ يەكتىكىمۇ ئاق.
ھەتتاكى، قىز تويى قۇتلۇق كېلىنىنىڭ
پاك نىكاھ لىباسى — كۆڭلىكىمۇ ئاق.

ياشناۋەر، سەن مەڭگۈ، سۆيۈملۈك بوغدا،
سەن تېخى نەۋقىران يىگىتسەن بۈگۈن.
بەختىڭگە كېپىلدۇر مىليونلىغان ئەل،
ئالەمچە مۇھەببەت ساڭا يار پۈتۈن.

1985 - يىل 20 - سېنتەبىر، ئۈرۈمچى

ئەلۋىدا، ئەي نەغمە ئۇستازى

(زىكرى ئەلپەتتانىڭ ۋاپاتىغا مەرسىيە)

شىپالىق تاپسۇن دەپ سىنى ھەر مىنۇت،
ئۇمۇنۇپ تىلەيتتى ھەر ئويغاق يۈرەك .
نە چارە، تەقدىردە ئەجەل شەربىتىن
ئىچمەككە كەپتىكەن ساڭا بۇ كېزەك .

ئەلۋىدا، ئەي ئۇيغۇر ئەلنەغمىسىنىڭ
كۆڭۈللەرگە ئىلھام ـ زوق، ئىپتىخارى !
ئۈزۈلدى بۇ كېچە گويا توساتتىن
تىللادەك جاراڭلىق دۇتارىنىڭ تارى .

ھەربىر تال بارمىقىڭ بىر دۇتار ئىدى،
ھەر ئاھاڭ ئەۋجىدە نامايان خىيال .
ئەل غېمى، ئەل كۈيى، ئەلنىڭ شادلىقى
پەدىلەر رىشتىدە تاپاتتى ۋىسال .

نى خانلار، نى بەگلەر ئۆتتى ئالەمدىن
بىر پارچە بۇلۇتتەك ئىزسىز، تاۋۇشسىز.
ئىجادىي مېھنەتنىڭ بىر گۈلدەستىسى
قالدى ئەل كۆڭلىدە رۇخسارىڭدىن ئىز.

ئەلۋىدا، خەلقىمنىڭ مۆھتەرەم ئوغلى،
ئون ئىككى مۇقامدا نامىڭ ئەبەدىي.
ئەبەدىي ئۈزۈلمەس بۇ تار، ئۈزۈلمەس،
يېتىشمەكتە چۈنكى ۋەتەن ئەۋلادى.

1986 ـ يىل 2 ـ ئاپرىل كېچە، ئۈرۈمچى

سايە

مەن خۇددى بىر ئەركەك غازدەك غادىيىپ
ئايلىنىپ يۈرەتتىم مەغرۇر، سىپايە .
بىر چاغدا كۆن مېنىڭ ئارقامدىن تېگىپ،
ئالدىمدا نامايان بولدى بىر سايە .

كۆرۈپ بۇ سايىنى دېدىم شۇئاندا:
«پاھ، بويۇم نېمىدېگەن ئېگىز ـ ھە، مېنىڭ» .
ۋە لېكىن بىر سادا كەلدى غايىبتىن،
دېدىكىم: «ئاگاھ بول، بۇ ئۆزۈڭ ئەمەس،
بۇ پەقەت بىردەملىك سايەڭدۇر سېنىڭ !»

1987 ـ يىل 3 ـ مارت، ئۈرۈمچى

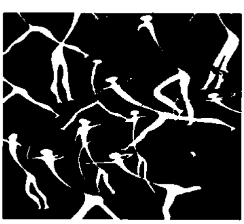

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى

باھار ھەققىدە غەزەل

كەل، ئەي دىلبەر، تاماشا قىل بۇ نورۇزدا بۇ دەۋراننى،
ئۇيۇقنىڭ مەڭزىدە كۈلگەن سابادەك باھارىستاننى .
كېچە گۈل ياپرىقىدەك قان ياقاسى چاك ـ چاك بۇلبۇل
سەھەر قەشقەر راۋابىدا قۇچاقلار ئارزۇ ـ ئارماننى .
چۇشۇپ كۆكتىن قارا يەرگە گوياكى بىر مۇقەددەس قۇت،
باھار ياغدۇسىنى چاچتى، سۈرۈپ چەتكە زىمىستاننى .
ئېرىپ قار ـ مۇز، ئەزىم تارىم چېچەكدەك تولغىنىپ ئاققاچ،
خىيالىم تاپتى ئىلھامغا گويا بىر بەھرى ئۇمماننى .
يېشىل قىرغاق يۈزى گۈل ـ گۈل، ئۇ گۈللەر بەرگىدە شەبنەم،
قوشار جانغا يەنە مىڭ جان، چېچىپ ھەر تاڭدا رەيھاننى .
ئېچىلسا لەۋلىرىڭ ياڭلىغ كۈلۈپ لالە بىلەن چوغلۇق،
نە ھاجەت ئىزدىمەك ئەمدى يۈرۈپ لەئلى بەدەخشاننى .
بۇ زۇمرەت ۋادىدا ئاھۇ ـ كېيىكلەر سەكرىشىپ ئويناپ،
سالار يادىمغا ھەر لەھزە سېنىڭدەك خۇش خىراماننى .
ئۇچارلىقلار قانات قاقسا ۋىچىرلاپ جۈپ ـ جۈپى بىرلە،
ئالارسەنمۇ ئېسىڭگە مەن كەبى ھالى پەرىشاننى .
كەل، ئەي دىلبەر، يۇتۇپ جان رىشتىدىن تىلتۇمار مەخسۇس،
يامان كۆزلەردىن ئاسرايلى بۇ نادىر باھارىستاننى .

1987 ـ يىل 21 ـ مارت، ئۈرۈمچى

مەرھۇم ئەھمەت ئۆمەرگە مەرسىيە

ئۆچتى سەنئەت سەھنىسىدە بىر چىراق
ياكى بىر شۇڭقار ئۇچۇپ كەتتى يىراق .
جۇت سوقۇپ ئۆتكەن كەبى گۈلشەن ئارا،
بۇ ئۆلۈم سالدى كۆڭۈلگە داغ، پىراق .

بار ۋۇجۇدۇڭ كۆلكىگە مۇنبەر ئىدى،
ھەر يامانغا كۈلكە بىر نەشتەر ئىدى .
يىغلىسا ھەربىر يامان بۇ كۈلكىدىن،
ياخشىلار قەھ ـ قەھ ئۇرۇپ كۈلەر ئىدى .

ئىھتىمال، گۈلچەمبىرەك ئازراق كېلەر،
ئۆلچىمەس ئالتۇننى ھېچكىم رەڭ بىلەن .
سەن تىرىك خوجا نەسىردىن ئەپەندىدەك
سۆزلىرىڭ، خۇلق ـ مىجەزىڭ، ئەجرىڭ بىلەن .

ئىھتىمال، قالماس جاھاندا گۇمبىزىڭ،
قالغۇسى ئەل ئاغزىدا لېكىن سۆزۈڭ .
تەڭرىتاغ ئېتەكلىرى بەك كەڭ زېمىن،
شۇ زېمىندا ساقلىنار باسقان ئىزىڭ .

1987 ـ يىل 10 ـ ئاۋغۇست، ئۈرۈمچى

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ بىگى ئادرېسى

بىر يۇلتۇز ئۆچتى

(ئاتاقلىق شائىر، ئەدەبىي تەرجىمان ئابدۇكېرىم خوجا ۋاپاتى مۇناسىۋىتى بىلەن)

بىر يۇلتۇز ئۆچتى، بۇرجىدىن كۆچتى،
كۆچتى سامانىڭ تىنىق يۈزىدىن .
ئىككى تال مەرۋايىت ئۈزۈلۈپ چۈشتى
جەڭگاھتا كىشىنگەن تۇلپار كۆزىدىن .

بىر يۇلتۇز ئۆچتى، شولىسى قالدى،
قالدى مىسرالار ئىچىدە يالتىراپ .
شائىر ئۆچۈن بۇ نېمىدېگەن بەخت،
قالغان ئىزىدىن گۈل ئۈنسە چاقناپ .

بىر يۇلتۇز ئۆچتى، بۇرجىدىن كۆچتى،
كۆچتى مەڭگۈلۈك ئارامگاھ تامان .
مىسرالار بولغۇسى ھەيكىلىڭ سېنىڭ،
ئۇنتۇماس ئەل سېنى، ئۇنتۇماس زامان .

نى خانۇ خاقانلار كۆز يۇمدى، كەتتى،
تۇرداخۇن ئاكىنىڭ ساتارى قالدى .
تارىخنى ھېچكىم ئالدىيالمايدۇ،
يۇلتۇزلۇك ئۆچسىمۇ، ئەنۋارى قالدى .

1988 ـ يىل مارت، ئۈرۈمچى

شائىر تېيىپجان ئېلىيېۋقا مەرسىيە

يەنە بىر يۇلتۇز ئۆچتى، بۇرجىدىن كۆچتى،
كۆچتى سامادىن مۇزدەك لەھەتكە .
قالدى چاقنىغان نۇرلىرىڭ لېكىن،
«تۇگىمەس ناخشا»دا بەلكى ئەبەدكە .

قالدى ئەبەدكە قاينام بۇلاقلاردا ئۇ،
شارقىراپ ئاققان دەريالاردا ھەم .
قالدى شىلدىرلىغان ياپراقلاردا ئۇ،
سۇكۇناتقا چۆمگەن قىيالاردا ھەم .

كىمدۇر شۇئىرلايدۇ لەۋلىرى تىترەپ:
دەرىخا، بىر تالانت كەتتى ئارىدىن .
كۆزى قارىغۇمىكىن ئەجەل دېگەننىڭ،
ئىلغىماس ئىكەن ئۇ ئاقنى قارىدىن .

توۋا دەيدۇ كىشى تەقدىر ئىشىغا،
«ياخشىغا كۈن يوقمىش، يامانغا ئۆلۈم» .
قۇترىغان بورانمۇ ئەڭ ئاۋۋال كېلىپ،
مېۋىلىك دەرەخنى سوقىدۇ چوقۇم .

كىمدۇر تېڭىرقايدۇ پېشانە تۇتۇپ:
نېمە بولدىكىن ـ ھە، تالانت ئەھلىگە؟

شالاڭلاپ كەتمەكتە يۇلتۇزلار توپى
سېلىپ ئەل كۆڭلىگە مۇدھىش تەھلىكە.

نە چارە، شۇنداق ئىكەن بۇ ئالەم ئىشى،
چارىسىز كەتتى نې ھېكىم لوقمانلار.
ئەلۋىدا، شائىر، ئەلۋىدا ساڭا،
ئەسلەيدۇ سېنى ئەل زامان ـ زامانلار.

1989 ـ يىل 22 ـ فېۋرال، ئۈرۈمچى

سالام، يۇرتۇم

(قۇربان ھېيت مۇناسىۋىتى بىلەن)

ئەي گۈزەل يۇرت، ئەي ئەزىز ئەل، ساڭا مىڭ ـ مىڭ ئېھتىرام،
بۇ مۇبارەك ھېيتى قۇربان شانى بىرلە ئەسسالام .
ئەسسالام، ئەي ھال شەپەققە پۈركىنىپ ياتقان زېمىن،
مەدھىيەمنى ئەڭ ئاۋۋال بوغدا ئانامدىن باشلايىن .

بوغدا

كۆر، بۇگۈن ئەۋلادلىرىڭ تاغلار ئېشىپ، يوللار كېزىپ،
ئاق سۈتۈڭدەك پاك تۇتۇپ ۋىجداننى، تۈنلەر يىرىپ،
تاكى ئەجداد شام ـ چىراغىنى يېقىپ ھەم ئىز بېسىپ،
ھەر قەدەم تارىخ بېتىگە يېڭى بىر مەزمۇن يېزىپ،
ئىلگىرى باسماقتا دادىل ياڭرىتىپ يېڭى مۇقام .

قاراماي

چۆل ئارا ــ جۇڭغار چۆلىدە گۈلچىمەن ئاتتى چېچەك،
ھەر چېچەككە مەھلىيا گۈلگۈن قاناتلىق كېپىنەك .
بۇ نېچۈك بىر مۆجىزە ــ چۆلدە شەھەر، قاينام ھايات،
بىر كۆرۈپ قالغان كىشى رىشتىنى باغلار قاتمۇقات .
كىم ساڭا بەرمەس كۆڭۈل كۆرگەن ھامان، ئەي قاراماي،
چۈنكى بۇلبۇل گۈلنى كۆرسە جىم تۇرارمۇ سايرىماي .

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى
www.uyghurkitap.com

ئىلى

بۇ كۆرۈنگەن ياپيېشىل بوستان زېمىن نەكىن دېسەم،
خاقان ئوغۇز ئاستانىسى گۈزەل ئىلى ۋادىسىكەن .
بۇ ئۇلۇغ سۇنى كۆرۈپ، باقسام ئاڭا ھەيرەتتە،
ئەجدىھادەك تولغىنىپ ئاققان ئىلى دەرياسىكەن .
ئاھ ئىلى، بوستان ئىلى، ئالملىق باغلار ئىلى،
ئاندا يايلاق، مۇندا سايرام، ياپيېشىل تاغلار ئىلى .
ئەي دىيار، بايرام مۇبارەك، كۆل يەنە، روھلان يەنە،
تەڭرىتاغ شۇڭقارلىرىدەك قىل توختىماي جەۋلان يەنە .

تۇرپان

بىر كۆرۈپ ھۆسنۈڭنى، مەپتۇن ـ مۇپتىلا بولدۇم ساڭا،
ئەي قەدىمىي پايتەخت، پاختا ماكانى گۈل دىيار.
خۇددى چۆل ـ قۇملۇق ئارا گۈللەپ كۆكەرگەن باغچىسەن،
شاخ ـ شېخىدا ئالما، ئۆرۈك، قوغۇنۇڭ تىلنى يارار.
ئاق ـ قىزىل سايۋا، بىجاقى كىشمىشىڭ ئاندىن لەزىز،
تا قەدىمدىن مېۋە يۇرتى، شۆھرىتىڭ ئالەمچە بار.
كىممۇ سۆيمەس سەن كەبى جەننەت ماكان تۇرپان سېنى،
كۈنسايىن ياقۇت كەبى ئەي ئەزىز دەۋران سېنى .
ئەي دىيار، بايرام مۇبارەك، شۆھرىتىڭ ئاشسۇن يەنە،
بەرىكەت تاپ، ئىقبال گۈلى ھەر تاڭ بىلەن ئاتسۇن يەنە .

قەشقەر

ئەسسالام ئەي قەشقىرىم، دىلرەبا بوستان دىيار،
نەچچە مىڭ يىلدىن بۇيان تىللاردا كۆپ داستان دىيار.
تا قەدىم رۇم ئەھلىنى رەشك ئوتىدا كۆيدۈرۈپ،

شەرق ئېلىنىڭ ئىپتىخارى، شۆھرىتى بولغان دىيار.
بۇۋىمىز مەھمۇد بىلەن ھاجىپ يۈسۈپتەك زات ئۈچۈن،
ھەم ۋەتەن، ھەمدە مۇقەددەس جايى مازار بولغان دىيار.
بۇ ئۇلۇغ بايرام كۆنى ياڭرات راۋابىڭنى يەنە،
زىخلىرىڭغا تولدۇرۇپ شېرىن كاۋابىڭنى يەنە.
ناغرا - سۇناي ئەۋجى بىرلە ئەل ساماسى قاينىسۇن،
يەردە ئوغلاق ھەم چېلىش، ئاسماندا دارۋاز ئوينىسۇن.
ئەي دىيار، بايرام مۇبارەك، ساڭا قۇتاتسۇن ئامىتىڭ،
بۇ ئۇلۇغ دەۋران بىلەن ئاشسۇن يەنە مىڭ شۆھرىتىڭ.

1989 - يىل ماي، ئۈرۈمچى

سالام، قەشقەر

سالام، قەشقەر، ئۇلۇغلار، ئەزىزلەر يۇرتى،
ياقۇتتەك چاقنىغان يۇلتۇزلار يۇرتى.
ئالىمغا خەزىنە، شائىرغا ئىلھام،
گۈلزارلار، كاككۇكلار، قۇندۇزلار يۇرتى.

مىللەتنىڭ پەخرىسەن، پەخرىسەن ھەر دەم،
ئەبەدىي ياشنا سەن بولۇپ مۇكەررەم!

1989 ـ يىل 19 ـ ئۆكتەبىر، قەشقەر

www.uyghurkitap.com ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ بىردىنبىر ئادرېسى

مەرھابا

مەرھابا، ئەييامى نورۇز، مەرھابا،
خۇش خەۋەر يەتكۈزدى بىر خۇشبۇي سابا !

قىشتا باتناپ نىرى كەتكەن زەر قۇياش
سېغىنىپ يەرنى يېقىنلاپ كەلگۈدەك .
ھۆت بىلەن كەتمەن سىپىن تۇتقان دېھقان
يەنە بەرىكەت دانلىرىنى تەرگۈدەك .

كۆكتە سەيلان ئاق بۇلۇتلار توپلىشىپ،
تاغۇ دەشتكە مەرۋايىتلار چاچقۇدەك .
ئۇيقۇغا قانغان زېمىن قۇچاق يېيىپ،
ئەلگە ئىقبال خەزىنىسىنى ئاچقۇدەك .

كۈزدە بوران سوقۇۋەتكەن گۈل ـ گىياھ
يەنە زۇمرەت تونلىرىنى كىيگۈدەك .
تۇرنا، بۇلبۇل، قۇمرى، تورغاي ھەممىسى
ياد ئېتىپ بىزنى، يېنىشلاپ كەلگۈدەك .

كەلگۈدەك، بۇلبۇل ناۋاسى كەلگۈدەك،
گۈل ـ چېچەك پەسلى، ھاۋاسى كەلگۈدەك .
ھەم تىنارلىق، ھەم ئۇچارلىق، ھەممە جان
مەرىكە مەيدانىدا، قايناپ جاھان،

خۇددى ھېيتگاھ ئالدىغا بايرام كەبى
يەنە شوخ قەشقەر ساماسى كەلگۈدەك.

مەرھابا، ئەيىامى نورۇز، مەرھابا،
كۆكتە يۇلتۇز، سۇدا قۇندۇز، مەرھابا .
ئەل ئامان، ئاۋات زامان بولسۇن مۇدام،
شۆھرىتىڭ ئاشسۇن تىنىمسىز ھەر سابا !

1990 ـ يىل 20 ـ مارت، ئۈرۈمچى

نورۇز بەزمىسگە نەزمە

مەرھابا، ئەي يىل بېشى —
ئەييامى نورۇز، مەرھابا،
زارىقىپ كۈتكەنىدى ئەل
سېنى ھەر دەم، ھەر سابا .

سەن بىلەن يەتكەچ دىماغقا
خۇش باھارنىڭ شامىلى،
ئاچتى كۆز خامۇش جاھان
كۆكلەم ۋىسالىن قۇچقىلى .

كۈلدى جان، كۈلدى جاھان،
كۈلدى تەبىئەت چېھرىسى .
كۆكتە ئاي بىرلە قۇياش ھەم
يەنە چولپان جىلۋىسى .

تەرلىدى يەر، يەشتى تون،
ئاچتى قۇچاقىن شادىمان .
باشلىنىپ ئەمگەك ئۈنىزدا
ئەمدى ياڭرار شادىيان .

بەك يىراق ئەللەرگە كەتكەن
تۇرنىلارمۇ قايتىشار .

تۇشمۇتۇشتىن جور بولۇپ
قۇشلار ناۋاسى باشلىنار.

ئاندا بۇلبۇل، مۇندا كاككۇك،
قارلىغاچ، تورغاي ئۈنى .
كۆكتە كەپتەر، تاغدا كەكلىك،
كۆلدە غازلار شاۋقۇنى .

چۆلگىمۇ بەرگەچ ھايات
خۇش پۇراق غۇر ـ غۇر شامال،
سەكرىشىپ ئوينار ئۇسسۇل
ئاھۇ ـ كېيىك، بۇغا ـ مارال .

بۇ نورۇز ئەل بەزمىسى،
بەزمە ئەھلىنىڭ چېھرى چېچەك .
جور بولۇپ تەڭشەلدى دۇتار،
دومبىرا، قومۇز، غېجەك .

ئاندا ئوغلاق، قىز قوۋار،
بەيگە، چېلىش، مۇندا ساما .
باشلىدى پەرۋازىنى
دار ئۈستىدە دارۋاز يانا .

چاچ ـ ساقال ئاقارسىمۇ ،
قەلبى ياشنار ھەم بۇگۈن .
ياڭرىتار دىل سازىنى
چىن قەلبىدىن نورۇز ئۈچۈن .

ئۇيغۇر كىتاب تورپېتى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ پىڭى ئادرېسى
www.uyghurkitap.com

گاھى لۇتفي، گاھ نەۋائي،
گاھى فۇرقەت ھەم ئاباي،
گاھ نىزاري، ھىرقىتي،
گاھى گۇمنام ھەم توقاي؛

تاكى پۇشكىن ھەم نامايان،
گاھى دۇفۇ ھەم لى بەي،
تۇتتى خەلقىم ھەممىسگە
جامى ـ جامدا لالە مەي.

مەنمۇ سۇندۇم بۇ مۇبارەك
كۈن ئۇچۇن نەزمە ـ قوشاق،
ياشنىغاي نورۇز كەبى
ئەل ھەم ئامان، ھەم ئىتتىپاق !

1991 ـ يىل 19 ـ مارت، ئۈرۈمچى

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يىگانە ئادرېسى

پامىر تۇلپارىغا

(«قەشقەر ئەدەبىياتى» ژۇرنىلىنىڭ يۈز سان نەشر قىلىنغانلىقى مۇناسىۋىتى بىلەن)

قۇتلايمەن سېنى، ئەي پامىر تۇلپارى،
يۈزىنچى مەنزىلىڭ، يۈز پەللەڭ بىلەن؛
ھەر داۋان ئاشقاندا قالغان ئىزىڭدىن
تارىخقا قوشقان يۈز سەھىپەڭ بىلەن .

بىر تامچە سۇدىمۇ ئەكس ئېتەر قۇياش،
سەن گويا پامىرنىڭ جاھاننەماسى .
سەن بىلەن يۈز قېتىم ئاڭلاندى ئەلگە
قەشقەر راۋابىنىڭ نادىر ناۋاسى .

يۈز پەللەڭ گوياكى بولدى يۈز باھار،
يۈز قېتىم قوۋۇشتى بۇلبۇل بىلەن گۈل .
بەرق ئۇرۇپ قوينۇڭدا يۈز تۈمەن چېچەك،
چاچتى خۇش پۇراقتىن رەيھانۇ سۇمبۇل .

يۈز پەللەڭ گوياكى بولدى يۈز ئەينەك،
نامايان ھەر ئاندا زامان سىماسى .
گاھ كۈلكە، گاھ يىغا، گاھ سۆيگۈ ـ نەپرەت،
جاراڭلاپ ھەقشۇناس دىل تارانىسى .

تىلەيمەن، ئەي پامىر تۇلپارى، سېنىڭ
پۇتۇڭغا كۈچ ـ قۇۋۋەت، كۆزلىرىڭگە نۇر.
پەللىدىن پەللىگە ئۆرلەپ يەنە سەن،
ۋەتىنىڭ شەنىگە شان ـ شەرەپ كەلتۈر.

1991 ـ يىل 13 ـ ئاپرېل، ئۈرۈمچى

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى

دوستۇم تۇردى سامساقىقا مەرسىيە

بوران قايرىپ، سۇندۇرۇپ بىر بولۇق شاخنى ،
مېۋىلىك دەرەخنى دەردتە قويغاندەك،
ئېپقاچتى بىتۇيۇق سېنى شۇم ئەجەل ،
گوياكى ياۋۇزلۇق گۆردىن قوپقاندەك .

بىر چاغلار سايرىتىپ قولدا ئاپتومات
تەلكە داۋاننى ئاشقان ئەر ئىدىڭ .
قەلەمنى ئات ئېتىپ مىنگەنلىرىڭدە،
«تەڭرىتاغ باغرىدا» قالدى ئىزلىرىڭ .

قالدى شۇ ئىزلىرىڭدىن ئەۋلادقا مىراس،
تۆھپىكار ئەدىب دەپ ھەم نامىڭ قالدى .
ئەل ئۈچۈن تەر تۆككەن مىليونلار بىلەن
ئەدىبلەر مېھرابىدا شاملىرىڭ قالدى .

تىنچ يات، گەرچە سەن ئارماندا كەتتىڭ،
سوراقسىز قالماس ھەق دەۋا ھېچقاچان .
ھەممە رەڭ ئۆچسىمۇ، قان رەڭگى ئۆچمەس،
قانۇن ئۆز كۈچىنى قىلار نامايان !

1992 ـ يىل 20 ـ ئىيۇل، ئۈرۈمچى

مەلىكە ئامانىسا ھەيكىلىنى كۆرۈپ

چولپان كۈلۈپ چىققاندەك
ياكى يەرگە قونغاندەك،
قەد كۆتۈردى بىر ھەيكەل زەرەپشان ۋادىسىدە،
خۇددى تەقدىر تۇرغاندەك ئۆزىنىڭ ۋەدىسىدە .
نې خاقانلار، سۇلتانلار،
گۆھەردىن تاج تاققانلار
تەختكە مىنىپ يۇرت سوراپ سۈرسىمۇ دەۋرى ـ دەۋران،
ئىزسىز كەتتى جاھاندىن غازاڭدەك توزۇپ ھەر يان .
قالدى پەقەت ئىستەكنىڭ،
يۈرەك بىلەن ئىدراكنىڭ
سەمەرىسى، جەۋھىرى ياشاپ مەڭگۈ بەرھايات،
ياشار بەلكى توختىماي دەۋر قىلسا كائىنات .
پەلەك ئوڭغا چۆرگىلىگەچ،
ئەل رايىدىن ئۆرگىلىگەچ،
قىشتىمۇ گۈل ئېچىلىپ، ئالەم بولۇرمۇ ئەختەر،
گۈل ۋەسلىگە بۇلبۇلمۇ چوقۇم بولۇر مۇيەسسەر.
شۇنىڭ يارقىن مىسالى
ئامانىسا ھەيكىلى .
ئون ئىككى مۇقام بىلەن نامى ياشار ئەبەدىي،
سەنئەتنىڭ مېھرابىدا شامى چاقنار ئەبەدىي .

1992 ـ يىل 8 ـ ئاۋغۇست، يەكەن

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

يېشىل قارىغايلار

ئاھ، يېشىل قارىغايلار — بوغدا قارىغىيى،
ئىلھامىم سەن بىلەن قاقىدۇ قانات.
بىلمەيمەن قايسى كۈن سېنىڭ ئوتۇڭنى
ئىچىمگە سالدىكىن ئۇ تەڭرى - بايات!

جاھاندا دەل - دەرەخ تۈرلىرى كۆپتۇر،
لېكىن مەن بىرگىنە سېنى سۆيىمەن.
دەسلەپكى سۆيگۈمدەك ئىختىراس بىلەن
مەن پەقەت بىرگىنە ساڭا كۆيىمەن.

كۆيىمەن شۇ سېنىڭ ئۇز قامىتىڭگە،
«ئىبلىس»تەك تىك تۇرار جاسامىتىڭگە.
كۆيىمەن قىش - يازى سولماي - سولاشماي،
مەردانە ياشىغان جاسارىتىڭگە.

قۇياش ئەركىلىتىپ سۆيگەندە كۈندۈز،
مەغرۇرلىنىپ ئاڭا ئىبرىپ كەتمەيسەن.
قار - بوران ياۋۇزلۇق قىلغان كېچىلەر
ئېگىلىپ، تىز پۈكۈپ، سۇنۇپ كەتمەيسەن.

تىك تۇرۇپ ياشىغاچ، قامىتىڭ تۈپتۈز،
تۈزلۈكۈڭ ھەممىدىن ئۇزلۇقۇڭ سېنىڭ.

هۆسنۈڭ قانچە ئۇز، خسلتىڭ شۇنچە،
گۈزەللىك تاجىدۇر تۈزلۈكۈڭ سېنىڭ.

مەردانىلار خسلتى تۈزلۈك بولغاندەك،
كورلارغا يول باشلار هاسا تاياقمۇ تۈز.
سۆكۈنات ئىچىدە ملك ئېرىپ يېنىپ،
زۇلمەتنى قوغلىغان شام چىراغمۇ تۈز.

مەسچىت مۇنارىمۇ تۈز،
چېركاۋ تۈۋرۈكىمۇ تۈز.
قۇياشنىڭ يەتتە قات ئاسماننى تېشىپ
يەر ئۆززە چېچىلغان نۇرلىرىمۇ تۈز.

چاقماق ئەگرى بولغاچ، ئۆمرى بەك قىسقا،
«يالت» قىلىپ كۆرۈنەر هەم ئۆچەر شۇ دەم.
تۈزلۈكۈڭ بىلەن سەن، ئەي يېشىل قارىغاي،
ئەسىرلەر ياشايسەن بولۇپ مۇكەررەم.
سۆيىمەن هەممىدىن شۇ تۈزلۈكۈڭنى،
چىدام ـ غەيرەت بىلەن چىن ئۇزلۇقۇڭنى!

1992 ـ يىل 10 ـ سېنتەبىر، ئۈرۈمچى

ئون يېشىڭغا مۇبارەك

(«ئۈرۈمچى كەچلىك گېزىتى»نىڭ ئون يىللىقىغا ئاتاپ)

ئون يېشىڭغا مۇبارەك، ھىممىتىڭگە ئاپىرىن،
سېنى قۇتلاپ بىر ئاددىي قوشاق يازدى شائىرىڭ.

ئۆچكەن چىراغ بىر ئاخشام مەشئەل بولۇپ يانغاندەك
ياكى چىقىپ مەغرىبتىن كۈلگەن كۈمۈش قالقاندەك،
ھۆسن قوشۇپ ھەر كېچە ئۈرۈمچىنىڭ ھۆسنىگە،
مەپتۇن قىلدىڭ تېخمۇ ئەلنى ئۇنىڭ چىھرىگە.

ۋاراقلىسا تارىخنى كەلگۈسىدە بىر ئەۋلاد،
تىلغا ئالار نامىڭنى پەخىر بىلەن قىلىپ ياد.
دېمىسىمۇ ئۇيغۇرنىڭ تارىخىدا تۇنجى رەت
«كەچلىك گېزىت» نامىدا ئېچىلىپ بىر يېڭى بەت،
گويا يېڭى كېلىننىڭ يۈز ئاچقۇسى بولغاندەك،
خۇشاللىققا چۆمۈلدى پەنگە تەشنا بۇ مىللەت.

ئۈرۈۋق چاچتىڭ سەن ئون يىل، بولدى مول ھوسۇل يىلى،
سۇ ئىچتى سەندىن تولا ئۇسسىغان ئەلنىڭ دىلى.
شۇڭلاشقىمۇ يالقۇنجار ساڭا ئەلنىڭ سۆيگۈسى،
دىدارىڭنى كۆرمىسە، كەلمەس ئاخشام ئۇيقۇسى،
كۆتەر بىراق سەندىن كۆپ ئەجرىنى مىللەت تېخى.

ئەسلىدە پاك تۆرىلىپ، پاك تۇغۇلار ھەر ئادەم،
خۇي ـ پەيلمۇ بۇزۇلار ئۆتكەنسېرى دەممۇ دەم .
خۇي ـ پەيلى بۇزۇلغانچە ئېشىپ بارىدۇ ئىللەت،
مۇستەسنا ئەمەس بۇندىن ھەرقانداق بىرەر مىللەت .
ھېكمەت تولا بىر گەپ بار، مەنىسى پىنھان ئەمەس،
«ئىللىتى تۈزەلمىگەن مىللەت ھەرگىز تۈزەلمەس» .

ئون يىلىڭدا گاھ ئەينەك، گاھى لوقمان بولدۇڭ سەن،
يەتمەيدىكەن بۇ تېخى، ئەمدى چۈشىق بولغىن سەن .
چۈشىقمۇ كار قىلمىسا، لازىم بولار بىر بىگىز،
«ئاقىلغا ئىشارەت بەس، نادانغا جۇۋالدۇرۇز» .
شۇنداق قىلمىسا، مىللەت بىر ئۆمۈر قالار پەستە،
بوغچىسى ئېغىر ئادەم ماڭالمايدۇ بەس ـ بەستە .

149

بەزىلەر كايىپ كېتىپ: «بۇ نېچۈك گەپ بولدى ؟» دەر،
ئەسكە ئالسا تارىخنى، بەلكى بۇنى چۈشىنەر.
ئۆز ئەيىبىنى ئاچقان ئەل چوقۇم تاپار ئېتىبار،
«ئاغرىقنى يوشۇرغاندا، ئۆلۈم بولۇر ئاشكار.»
لۇشۇن، ئاباي، ئۇيغۇردەك [1] سۆيسە كىشى مىللەتنى،
ئايىماستىن ئاچىدۇ ھەممە كېسەل ـ ئىللەتنى .

«دەردىنى دەردمەن بىلىدۇ، ئاغرىقنى تارتقان كىشى»،
دەرد تارتمىغان كىشىنىڭ دەردمەن بىلەن نە ئىشى !
بىزدە ئىللەت قانچىلىك، قايسىلىرى يامانراق،
بۇنى ھەركىم ئۆزىدىن ئىستەپ باققاي ئوبدانراق .
بۇنىڭ بەزىسى يۇققان، بەزىسى ئاتا مىراس،
لېكىن ھەربىر كېسەلنىڭ داۋاسى ھەم تەييار، خالاس .
گەپ غەيرەتتە، ھىممەتتە، ئۆزىنى تونۇپ يەتمەكتە،
«قولنى كەسمەي قان چىقماس» دەيدۇ قەدىم ھېكمەتتە .

بۇ تويۇڭدا مەن خۇشال ناخشا ئېيتسام بولاتتى،
قەلبىمدىكى يارىلار مېنى شۇنداق سۆزلەتتى .
كەچۈر مېنى، جان دوستۇم، نىيىتىم خالىس نىيەت،
بىلتىز يايسۇن بىزدىمۇ ھەقىقىي بىر مەدەنىيەت .

1993 ـ يىل 20 ـ دېكابىر، ئۈرۈمچى

① ئۇيغۇر — شائىر ئابدۇخالىق ئۇيغۇر كۆزدە تۇتۇلىدۇ.

دوستۇم غۇلام غوپۇرىغا مەرسىيە

بىر چىراغ ئۆچسە ۋاقتسىز مەرىپەت مېھرابىدا،
نە ئۇچۇن ئۆرتەنمىگەي دىل بۇ جۇدالىق داغىدا !
ئۆتتى ئۆمرۈڭ ماڭلىيىڭدىن تامچە ـ تامچە تەر تۆكۈپ،
گۈل ـ چېچەك ئاچتۇرغىلى بۇ ئىلمۇ ئىرپان باغىدا .
نې داۋانلار دۇچ كېلىپ، توسقاندا مەنزىلنى تولا،
چىن ئىنسانلىق پەزىلىدە قالدىڭ سىناقلار چاغىدا .
گەرچە سەن كەتتىڭ يىراققا، قالدى پىراقىڭ، بىراق
قالدۇرۇپ كەتتىڭ تولا ئىز شۇ ۋەتەن تۇپراقىدا .
شۇڭا ھەم نامىڭنى يادلار سېنى تۇغقان ئۇشبۇ ئەل،
ئەلگە كۆيگەن، ئەلنى سۆيگەن ياخشىلار ئاتاقىدا .

1994 ـ يىل 8 ـ ئاۋغۇست، ئۈرۈمچى

پارچە

ھەي پىلە قۇرتى، ئەي مۆھتەرەم زات،
نېمەدېگەن ئاجايىپ بىر جان سەن، ھەيھات!
يىپىشلىك ئاددىيلا يىشىل يوپۇرماق،
ئىنسانغا بېرىسەن گۆھەر مەھسۇلات.

نە سىنىلىك ئۇنۋانىڭ، نە ئەمەلىڭ بار،
نە ئوردېن، مەرتىۋەڭ، نە مېدالىڭ بار؟
ھەتتاكى ئېگىنىڭدە چەكمىنىڭمۇ يوق،
ۋە لېكىن ئالەمچە ھىممىتىڭ بار؟

ئۇيغۇر كىتاب تورى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يىڭى ئادرېسى
www.uyghurkitap.com

رۇبائىيلار (1)

(ئون يىللىق ئاپەت مەزگىلىدە)

1

قەلەم سۇندى، ئەلەم ئەزدى دىلىمنى،
شامالدارىپ كېكەچ قىلدى تىلىمنى.
قولۇم تۇتماس، پۇتۇم باسماس، پالەچ مەن،
نېمەم بىرلە قىلاي رازى ئېلىمنى ؟!

2

قارا يىللار بۆشۈكگە تۇغۇلدۇم،
تۇغۇلدۇمۇ، قەپەس ئىچرە بوغۇلدۇم.
ئۆمرۈم مېنىڭ ھەسرەت بىلەن ئۆتەرمۇ،
ئەلگە خىزمەت قىلاي دېگەن ئوغۇلدۇم.

3

يوق ئىدىم، بىر كېچىدە بار قىلدى مېنى،
بار قىلدىيۇ، جاپاغا دۇچار قىلدى مېنى.
يەتمەسمىدى شۇ، پەرزەنت تاپقىنىم نېمە،
ساراڭلىقىم تولا گۇناھكار قىلدى مېنى.

4

مېنىڭ مەن بولمىقىم ئۆز مەيلىم ئەمەس،
يا ئورۇق ـ سېمىزلىك تۇپەيلىم ئەمەس.
ئۆز يۇرتتا غېرىب، ئۆز يۇرتتا مۇساپىر
بولمىقىم ھەرگىز ئۆز پەيلىم ئەمەس .

5

تىرىك دېسەم، تىرىكلىكتىن مەنە يوق،
ئۆلەي دېسەم، ئۆلمىكىمگە باھانە يوق .
كۆندە خىيال، كۆندە تەشۋىش، كۆندە غەم،
دەردىم ئېيتسام، دەردكە دەرمانِ دانا يوق .

6

بۇ نېچۇك تۇرمۇشكى، كىشى ئاندىن بىزار،
تەن بىزار جاندىن، يەنە جانمۇ تەندىن بىزار.
كۆڭلۈم ئىستەر مەڭگۈلۈك خىلۋەت ماكان،
ۋاھ، ئەجەبكىم، دىلمۇ بۇ جاندىن بىزار !

7

ئىلمىڭ بولدى نېمىيۇ، ئەقلىڭ نېمە،
ئادىمىيلىك خىسلىتىڭ، پەزلىڭ نېمە .
باقمىسا دەۋران ساڭا، كۆلمەس گۈلۈڭ،
قانچىلىك سىڭگەن بىلەن ئەجرىڭ نېمە .

8

قارۇنغا خەزىنىيۇ، ئىيساغا ئېشەك[1]،
چۈنىگە قەنت ـ شېكەر، ھۇماغا سۆڭەك [2].
نېمە بۇ مۇنچىلىك بىداتلىق، ستەم،
قاچانمۇ تۈزىلەر رەپتارى پەلەك ؟

9

تۆرەلمەكلىك مېنىڭ ئۆز ئىشىمىدۇر،
تۇغۇلماقلىق مېنىڭ خاھىشىمىدۇر.
ئانامنىڭ قارنىغا سىغقان ئىدىمكى،
جاھانغا سىغمىغان شۇ بىشىمىدۇر.

10

ئۈمىد پەرقلەندۇرەر بىزنى شەيتاندىن،
ئۈمىدسىز — شەيتان ئىمىش بىنىسىپ جاندىن .
مەڭگۈلۈك زۇلمەتتە قالماس بۇ ۋەتەن،
ئۈمىدنى ئۈزمىگىن سەن سۇبھى تاڭدىن .

11

مېڭىپ يۈرگەن بىلەن تېنىمدە جان يوق،
جېنىمنى جان ئېتەرگە مەندە دەرمان يوق .
ئۈمىد يۇلتۇزىنى كۆكتىن ئىزدىسەم،
يۇلتۇزلار چاقنىغان سۈزۈك ئاسمان يوق .

12

هوشيارلىقتىن تولا خامۇشلۇق ياخشى،
چېچەنلىكتىن تولا گومۇشلۇق ياخشى .
ئىش شۇنداق، زامان شۇنداق، جاھان شۇنداق،
جاھانگۇيلۇقتىن تولا دەرۋىشلىك ياخشى .

13

تۇغۇلغاندا تەك ئىدۇق تەڭرى ئالدىدا،
تەك ئەمەس بىز لېكىن دەۋر ئالدىدا .

www.uyghurkitap.com

كۆرەڭلەپ كەتمىگىن ئامەتلىرىڭگە،
تەڭ بولىمىز ئاخىرى قەبرە ئالدىدا.

1972 ـ يىل 8 ـ ئىيۇل

14

زالىم زۇلمىلە ھەردەم لەنەتكە دۇچار،
ئىمىش يەر ئاستىدا ھەم ھالى ناچار.
يىلانغا رەھىم يوق تا ئۆلمىساقتىن،
ھەر كىم كۆرسە ئۇنى، باشىنى يانچار.

1972 ـ يىل 3 ـ سېنتەبىر

15

ھوشيارلىقتىن مەسترەك يۈرگەن ياخشىراق،
زېرەكلىكتىن دۆترەك بولغان ياخشىراق .
كۆزۈڭ خىرە بولسا تېخىمۇ ياخشى،
ئاغرىمىسۇن دېسەڭ دىل بىلەن قۇلاق .

---

① رىۋايەت قىلىنىشىچە، مۇسا پەيغەمبەرنىڭ قارۇن ناملىق بىر زاماندىشى (يەنە بىر رىۋايەتتە تۇغقىنى) بولۇپ، ئىنتايىن نادان، قارا كۆڭۈل، بېخىل ۋە جاھىل ئىكەن. ئەمما، ئۇ شۇ قەدەر باي ئىكەنمىشكى، خەزىنىسىنىڭ ئاچقۇچىنى 27 تۆگىگە يۈكلەيدىكەن. ئىسا پەيغەمبەر بولغان بىلەن، ئۇنىڭغا ئارانلا بىر ئېشەك نېسىپ بوپتىكەن. ئۆزبېك يازغۇچىسى ئايبېكمۇ، «نەۋائىي» ناملىق رومانىدا بۇ ھەقتە پىكىر يۈرگۈزگەن.

② ھۇما -- ئەپسانىۋى بەخت ـ دۆلەت قۇشى . لېكىن، ئۇنىڭ يەيدىغىنى قۇرۇپ قالغان سۆڭەك ئىمىش. كلاسسىك شائىرلار ھۇما بىلەن چۈشىنى كىنايە قىلىش يولى بىلەن ئۆز دەۋرىدىكى ئادالەتسىزلىكنى پاش قىلغان .

رۇبائىيلار (2)

1

ئاگاھ بول، ئەي يولچى، يولۇڭدا ئىت كۆپ،
قونالغۇڭدا يەنە چۇسى بىلەن پىت كۆپ .
ئاۋايلاپ باسمىساڭ ھەربىر قەدەمنى،
پۇچقاقتىن ئىلىشقا تىكەنۇ چىت كۆپ .

2

ئامەتنىڭ ئالدى گۈل، كەينى تىكەن، بەس ،
مەنسەپمۇ ھېچكىمگە ئاتا مىراس ئەمەس .
بىر ئۇنىڭ كىيدۇرۇپ قويغان تونى ئۇ،
سالدۇرۇپ ئالمىقىمۇ ھېچ ئەمەس تەس .

3

ئىلاھا، ياخشىلارنى سەن ئامان قىل،
بىرىپ كۈچ، ھەم مۇشكۈلنى ئاسان قىل .
كىمكى ئەلگە قىلسا جەبىر بۇنياد،
ئۇنى شەرمەندە ئەيلەپ، يەرگە تەڭ قىل .

1974 ـ يىل 5 ـ ئۆكتەبىر

4

«بەختۇ دۆلەت» -- ھۇما قۇش سايىسىمىش،
تۇرۇش - تۇرماسلىقى ئۆز خاھىشىمىش .
ئۇنىڭغا ئەقىدە باغلىغان كىشى
جىمى ئەخمەق، ھاماقەتلەر بېشىمىش .

5

قاياشتۇر ئاي بىلەن قۇياش ئۆمۈر بات،
قۇياشسىز قالسا ئاي بولۇر زۇلۇمات .
ھاياتىم بۆشۈكى شۇ ئانا ۋەتەن،
ۋەتەنسىز نە قىلسۇن بۇ تەندە ھايات .

6

ئۆستۈردى قوينىدا مېنى شۇ تۇپراق،
ئۆلسەممۇ ماڭا ئۇ بولغۇسى يۇمشاق .
شۇ ۋەتەن ئىشقىدىن ئۇلۇغ نېمە بار ؟
سىغمايدۇ كۆڭۈلگە بۆلەك ئىشتىياق .

7

مەجنۇنتال قەددىنى ئېگىپ مۇلايىم،
سۇ بەرگەن ئۆستەڭگە قىلىدۇ تەزىم .
سۈت بېرىپ ئۆستۈرگەن ئانا ئالدىدا
بۇرچىمىز قانچىلىك، ئويلايلى دائىم .

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

8

ھەرقانچە ئېگىزدە قۇش پەرۋاز قىلار،
ئوزۇقى، ئۇۋىسى يەر ئۈزرە بولار.
يەتتىنچى ئاسمانغا يەتسىمۇ بېشىڭ،
پۇتلىرىڭ يەنە شۇ تۇپراقتا تۇرار.

9

ئانا سۇتى ئاقارتقاي دىلىڭنى سېنىڭ.
مەرىپەت يورۇتقاي يولۇڭنى سېنىڭ،
ۋەتەنگە مۇھەببەت كۈچ - ئۈمىد بېرىپ،
پەلەككە يەتكۈزگەي قولۇڭنى سېنىڭ.

10

تاھىرغا ئۈزىنىڭ زوھراسى ياخشى،
مەجنۇنغا ھۆردىنمۇ لەيلاسى ياخشى.
مېنىڭ بۇ سۆيگۈگە چاڭقاق دىلىمغا
ۋەتەن گۈلزارىنىڭ رەناسى ياخشى.

11

جاھاندا ئىككى نەرسە مەڭگۈ ئۆلمەس:
بىرى خەلق، بىرى «ھەق ئىگىلىۈر سۇنماس».
بۇلۇت گەرچە توسار بەزەن قۇياشنى،
قۇياش ئۆچمەس، يۈزىگە توزان قونماس.

12

چىۋىنىڭ قانتى ئاينى ياپالماس،
چۈمۈلە هارۋىنى يولدىن توسالماس.

ئالقانچە يەردىكى قۇياش نۇرىنى
ملك هارۋا توپىمۇ هەرگىز كۆمەلمەس.

13

باهار كەتسە توزار گۈلشەندە غۇنچە،
تىرىكىنلىك قەدرىمۇ كۆز يۇمۇلغۇنچە.
لېكىن ئۆلمەس كىشىلەر هەم بار جاھاندا،
قۇياشنىڭ ئۆمرى قانچە، ياشار شۇنچە.

14

ئاقار دەريا يۈزىمۇ قىشتا مۇزلار،
قىزىلگۈلنىڭمۇ بىر كۈن خازانى بار.
ئۇلۇغ غايە بىلەن سۇغىرىلسا دىل،
ئۇنىڭدا تۆت پەسىل ھەمىشە باھار.

15

بىراۋلار ئەلگە قىلدى جانىنى قۇربان،
بىراۋلار تەر بىلەن گۈللەتتى بوستان.
ئالار قۇش تۈلكىنى ئۇنسىز ـ تاۋۇشسىز،
قاقاقلار بىر تۇخۇم تۇغقانغا مىكيان[1].

16

كىشىكىم، مەيلى شاھ، مەيلى گادايدۇر
ۋە مەيلى دانىشمەن، مەيلى سىپاھتۇر؛

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى

دېڭىزدىن تامچىمىز ھەرقاندىقىمىز،
ئادەمزات تارىخى بۇڭا گۇۋاھتۇر.

17

مېنى باغدىن ئەمەس، چۆلدىن ئىزدەڭلار،
ۋە يا باغراش دېگەن كۆلدىن ئىزدەڭلار.
ئۇنىڭدىن ياخشىسى ئۇزۇن سەپەردە
يېقىلغان گۈلخاندىكى كۈلدىن ئىزدەڭلار.

18

چېچىپ نۇر قوغلايدۇ زۇلمەتنى گۈلخان،
ئۆزى كۈل بولۇپ دەشتتە قالار بىنىشان.
نە ياڭلىغ ئۇلۇغۋار ئۇنىڭ غايىسى،
بولالىسام كاشكى، شۇ گۈلخانىسىمان.

19

بۇلبۇل ئېيتۇر: گۈلزارىمدىن ئايرىما،
لاچىن ئېيتۇر: قاناتىمنى قايرىما.
مەن ئېيتۇرمەن: بېلىق سۇسىز نە قىلسۇن،
مېنى خەلقىم قۇچاقىدىن ئايرىما.

20

ئۆمۈرنىڭ تولىسى ئۆتتى مەنسىز،
قاراڭغۇ سايىدەك ئۇنسىز، شولىسىز.
قىرو باستى باشۇ ساقالنى تەڭلا،
قالارمۇ يوق ئەمدى بىرەر ئۆچمەس ئىز.

21

ئالدىمدا بىپايان ۋادىلار، باغلار،
ئارقامدا ئاسمانغا تۇتاشقان تاغلار.
تېزلەتسەم قەدەمنى نە بەخت ئىدى،
دەرىخا، كەلمەس ئۇ نەۋقىران چاغلار.

22

شادلىق بىلەن قايغۇ قوشكېزەك ئىمىش،
مۆلدۈرگە باھارۇ كۈز بىردەك ئىمىش.
ئۇتۇقتا يوق دېمە ئوڭۇشسىزلىقنى،
كىشىلىك ھاياتى شۇ دېمەك ئىمىش.

23

ئۆمۈر مەنزىلى ئاق قەغەزگە ئوخشار،
ھەر باسقان قەدەمدە بىر ئىزىڭ قالار.
خاھ ماختان، خاھ ئۆكۈن، ئۆزۈڭنىڭ ئىشى،
ئەڭ ئادىل ھۆكۈمنى ئەل ئاڭا يازار.

24

ئالتۇن جام ئىچرە مەي قوزغاتسا ھەۋەس،
گۈزەلنىڭ كۆزلىرى سېنى قىلسا مەس.
كۆڭۈلدە ئۆتسە ئالقىش ـ ماختاشلار ئارا،
ئاگاھ بول، ھاياتىڭ بۇ ئۆزى ئەمەس.

25

قارىغايىنىڭ كۆكلۈكى — ئۇنىڭ زىننىتى،
تۈزلۈكى — ئۇنىڭكى قەدرى ـ قىممىتى.

ھەر كىشى قارىغايدەك بولالىسا تۈز،
ئەل ئىچرە ساقلىنار ئىززەت - ھۆرمىتى.

26

ئەل غېمى - شادلىقى ئىلھامغا بۇلاق،
ئۇنىڭسىز شېئىردا بولماس خۇش پۇراق.
كۆر، ئالتۇن قاچىغا چىلانسىمۇ گۈل،
سولىشىپ كېتەر تېز بولمىغاچ تۇپراق.

27

ئەل ئۈچۈن يۈگۈرتسەڭ قەغەزدە قەلەم،
تاغلارنىڭ بېشىغا تىكەرسەن ئەلەم.
ۋە لېكىن سۇ قوشۇپ قويساڭ سىياھقا،
ئىزلىرىڭ تېز ئۆچۈپ، چېكەرسەن ئەلەم.

28

شۆھرەت كەمرىگە ئۇزاتقۇچە قول،
ئوتتۇنچى بوۋاينىڭ ئارغامچىسى بول.
تاجدارلار تاجىنىڭ كۆزى بولغۇچە،
كۆكلەم يامغۇرىنىڭ بىر تامچىسى بول.

29

شېئىر يازماق ئاسان، ھەق سۆزلىمەك تەس،
شائىرغا ھېرىس - تەمە بولمىغاي ھەۋەس.
يازغاننى قەدىرلە ئاۋۋال سەن ئۆزۈڭ،
سېتىپ خەجلىگىلى ئۇ تاۋار ئەمەس.

30

بىلىم — ئۇ يوگەنسىز بىر ئۇچقۇر تۇلپار،
مىنەلىگەن كىشى مۇرادقا يېتەر.
ئۇ شۇنداق ئاجايىپ مۆجىزىدۇركى،
قارا تاش ئۈستىگە تېرىساڭ ئۈنەر.

31

كىشى ھەر نەرسىنى بىلمەككە ماھىر،
بىلىپ بولماققا لېكىن ئۇ ئەمەس قادىر.
ئەرەستودەك[1] ھېكىمۇ ئېيتقان ئىدىكى:
بىلگەنىمىرى بىلدىم بىلمەسلىكنى ئاخىر.

32

قەددىڭنى يوكۇپ سەن قىلمىغۇنچە يا،
ئاقمىسا تەرىڭدىن ۋە ياكى دەريا،
ئىندەككە كەلمەيدۇ بىلىمنىڭ قۇشى،
قەلبىڭدە گەر بولسا تېرىقچە رىيا.

33

بىلىم — ئۇ خۇددى چىن سۆيگۈ مىسالى،
پەرھادقىلا مەنسۇپ شىرىن ۋىسالى.
كىمكى ساختىلىق قىلسا خۇسراۋدەك،
ۋىسالغا ئېرىشمەك ئۇنىڭ خىيالى.

34

سايلام بىلەن كىشى تۆرگە چىققان بار،
دۆلەت قۇشى قونسا، ئەمەل تۇتقان بار.

ۋە لېكىن ئالىملىق مەرتىۋىسىنى
رىيازەتسىز قاچان بېرىپ تاپقان بار !

35

ئۆتنە ـ يېرىم قىلماق تۇرمۇشتا بار ئىش،
بىلىمنى ئۆتنىگە ئالماقلىق خار ئىش .
بىراۋنىڭ تونىدا تەرلەيمەن دېمەك
ۋىجدانلىق كىشىگە بىر ئۆمۈر ئار ئىش .

36

بىلمەكتىن مۇراد نام ـ شۆھرەت ئەمەستۇر،
شۆھرەتكە ئىنتىلىش رەزىل ھەۋەستۇر.
بىلگەننى دان قىلىپ ئېتىزغا چاچساڭ،
ھوسۇلى ئەلگە بولسا، ئۇشبۇ بەستۇر.

37

ئالدىڭدا يېقىلىق شام ـ چىراغقا باق،
كېچىنى قىلدۇ كۈندۈزدەك ئاپئاق .
تەپەككۇر كۆزىلە ئۇنى بىر كۆزەت،
ئۆزىچۈن يانامدۇ ئۇشبۇ شام ـ چىراق .

38

ماڭلايدىن ئاقمىسا تارام ـ تارام تەر،
كۆكەرمەس ھېچقاچان باھاردىمۇ يەر.
بىلىم مەنزىلىمۇ تاشلىق، داۋانلىق،
نېچۈك ئالغاي مېدال جەڭدىن قاچار ئەر!

39

بىرەر نادان ساڭا ئۆگەتسە دانىش،
كۈلۈپ قويغىن ئاڭا، سەن قىلما كايىش.
ئېشەكنىڭ بىمەھەل ھاڭراپ تاشلىشى
ئاتوم دەۋرىدىمۇ تۇرمۇشتا بار ئىش.

40

دۇئا قىلسا ھەر ۋاخ مۆمىن - مۇسۇلمان،
تىلەيدۇ دوزاختىن بولماقنى ئامان.
ۋە لېكىن دوزاخنىڭ ئۆزى ئېيتارمىش:
«مەن ئۆزۈم قورقىمەن ناداندىن يامان.»

41

يولۇڭ بولسا توغرا، مەردانە بولغىن،
ھەقىقەت شامىغا پەرۋانە بولغىن.
«ئېشىك بولسا ھالال، تۆت كوچىدا ئىچ»
دەيدۇ ئەل: «ھەق ئۈچۈن قۇربانە بولغىن».

42

كۆڭۈل بوستانىغا جاھان سىغىدۇ،
جاھان تۇرماق ھەتتا ئاسمان سىغىدۇ.
مۇبادا رەشك - ھەسەت قاپلىسا ئۇنى،
تېرىقنىڭ قاسرىقىمۇ ئاران سىغىدۇ.

43

ئاسمانغا نەزەر سال، يۇلتۇز بىساناق،
ئۇسۇشمەي ئۆتىدۇ ئەزەلدىن ئىناق.

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

جاهان كەڭرى، دوستۇم، يېتەر ھەممىگە،
ئادەمگە ياراشماس سۆڭەك تالاشماق .

44

كۆپەيسە دۈشمىنىڭ، سەن بولما غەمناك،
بىرۇر ئۇ ھەم ساڭا ئەقىل ۋە ئىدراك .
ئەگەرچە چاقمىسا ئادەمنى يىلان،
قەيەردىن تېپىلاتتى دورا ـ تەرياك[3]!

45

ئۇنىڭكىم دوست دېمە، راھەتتە ئىناق،
ئايرىلسا سېنىڭدىن غۇربەتتە يىراق .
سايەڭگە نەزەر سال تەپەككۇر بىلەن،
يورۇقتا بىللەيۇ، زۇلمەتتە يىراق .

46

ئۇنىڭكىم دوست دېمە، غەيۋەتكە ماھىر،
سېنى ھەم قويمىغاي بىر چەتتە ئاخىر.
مىسال شۇكى، چايانغا بارى ئوخشاش
قېرى، ياشۇ بوۋاق، دانىش، ئاكابىر[4] .

47

ئۇنىڭكىم دوست دېمە، ھەر كۈندە ۋەدە،
بۈگۈننىڭ ئەتىسىمۇ، يەنە ئەتە .
مىسالى چۆلدىكى ۋىلۋىلگە ئوخشار،
ئۇنى قوغلاپ يېتىشمەك ساڭا نەدە!

48

ئۇنىڭكىم دوست دېمە، ھەم ساڭا يولداش،
رەقىبىڭ بىرلە ھەم ئۇ بولسا مۇڭداش.
مىسال شۇكى، نېمە دەر خەلقئالەم
ئەگەرچە ئىككى يار تۇتسا قەلەمقاش ؟!

49

نېچۈن ئوتقا ئۇرار ئۆزىنى پەرۋانە،
نېچۈن شام ئاققۇزار كۆزدىن دۇردانە ؟
نە بىلسۇن ھاياتنىڭ بۇ سىرلىرىنى
تۇرمۇشتىن چەتلەشكەن زاھىت مەستانە !

50

يالغانچىنىڭ تىلى چېچەكسىز پىلەك،
چېچەكسىز پىلەكتە نە قىلسۇن خەمەك.
ئۇزارغانسېرى ئۇ ئۆز ئىگىسىنى
بوغىدۇ يىلاندەك بولۇپ چەمبىرەك.

51

ئالتۇن ھەل يالاتساڭ، كىسەكتۇر كېسەك،
گەر ھالۋا بەرسەڭمۇ، تېزەكلەر ئېشەك.
كۆرۈمسىز شۇ پىلە قۇرتىغا باق،
يەپ ئاددىي يوپۇرماق، بېرىدۇ يىپەك.

52

بۈيۈك تاغنى تالقان قىلسىمۇ گەر،
ئۆزىگە تەمانىنا قويماس يىگىت ـ ئەر.

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى

كۆر، پىلە قۇرتى چىغدا ھەر يىل
پۇتتۇرگەچ غوزىنى، بىمىننەت ئۆلەر.

53

قىرىماس نەرسە يوق جاھاندا پەقەت،
قۇياشمۇ قىرىيدۇ ھەتتا ھەر سائەت.
ۋە لېكىن بۇنىڭمۇ مۇستەسناسى بار،
ئۇنىڭكى ئېتىدۇر سۆيگۈ ـ مۇھەببەت.

54

ئەزىم دەريا ئاقار شاۋقۇن ـ سۈرەنسىز،
نى ئەرلەر قالدى چۆل ـ دەشتتە كېپەنسىز.
نە ھاجەت كۆرەڭلەش بىزگە، ئەي دوستۇم،
ئايلىنىۋېرەر يەر سەنسىز ۋە مەنسىز.

55

نى ئەرلەر كەچتى قان، يەنە قان كېچەر،
ئەل بەختى يەنە كۆپ قان ـ تەرنى تىلەر.
ھەر تامچە تەر تېمىپ بولۇپ بىر ئۆستەڭ،
قاندۇرسا چۆللەرنى، ئەل ئەجرىڭ بېرەر.

56

جاراڭلىق ھەر سادا بولمايدۇ ناخشا،
مۇھەببەت ـ نەپرەتسىز چىقمايدۇ ناخشا.
ئېشەكمۇ بەزىدە ھاڭرايدۇ قاتتىق،
ئۇنى ئەل ھېچقاچان دېمەيدۇ ناخشا.

ئۇيغۇر كىتاب تورپېتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ پىگى ئادرېسى

57

ئەجەب بىر گۈش ئىكەن بۇ يۈرەك دېگەن،
ھەر تەندە ئۇ ھەرخىل ھېس قىلار ئىكەن .
ئەگەر ئۇ ئىچمىسە ۋىجدان شارابىن،
ئىلغىدا ئېسىقلىق سېسىق گۈش ئىكەن .

58

بىر زاھىت ئۆتەركەن نامازنى سەھەر،
ئۆي ـ پىكرى جەننەتتىن ھۆرلەرنى ئىزدەر.
شۇ چاغدا بىر دېھقان قوغۇننى كۆچلەپ:
«ئىلاھىم، ئوخشىغاي بۇ قوغۇنۇم» دەر.

59

سۇۋادان تېرەككە تاش ئاتماس كىشى،
سەۋەب شۇكى يوقتۇر ئۇنىڭ يېمىشى .
يېمىشلىك دەرەخكە تېگىپ كۆپ تاياق،
ھەمىشە يېرىقلىق تۇرىدۇ بېشى .

60

ياشلىق — ھەر كىشىنىڭ گۈلىستان بېغى،
ھەر تاڭدا بۇلبۇلنىڭ ناۋاكەش چېغى .
بىر قاچا سۈت بولسا بۇ ئۆمۈر دېگەن،
ياشلىقىڭ شۇ سۈتنىڭ قايمىقى، يېغى .

61

ياشلىق — ئۇ ئۆمۈرنىڭ تۈنجى باھارى،
باھارغا باغلىقتۇر بىر يىلنىڭ كارى .

نىمە چاچسا يەرگە باھازدا دېھقان،
شۇنىڭ بىرلە توشقاي كۈزدە تاغارى .

62

كۆكلەم ـ باھار كەتسە، يېنىپ كەلگەن بار،
جاندىن كەچسە جانانىنى تېپىپ سۆيگەن بار .
ئېيتىڭچۇ، بىر كەتكەن ياشلىق كەينىدىن
قوغلىشىپ جاھاندا كىممۇ يەتكەن بار ؟!

63

ۋەتەن يادى مېنىڭ سۇبھىگاھىمدۇر،
ئۇ كۈندۈز ئاپتىپىم، تۈندە ماھىمدۇر.
ئەگەرچە ئەيلىسە رەشىك مەيلى كەبە،
مۇشۇ تۇپراق مۇقەددەس سەجدىگاھىمدۇر.

64

نەزەر سال يېقىلغان گۈلخانىغا بىردەم،
ئۇنىڭ خۇلقى ـ مىجەزى قانداق مۇكەررەم .
يورۇتقاچ بىپايان چۆللەرنى، ئاندىن
ياتار بىر دۆۋە كۈل بولۇپ ئۇ دىلجەم .

65

ئەرەب دەيدۇ: «ھەر پىرئونغا مۇسا بار،
ھەر دەججالغا ھەم ئاخىر بىر ئىيسا بار»⑤ .
ئەبەدىي ئۆچمەستۇر قۇياشنىڭ نۇرى،
زۇلمەتنى قوغلاشقا يورۇق زىيا بار.

66

تۇغۇلغاننى خۇدا دەرمىش بەندەم،
تۇغۇلمىسا خورلۇق كۆرمەيتتى ئادەم.
«ئۆلۈمدىن باشقىسى تاماشا» ئىمىش،
مەي بىلەن ئۇنتايلى ھەممىنى بىردەم.

67

رەشك ـ ھەسەت بىر ئوتتۇر يېلىنجايدىغان،
ھۆل ـ قۇرۇقنى ھەرگىز ئايرىمايدىغان.
يىلاندەك چىرمىشىپ ئاخىرى چوقۇم
ھەسەتخورنىڭ ئۆزىگە تۇتىشىدىغان.

68

ئامەت كەلسە، ھەدەپ يايراپ كېتىمىز،
خورازدەك گىدىيىپ چىللاپ كېتىمىز.
ئامەت كەتسە قولدىن، چىدىماي نىچۇن
مېكىياندەك قاقىلداپ ۋايساپ كېتىمىز؟

69

سەن پارلاق قۇياشسەن، مەن بىر تال گىياھ،
قوينۇڭدا بىلىق مەن، سەن ئەزىم دەريا.
سېنىڭسىز نە جېنىم، نە تېنىم مەۋجۇت،
نە مەۋجۇت سېنىڭسىز بىپايان دۇنيا.

70

تۇغۇلمىقىم، ياشىشىم پەقەت سەن ئۈچۈن،
سېنىڭسىز نە ھاجەت ھايات مەن ئۈچۈن.

ئۇيغۇر كىتاب تورپېكىتى www.uyghurkitap.com ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ بىرلىك ئادرىسى

«كەچ!» دەيدۇ بەزىلەر بۇ ئەقدەمدىن،
ئۇنىڭدىن ئۆلۈم مىڭ ئەۋزەل مەن ئۈچۈن .

71

ئېگىز چىققانسېرى ھوشيار بول، ھوشيار،
ھەر باسقان قەدەمدە مىڭ بىر خەتەر بار.
سەن پەستە تۇرغاندا كۆرمىگەن بىلەن،
ئەمدى مىڭ تۈمەن كۆز ساڭا قادىلار.

72

ئىنسان ئۈچۈن نەپسىدىن يوغان دۈشمەن يوق،
نەپسىنى يىققان ئەردەك ئۇلۇغ ئىنسان يوق .
مىڭلىغان پاجىئەلەر گۇۋاھدۇر بۇڭا،
بالانىڭ بېشى نەپس، بۇڭا گۇمان يوق .

73

بىر نەپەس ھۆر ـ ئازاد، ئەزىز ياشىماق
خار ئۆتكەن مىڭ يىلدىن مىڭ ـ مىڭ ياخشىراق .
سامانغا قانائەت ئېشەككە لايىق،
تۇلپارغا ياراشماس تېزەك غاجىماق (ئوقۇر يالىماق) .

1991 ـ يىل 10 ـ يانۋار

74

جەبىر ـ زۇلۇم — شاھۇ سۇلتانىنىڭ ئىشى،
ھەسەت ۋە رىيا — موللا ـ ئىشانىنىڭ ئىشى .

كىبىر باينىڭ، مىكىر تەنناز جۇۋاننىڭ،
خۇلاسە، ھەممىسى شەيتاننىڭ ئىشى.

1991 ـ يىل 27 ـ يانۋار

75

بۇ قانداق ئوتتۇركى، يېنىپ ئۆچمەيدىغان،
يۈرەك ـ باغرىمنى تىنماي ئۆرتەيدىغان؛
كېلىپ ئەپسۇنچىلار مىڭ ئوقۇپ، ھۈرۈپ،
مىڭ قېتىم سۈپ دېسىمۇ كۆچمەيدىغان.

76

بۇ قانداق ئوتتۇركى، قېنىمدا يانار،
تومۇردا گوياكى ماگمىدەك ئاقار.
تېۋىپ تۇتماقچى بولسا تومۇرۇمنى،
چوقۇم بارمىقىنى چاۋۇرتۇپ ئالار[6].

77

قوش ئۇنۇڭنى ئەل كۈيگە، ئەي ساياق،
يالغۇز ئېيتقان ناخشا ئۇنى بارماس يىراق.
شارقىراپ دەريا بولالماس ھېچقاچان
مىڭ بۇلدۇقلاپ تاشسىمۇ يالغۇز بۇلاق.

78

ھەر تۆمۈر كىشەننىڭ سۇرى بەك يامان،
لېكىن ئۇ بازغاندىن قورقىدۇ ھامان.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ ئىرىككى تادرىسى

ئەگەر روھتا بولسا قۇللۇق كىشەنى،
بازغانمۇ كار قىلماس ئاڭا ھېچقاچان .

79

چوڭ ئاياغ كىيگەندە چوڭ ـ چوڭ قالار ئىز،
سايەڭدە بويۇڭمۇ كۆرۈنەر ئېگىز.
ئالدىنىپ كەتمىگىن بۇ مەنزىرىلەرگە،
ھەقىقىي سۈرىتىڭ ئۇ ئەمەس ھەرگىز.

80

ھۆسنى بىرلە ئادىمىي بولماس كىشى،
قەلبىدە يېلىنجىماي بىر ئوتقىشى .
شام چىراغسىز يورۇماس پانۇس پەقەت،
ملڭ چىرايلىق بولسىمۇ ئۇنىڭ تېشى .

81

چىن ئاشىق ئۆز ئىشقىنى تۇتار پىنھان،
ئالدىراپ ـ سالدىراپ قىلماس نامايان .
جار سېلىپ ھەر تاڭدا تىنمىغاچ بۇلبۇل،
مەقسەتكە يېتەلمەس تا ئاخىر زامان .

82

سوپىلار نامازخان ھەم تولا تەقۋا،
شۇ بىلەن جەننەتنى قىلىدۇ دەۋا .
بىر پاسىق يىغلايدۇ گۇناھى ئۈچۈن،
جەننەتنى قايسىغا بېرەرسەن، خۇدا ؟!

83

شاد ياشاي دېسەڭ سەن، قەلبنى ئازاد قىل،
رەشك ئوتىنى ئۆچۈر، ئۆزۈڭدىن يات قىل .
ئۆزگىنىڭ يولىنى توسما، تالاشما،
سۇلايمان لەشكەرلىرىنى[7] ئۇستاد قىل .

84

يىلتىز يېيىپ تاغدا ئۆسكەچكە قارىغاي،
ياشايدۇ كۆكرىپ قىش ـ ياز سولاشماي .
جۇدا بولسا ئەلنىڭ مېھرىدىن كىشى،
ئۇنىڭكى ھالىغا مىڭ ۋاي، يەنە ۋاي !

85

بىلىم تاپماق تاشتىن گۆھەر ئالماقتۇر،
يىڭنە بىلەن چۆلدە قۇدۇق قازماقتۇر.
تەييارغا ھەييارلىق قىلمەن دېگەن
ھەرقانداق «دانىشمەن» تازا ئەخمەقتۇر.

86

مۇھەببەت گۈلشەنىگە كىرمە ئاسان،
مەگەر كىرسەڭ، ھەرگىز سەن قىلما نالان .
سۆيمەك ئاسان، لېكىن سۆيۈلمىكىڭ تەس،
بۇ دەردكە ئىلاجسىز ھەتتاكى لوقمان .

87

ئۆمۈر مەنزىلى دەل ئېتىزغا ئوخشار،
نېمە تەرسەڭ، ساڭا شۇنى قايتۇرار.

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېتى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يىگانە ئادرېسى
www.uyghurkitap.com

گەر ئاڭا سەن پۈچەك ئۇرۇقنى چاچساڭ،
ئويلاپ باق، ئۇ ساڭا نېمە ياندۇرار؟

1993 ـ يىل نويابىر

88

تاۋلايدۇ پولاتنى لاۋۇلداپ ئوچاق،
هاياتنىڭ مەنىسى دەل ئەنە شۇنداق .
ئاسماندىن چۈشەمدۇ ئويغاق دانىشلار،
شۇ هايات بەرمىسە ئۇنىڭغا ساۋاق .

89

تەپەككۇر ئالەمى بىپايان مەيدان،
كىم ئاچسا ئۇندا بوز، شۇ سۈرەر دەۋران .
بىلىم— ئۇ بىباها خىسلەتلىك ئۇرۇق،
كىم چاچسا، شۇ ئالار بىهېساب خامان .

90

ۋەتەن ئىشقى دېمەك ساداقەت دېمەك،
بولمىسا ساداقەت، ئۇ ئىشقتۇر پۈچەك .
بۇ خۇددى ئانا ۋە تۆرەلمە كەبى،
بىر تەندە ئىككى جان بەرهايات دېمەك .

---

① ئاخىرقى ئىككى مىسرا كلاسسىكلاردىن ئىقتىباس .
② ئەرەستو — ئارىستوتىل .
③ تەرياك — زەھەر قايتۇرغۇچى بىرخىل دورا .
④ ئاكابىر — چوڭ ياشلىق كىشى، يۇقىرى مەرتىۋىلىك ئەرباب .
⑤ ئەرەب خەلق ماقالى «كۈللى فىرئەۋنىل مۇسا، كۈللى دەججالىل ئىيسا» .
⑥ ئاخىرقى ئىككى مىسرا ئەلىشىر نەۋائىيدىن ئىقتىباس .
⑦ سەپ تارتىپ ماڭغان چۈمۈلىلەر سۇلايمان پەيغەمبەرنىڭ لەشكىرى دېيىلىدۇ (رىۋايەت) .

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

نەسرلەر

دېڭىزدىن سادا

قاپقاراڭغۇ بىر كېچە ... چەكسىز كەتكەن كۆپكۆك بىر دېڭىز ... ئۇ قاراڭغۇ كېچىنىڭ سۈرى بىلەن گويا قارا بولۇپ كۆرۈنەر، دەھشەت بىلەن دولقۇنلىنار، قويۇق كۆپۈكلەر چاچرىتار.

ئەنە ئۇنىڭ تېشىپ چىققان جۇشقۇن سادالىرى...

ئەنە ئۇ دېڭىز بويىدا ئاسمان بىلەن قۇچاقلاشقان تىك تاغ . ئۇنىڭ قىلىچ كەبى ئۆتكۈر تاشلىرى دولقۇنلۇق دېڭىزغا غەلىتە بىر تۇستە باقار، ئۇنىڭدىن بىر نەپەس كۆزىنى ئالماس، ھامان قاراپ تۇرار، ھامان ئىنتىلۇر. ئەنە شۇ تاغنىڭ يان باغرىدا ئالىلقاندىق خىيالغا چۆمگەن بىر شائىر تۇرار. ئۇ سۆز باشلاپ، گويا دېڭىزغا ئەرز ئېيتار، ئۇنىڭ ئاغزىدىن ئاپئاق كۆپۈكلەر قايىنار...

— ئەي دېڭىز، نېچۈن مۇنچە دولقۇنلىنارسەن ؟ توختا بىردەم، مېنىڭ سوئاللىرىمغا جاۋاب بەر:

نېچۈن ئۇزاق چاغلاردىن بېرى بىزگە كۈن نۇرى تەگمەس ؟ نېچۈن ئاسمىنىمىز ھامان تۇمانلىق، ھامان بۇلۇتلۇق، ھامان تۇتۇق ؟ بىر كۈنمۇ ئوچۇق بولغىنى يوق، بىر كۈنمۇ ! ھامان بىزگە تۈن ! ئۆمۈر لاي سۇ كەبى ئېقىپ كەتمەكتە . ھەر چاغ، ھەر زامان كۆڭلىمىز سۇنۇق...

يىللار، ئەسىرلەر شۇنداق ئۆتتى . ھەر يىل، ھەر ئەسىر بىزنى قاقشىتىپ، بەك كۆپ غەنىيمەتلەرنى ئېلىپ كەتتى، ئۆمۈرنىڭ تەگدىن تولسىنى ئوغرىلاپ قاچتى، لېكىن بىزگە ھېچنېمە بېرىپ كەتمىدى، پەقەت مۇڭ بىلەن ھەسرەت، قايغۇ ۋە ئەلەم، كۆزلىرىمىزدە قۇرۇماس نەم قالدۇرۇپ كەتتى، بىزگە بەرگەن سوۋغىتى شۇ بولدى ...

بىز ھەمىشە نۇرغا تەشنامىز! بىراق، ئۇ بىزدىن جامالىنى يوشۇر-
دى، بىر قارا پەردە ئۇنىڭ يۈزىنى توستى، ياق، بەلكى بىزنىڭ كۆزد-
مىزنى توستى. شۇنداق قىلىپ بىز ئۇنىڭدىن پۈتۈنلەي مەھرۇم قال-
دۇق، پۈتۈنلەي ... شۇنىڭ ئۈچۈن، چىرايىمىز سارغايدى، يۈرەكتىكى
قان زەرداپ سۇغا ئايلاندى.

ئاھ، قېنى ئۇ بەخت قۇياشى، قېنى ئۇ نۇر؟ قېنى ئۇ گۈزەل باھار؟
يوق، بىرىمۇ يوق، بىز ھەممىدىن مەھرۇم!

ئەنە تەڭرىتاغ، ئالتاي، قاراقورۇم، پامىر تاغلىرىنىڭ ئۈستىدە ھامان
شۇ قارا بۇلۇتلار، ھامان بىر قارا پەردە ... ئىلى، تارىم، ئېرتىش ۋە
باغراش سۇلىرى ئۈستىدە ھامان بىر قارا تۇمان! قاچانغىچە شۇنداق؟
قاچان بىزگە تاڭ ئاتار؟

يادىڭدىدۇر بەلكى، بىزدە بىر ئەمەس، قانچە ـ قانچە قېتىملار
قاتتىق بورانلار سوقۇپ ئۆتتى، بۇ بورانلار بىلەن گويا پۈتۈن جاھان
تىترەپ كەتكەندىغۇ! بوران سوقۇقان بىپايان دەشت ـ جاڭگاللاردا قىپ-
قىزىل قانلار دەريا بولۇپ ئاقمىغانمىدى؟ ئىگىسىز قالغان جەڭ تۇلپار-
لىرى تىزگىنلىرىنى سۆرەپ، كۆككە قاراپ، ھەسرەت بىلەن كىشنەشمە-
گەنمىدى؟ گىياھلارغا ئىلىنىپ قالغان ئادەم ئۈچەيلىرى سىم تانابنىڭ
سىملىرىدەك ۋىڭىلداپ، ئەتراپقا دەھشەت سالمىغانمىدى؟ بۇ بورانلار
سوقماقتا تېخى، بەلكى يەنىمۇ سوقار...

ئەجەبا! شۇنچە بورانلار بۇ قارا بۇلۇتلارنى نېمىشقا سۈپۈرۈپ تاشلى-
يالماس، نېمىشقا بۇ قارا تۇن پەردىسىنى يىرتىۋېتەلمەس، نېمىشقا؟
قاچان بىزگە تاڭ ئاتار؟ ئېيتقىنا، قاچان؟
بىلمەن، بوران سوقماقتا، بوران.

بىراق، قورقمەنكى، بۇ بوران توختاپ قالمىغاي دەپ، يەنە بىزگە
تاڭ ئاتماي قالمىغاي دەپ.

ئېيتقىنا، بىزگە تاڭ ئاتامدۇ ـ يوق؟ ئۇ تاڭ قاچان ئاتىدۇ؟ قاچان؟
ئۇ تاڭ قايسى تەرەپتىن يورۇپ، قايسى تەرەپتىن بەخت تۇغار؟
دولقۇنلۇق دېڭىزدىن جۇشقۇن بىر سادا كەلدى:

— توختا، ئەنە، تاڭ ئاتماققا ئاز قالدى. تاڭ كۈنچىقىشتىن ئاتى-
دۇ، ئەمما، يەنە كۆپ چېلىش بورانلىرى سوقسۇن!

1945 ـ يىل دېكابىر، لەنجۇ

www.uyghurkitap.com

باشئەگىم

ئەجەبمۇ ياراشقان بۇ ئىسمىڭ ساڭا، زاتىڭغا قاراپ ئېتى بولۇر دېگەندەك، زۆھرەنىڭ ئىشىكىدىن كۆندە مىڭ ئەگىپ ئۆتكەن تاھىر كەبى ھەر دوقمۇشتا يۈز قېتىم ئەگىپ ئاقسەن، خۇددى كىمنىڭدۇر ئارقىسىدىن يەتمەك بولۇپ قوغلاشقاندەك تاشتىن ـ تاشقا ئۇرۇلۇپ، شىددەت بىلەن چاپىسەن…

نېمە بۇنچىۋالا تەشۋىشتە قالدىڭ ؟

بىر قاراپلا بىلدىم، چېھرىڭدە چوڭقۇر بىر قايغۇنىڭ، ئاچچىق بىر ئەلەمنىڭ ئىزى بار. خۇددى يىلاندەك تولغىنىشلىرىڭمۇ مەنىسىز ئەمەس … تاپتايىنلىق ئوبدان بىلىمەنكى، ئۇ بىر جان ئاچچىقىدۇر…

ئايدىڭ كېچىلەردە بولسا، مۇڭلىنىپ ئېيتقان قوشاقلىرىڭ خۇددى قاناتلانغان قۇشلاردەك ئۇچۇپ بېرىپ ئالەمنى قاپلار، ئۇزاقلاردا تۇرۇپ بۇ مۇڭلۇق قوشاقلىرىڭنى ئاڭلىغان كىشىنىڭ يۈرەك ـ باغرى خۇددى سىمابتەك تىترەر، ئۇ ئۆزىنى ئۇنتار؛ يېقىن كەلگەنسېرى ھېچ تاقىتى قالماس. چىداپ تۇرالماي، مۇڭلىرىڭغا قوشۇلۇپ، تاھىر ئاق-قان جىلغىلىرىڭدا كۆز ياشلىرى بىلەن ئاققۇسى كېلەر…

ئاھ، باشئەگىم ! دىمىغىڭدىن ھامان بىر ھىجران پۇرىقى پۇرار، بۇنىڭغا قاراپ پەقەت كۆز ياشلىرىم بىلەن كۆمۈلۈپ قالىمەن. سەنچۇ ؟ ھامان ئۆز غېمىڭ بىلەن… قىلچىلىكمۇ پەرۋا قىلمايسەن. ئېيتقىنا، نېمە بۇنچىۋالا دەردلىكسەن ؟ قاچاندىن بېرى شۇنداق مۇڭلۇقسەن ؟

ئەي مۇڭلۇق باشئەگىم ! ئېيتمىساڭمۇ ئوبدان بىلىمەن نېچۈن غەمكىن، نېچۈن مۇڭلۇقلۇقۇڭنى… ئەگەر بىلمىسەم، دەردىڭگە ئور-تاقلاشمىسام، قاپقارا ۋاپاسىزلىق، ئۇياتسىزلىق، توغرىسى خائىنلىق

قىلغان بولىمەن، چۈنكى سۆيگۈ، ۋاپا، نومۇس ۋە ئىزگۈلۈك سېنىڭ ئۇلۇغلۇقۇڭدىن، يۈكسەكلىكىڭدىن يارقىن بىر نەمۇنە ئەمەسمىدى ؟ سەن ئەزەلدىن بىزگە شۇنى — سۆيگۈ، ۋاپا، نومۇس ۋە ئىزگۈلۈكنى ئۆگەتمىگەنمىدىڭ ؟

سۆيگۈ ئۇتقۇنى تاھىر تاغدىن تاشلانغاندا، سېنىڭ سۇرلۇك، قاتتىق ۋە قىلچەتەك ئۆتكۈر تاشلىرىڭ ماھۇق بولۇپ قارشى ئالغان ئەمەسمىدى ؟ تاھىرنىڭ ساندۇق بىلەن بىر ئەگىمدە ئۈچ كېچە ـ كۈندۈز تۇرالىشى سېنىڭ ئىزگۈلۈكۈڭ ۋە ۋاپادارلىقىڭ ئەمەسمۇ ؟ كىم بىلمەيدۇ، تاھىر ساندۇقنىڭ ئىسسىق قوينۇڭدا نەچچە يىل كۆز قارىچۇقۇڭدەك ئاسرالغىنىنى! بۇ كىمنىڭ قولىدىن كېلىدىغان ئىزگۈلۈك ؟ بۇ ساڭا ۋە «پەرىشتە»لەرگىلا خاس ئىزگۈلۈك ۋە يۈكسەكلىكتۇر…

ئەمدىلىكتە بولسا دەردلىك كۆزلىرىڭ بىلەن ئېگىز تاغ بېشىغا قارايسەن؛ ياش ئۇنچىلىرى بىلەن تولغان غەمكىن كۆزلىرىڭنى بىر نەپەسمۇ ئۈزەلمەيسەن .

نېمە كۆرۈنەر ؟

تۇغ قادالغان كونا بىر مازار …ئۇزاق ئەسرلەرنىڭ، ئېغىر يىللارنىڭ، قارا كۈنلەرنىڭ قانلىق يەكۈنى…

نە سۆيگۈ، نە هايات، نە تەنتەنە!

بىر جۈپ قىزىلگۈل ئارىسىدا هامان بىر تال ياۋۇز تىكەننىڭ ئىپلاس ۋە تەكەببۇر گەۋدىسى ياتار …مانا، سەن شۇنى كۆرىسەن . ئۇبدان بىلىمەن، ئۇ ئىپلاس، تەكەببۇر تىكەننىڭ يىرتقۇچلارچە قىچقارغان ئۆلۈم كۈلكىسى قۇلىقىڭغا خۇددى نەشتەردەك سانجىلار …قارا كۈنلەرنىڭ ئۇ بىر جۈپ مەسۇم قۇربانى سېنى قانچە ئاچچىق هەسرەتكە، چوڭقۇر مەيۇسلۇككە، چەكسىز قايغۇغا سالسا، ئۇلارنىڭ قاتىلى شۇ ئىپلاس تىكەن سېنى شۇنچە تىنچسىزلاندۇرار، غەزەپلەندۇرەر، كايىتار …ناهايەت، ئىنتىقام ئۇچۇن قوزغار !

هەممە دەردىڭ، هەممە قايغۇڭ، هەممە تەشۋىشىڭ، هەممە ئاچچىقلىق شۇنىڭ ئۇچۇندۇر.

ئەي مەسۇم قۇربانلار مازارى، سۆيگۈ دەرياسى، هەسرەتلىك باشـ

ئەگىم ! ھامان سېنىڭ ئۈستۈڭنى بىر قارا ھىجران تۇمانى باسقان، سەن شۇنىڭ ئۈچۈن دەردلىنىسەن، شۇنىڭ ئۈچۈن مۇڭلىنىسەن، شۇنىڭ ئۈچۈن ئاچچىقلىنىسەن، غەزەپلىنىسەن، ئاچچىقتىن تاشتىن _ تاشقا ئۇرۇلۇپ، ئاپئاق كۆپۈكلەر چاچرىتىسەن، جان ئاچچىقىڭدىن دېڭىزدەك دولقۇنلىنىپ، شىردەك ھۆۋلايسەن .

ھەققىڭ بار !

ھەر نېمە قىلماقچى ھەققىڭ بار !

يەنە دەردلەن، يەنە مۇڭلان، يەنە ئاچچىقلان !

تاشتىن _ تاشقا ئۇرۇل، دولقۇنۇڭ بىلەن كۆتۈرۈل ··· يەنە تاش !

تاھىر بىلەن زۆھرەنىڭ چاقناق كۆزلىرى ھامان ساڭا تىكىلىپ تۇرماقتا، سۆيگۈ، ۋاپا، نومۇس ۋە ئىزگۈلۈك ئۈچۈن ئۆلارنىڭ روھىنى يادلان ! تاھىر داستانى بىلەن دولقۇنلان ! ئۇنىڭ ئۈچۈن چەككەن ئەلەمىڭ، تارتقان دەردىڭ جاپا _ ئەمگىكىڭ مەڭگۈلۈك راھەت، مەڭگۈلۈك سائادەت !

« ··· بېشىمغا ھەر بالا كەلسە،
ئۆزۈڭنىڭ شورى دەڭلار ! »

1984 _ يىل 27 _ يانۋار، ئۈرۈمچى

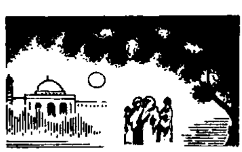

شېئىر ۋە شائىر

شېئىر — مارجان ئەمەس، يىپقا تىزىپ قويسا تۈرۈۋېرىدىغان ياكى ئەزان ئەمەس، قۇلاقنى تۇتۇپ ئېيتسا بولۇۋېرىدىغان .

شېئىر — «ئايەت» ئەمەس، مەنىسىنى ئۇقماي ئوقۇسلا بولۇۋېرىدىغان ياكى ماتا ئەمەس، دۇكان قۇرۇپ توقۇسلا چىقىۋېرىدىغان.

شېئىر — كەشتە ئەمەس، رەڭدار مەشۇت بىلەن لاتىغا تىكىپ قويىدىغان ياكى سۈرەت ئەمەس، قەغەزگە سىزىپ قويسىلا بولۇۋېرىدىغان.

شېئىر ھەم ھۆسنى، ھەم پۇرىقى، ھەم تىكىنى، ھەم يوپۇرمىقى بار گۈلگە ئوخشىشىپ كېتىدۇكى، ھۆسنى بىلەن دىلنى ئۆزىگە مەپتۇن قىلار؛ پۇرىقى بىلەن جانغا راھەت ۋە ھۇزۇر بەخش ئېتەر؛ ئىشق ئەھلى ئۇنى قۇلاققا قىسار ياكى گۈلدەستە ياساپ جانانىغا تۇتار؛ ياۋا توڭگۇز تۇمشۇقىنى تەگكۈزسە، تىكىنى ئۇنىڭ بۇرنىغا سانجىلار، ھەتتا بۇرنىنى قانىتار.

شېئىر — ئاسماندىكى يۇلتۇز ئەمەس، كېچىسى پارقىراپ كۆرۈنگەن بىلەن نە ئىسسىقى، نە يورۇقى تەگمەيدىغان، شېئىر — خۇددى بىر مەشئەلدۇركى، كېچە زۇلمىتىدە ئىنسانغا يول كۆرسەتكۈچى ياكى بىر گۈلخاندۇركى، پايانسىز دەشتلەرنى يورۇتۇپ، سوغدىن تىترىگەن تەنلەرگە ئارام بەرگۈچى .

شېئىر — چۆلدىكى ئالۋۇن ئەمەس، گاھى كۆل، گاھى دەريا، گاھى شەھەر، گاھى گىياھ بولۇپ كۆرۈنگەن بىلەن قوغلاپ يەتكىلى بولمايدىغان .

شېئىر — بىر قايىنام بۇلاققا ئوخشىشىدۇكى، تەشنالارغا ئارام، دەردمەنلەرگە داۋا، بىمارلارغا شىپا، غەمكىنلەرگە شادلىق، ئاجىزلارغا

ئۇمد ۋە كۈچ بەخش ئەتكۈچى .

شېئىر — ھاپىزنىڭ ناخشىسى ئەمەسكى، ئاڭلىغانسىرى كىشىنى مۇڭدەك باسىدىغان . شېئىر — بىر گۈلدۈرمامىدۇركى، ئۇنىڭ ئاۋازى جاھاننى تىترىتىپ، خامۇش كۆڭۈللەرنى ئويغاتقاي؛ كىشىنى سەگەك قىلىپ جەڭگە ئۈندىگەي، ئەبەدىي ھاياتقا چاقىرغاي!

شائىر — قاغا ئەمەس، كۆرۈنگەن دەرەخقە قونۇۋېلىپ قاقىلداۋېرىدىغان . شائىر — خۇددى تاڭ توخۇسىدۇركى، كېچىچە تاڭنى چىللاپ تىنماس؛ تاڭ ئاتقاندا، ئەلنى ئىشقا، ھاياتقا، ئەمگەك ۋە ئىجادقا ئۈندەر . شۇڭا، كىشىلەرنىڭ «ئالتۇن خوراز» ھەققىدە قىسسە- رىۋايەتلەر توقۇشى، شەھەر دەرۋازىلىرى بىلەن قەسىر - ئايۋان مۇنارلىرىنىڭ ئۈستىگە ئۇنىڭ ھەيكىلىنى ئورنىتىشى ھەرگىز تاسادىپىي ئەمەس، ھالبۇكى، جاھان — جاھان بولغاندىن بۇيان، ھېچكىم تېخى قاغىنىڭ ھەيكىلىنى ئورناتقىنى يوق .

شائىر — تۇتقۇش ئەمەس، نېمىنى ئۆگەتسە، شۇنى دورايدىغان ياكى ئۆمۈر بويى دوراشتىن بۆلەكنى بىلمەيدىغان . بۇ يەردە ئۇلۇغ ئەزەربەيجان شائىرى فۇزۇلىينىڭ مۇنۇ بېيىتىنى ئەسلەپ ئۆتۈش ئورۇنسىز بولماس :

«قارا تاشنى ئەگەر قان بىرلە رەڭگىن ئەيلىسەڭ،
رەڭگى تەغيىر بولۇر، ئەمما لەئلى بەدەخشان ئولماس .
تۇتىغا تەئلىمى ئەدايى كەلىمات ئەيلىسەڭ،
نۇتقى ئىنسان بولۇر، ئەمما ئۆزى ئىنسان ئولماس» .

شائىر — چىن مەنىسى بىلەن بۇلبۇلدۇر. بۇلبۇل ھېچقاچان باشقا قۇشلارنى دورىمايدۇ، باشقا قۇشلارمۇ بۇلبۇلنى ھەرگىز دورىيالمايدۇ . چۈنكى، بۇلبۇلنىڭ ئۆز تىلى، ئۆز سۆيگۈسى، ئۆز تەپەككۇرى ۋە ئۆز تۇيغۇسى بار .

شائىر — كېپىنەك ئەمەس، كۆرۈنگەن گۈلنىڭ ھەممىسىگە پەرقسىز قونۇپ، ھۇزۇر - ھالاۋەت ئىزلىشنىلا بىلىدىغان . شائىر — چىراغ پەرۋانىسىدۇركى، ھالاك بولۇشنى بىلىپ تۇرۇپ، ئۆزىنى ئوتقا ئۇرغۇ-

چى ...

شائىر — شاھ ۋە سۇلتانلارنىڭ نازۇ نېمەتكە تولغان داستىخانلىرى ئەتراپىدا چۆرگىلەپ يۈرىدىغان ياكى زاھىتلارنىڭ ئېتىكىدە خورۇلداپ ياتىدىغان مۈشۈك ئەمەس، بەلكى پايانسىز دەشتىلەردە ئەركىن كېزىپ يۈرىدىغان تەمەسىز ئارسلاندۇركى، ئۇنىڭ بىر ھۆركىرىشى بىلەن تاغۇ تاشلار زىلزىلىگە كېلىپ، تۈلكە - بۆرىلەر ھوشىنى يىغىقاي. «پادىشاھ نىكولاي ئۈستەلگە بىر مۇشت ئۇرغاندا، پۈتۈن ئوردا ئىچى تىترەپ كېتەتتى؛ لىف تولستوي ئۈستەلگە بىر ئۇرسا، پۈتكۈل رۇسىيە زىلزىلىگە كېلەتتى» دېگەن رىۋايەت مۇبالىغە بولمىسا كېرەك. چۈنكى، لىف تولستوي شېئىر يازمىغان بىلەن چىن شائىر ئىدى.

شائىر پەقەت خەلق بىلەن، پەقەت خەلق بىلەنلا شائىردۇر ۋە مەڭگۈ ئۆلمەستۇر. مەسىلەن، چۈي يۈەن بىلەن ئەلىشىر نەۋائىي، لى بەي بىلەن پۇشكىن، بايرۇن بىلەن لۇتپۇللا مۇتەللىپكە ئوخشاش.

1980 - يىل 23 - ئۆكتەبىر، ئۈرۈمچى

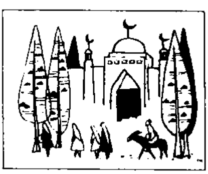

قاشتېشىغا مەدھىيە

ئەي گۈزەل قاشتېشى ! نېمىشقىدۇر سەندىن كۆزۈمنى ئالالمايمەن، قاراپ ـ قاراپ ھۆسنۈڭگە تويمايمەن، بېقىپ ـ بېقىپ مېھرىڭگە قانمايمەن، گوياكى سېنىڭ ئىشقىڭ قەلبىمنى چۇلغىۋالغاندەك ... ئەلنىڭ ئېيتقىنى بىلەن ئېيتسام: «ھەر بارە كۆزۈم سەندە !»

قىزىق ئىش: سەن بىلەن بىر ئۇرۇقتىن بولغان ياقۇت بىلەن پىرۇزە، زۇمرەت بىلەن كەھرىۋا ھۆسن ـ جامالدا سېنىڭدىن گۈزەلرەك، جىلۋە ـ كامالدا سېنىڭدىن ئەۋزەلرەك ئىدىيۇ، نېمىشقىدۇر بىلمەيمەن، «ھەر بارە كۆزۈم سەندە، ياندۇرۇپ يەنە سەندە !»

كۆزۈم سەندە، ئويۇم سەندە. كۈندۈزىغۇ شۇنداق، تاڭ ـ تاڭلار ئېتىپ كەتكۈچە، يەنىلا پىكرىم سەندە. سېنى ئويلىسام ھەر چاغ، خىيالىم قانات قېقىپ قاپىيىلەر گۈلزارىغا قوندۇ؛ سۆزلەر جىلۋىگە كىرىپ قاتار ـ قاتار قوشاقلار توقۇلۇپ چىقىدۇ.

قاشتېشىيۇ، قاشتېشى
ماڭا بولدى سۆز بېشى .
تەرىپلىمەي قويارمۇ
ئۇنى كۆرگەن ھەر كىشى ؟

قاشتېشىيۇ، قاشتېشى،
ئوخشاش ئىكەن ئىچ ـ تېشى .
سۈزۈكلۈكىدۇر سەدەپ،
غۇۋالاشماس ياز ـ قىشى .

ياق، ياق ! سىنى تەرىپلەشكە مۇنداق قوشاقلار قانداقمۇ لايىق بولالىسۇن ! قوشاق قاتىمەن دەپ، ۋەزىن ۋە قاپىيىلەر بىلەن بوغۇلۇپ قىلىشنىڭ ھاجىتى نىمە ؟ ئەڭ ياخشىسى، سەبىي بالا كۆڭلىگە نىمە كەلسە، شۇنى ئېيتىۋەرگەندەك مەنمۇ سۆزۈمنى ئازادە ئېيتاي، خىيالىم قۇشلىرى كەڭ سامادا پەرۋاز قىلغان لاچىندەك ئەركىن قانات قاقسۇن !

دۇنيادا تاشنىڭ خىللىرى كۆپ: قۇم تاش، شېغىل تاش، بىلەي تاش، قورام تاش... ساناۋەرسەك، جىقلا بولۇپ كېتىدۇ. ھەتتا شاھلارنىڭ تاجلىرى بىلەن نازىنىنلارنىڭ ئۈزۈك ـ ھالقىلىرىغا كۆز بولىدىغان ياقۇتمۇ تاش، پىرۇزىمۇ تاش؛ تەختلەرگە پايە، قەسىر ـ ئايۋانلارغا تۈۋرۈك، مەسچىت ـ چېركاۋلارغا مېھراب بولىدىغان مەرمەرمۇ تاش . بىراق، نېمىشقىكىن، ئەي گۈزەل قاشتېشى، سېنىلا ئويلايمەن، ساڭىلا قارايمەن، «ھەر بارە كۆزۈم سەندە، ياندۇرۇپ يەنە سەندە !»

خىسلىتىڭ قانچە، ھۆسنۈڭمۇ شۇنچە؛ ھۆسنۈڭگە بېقىپ، مېھرىڭمۇ شۇنچە . مەيلى ئاق ياكى قارا، مەيلى كۆك ياكى يېشىل، مەيلى سېرىق ياكى قىزىل ··· قايسىلا رەڭدە بولساڭ، خۇددى يامغۇردىن كېيىنكى ھەسەن ـ ھۆسەندەك مەپتۇن قىلىسەن مېنى، قاراپ ـ قاراپ تويمايمەن، مېھرىڭگە زادى قانمايمەن .

ئاقلىقىڭنى كۆرگەندە، سۈزۈلۈپ ئاتقان تاڭنىڭ پارلاق يۈزى بىلەن باھاردا كېلىدىغان ئاق قۇلارنىڭ قانىتى، بوغدا چوققىسىدىكى قار ـ مۇزلار بىلەن مومام رەھمىتىنىڭ بېشىدىكى ئاپئاق لېچەكى، ئانامنىڭ ماڭا بەرگەن سۈتى بىلەن دادامنىڭ ئورمىدا كېيدىغان ماتا كۆڭلىكى، ئۇيغۇر يىگىتلىرىنىڭ بادامدوپپىسىدىكى گۈلى بىلەن خوتەن شايىسىنىڭ ئاقلىقى ياكى ئايدىڭ كېچىلەردە يەرگە چېچىلغان ئاي شولىسى كۆز ئالدىمدا نامايان بولىدۇ .

ئاقلىقىڭدۇر پاكلىقىڭ ھەم ساپلىقىڭ،
ھەم ئۇلۇغۋار، ئىزگۈلۈككە باپلىقىڭ .
كىمكى بولسا ئەھلى ۋىجدان، تۈز نىيەت،
ئاڭا ھەم لايىق بولۇر بۇ ئاقلىقىڭ .

قارىلىقىڭنى كۆرگەندە، ئادەمزاتقا مەدەنىيەتنىڭ ئاتقان، يەنى يېزىق تېپىلىپ، ئىنسانىيەت تارىخى يېزىلىشقا باشلىغان چاغلارنى ئەسلەيمەن. بۇنىڭ سەۋەبى شۇكى، مەيلى يۇڭ، مەيلى قومۇش، مەيلى قاناتنى قەلەم قىلسۇن، ئىنسان ئۆز تارىخىنى قارا سىياھ بىلەن پۈتكەن ئەمەسمىدى؟ سېنىڭ قارىلىقىڭنى تارىخنىڭ خېتىگە ئوخشىتالىغىنىم ئۈچۈن خۇشالمەن. ئۇنى دېسەڭ، خوتەن كېيىكىنىڭ كىندىكىدىن چىقىدىغان ئىپارمۇ قارا؛ شەرق گۈزەللىرىنىڭ كۆزلىرىمۇ قارا، قاشلىرىمۇ قارا، يەلپۈنۈپ تۇرغان چاچلىرىمۇ قارا؛ رىۋايەتلەرگە قارىغاندا، لوقمان ھېكىممۇ قارا ئىمىش، مەجنۇننىڭ لەيلىسىمۇ قارا؛ كۆكتە پەرۋاز قىلىدىغان بۈركۈت بىلەن سۇدا ئوينايدىغان قۇندۇزمۇ قارا؛ ئالتۇننىڭ بىر خىلى بولغان كۆمۈرمۇ قارا؛ ۋەتەننىڭ شۆھرىتى — قارامايىنىڭ نېفىتىمۇ قارا؛ باھار كۈنلىرى ھاۋانى گۈلدۈرلىتىپ، يامغۇر ياغدۇرۇش بىلەن تەشنا جانلارغا ھاياتبەخش ئەتكۈچى بۇلۇتمۇ قارا.

كۆكلۈكۈڭ — كەڭلىك، بۈيۈكلۈك. چەكسىز ساماغا باقسام، گۈمبەزسىمان ئاسمانمۇ كۆك؛ يىراقتىن كۆرۈنگەن مەغرۇر تەڭرىتاغمۇ كۆك؛ نىلمۇ كۆك؛ چاڭجياڭمۇ كۆك؛ دىنېپىرمۇ كۆك، دونايمۇ كۆك؛ كىچىككىنە سايراممۇ كۆك، چەكسىز دېڭىز - ئوكيانمۇ كۆك.

مانا گۈزەل ئالتاي يايلىقى، خۇددى يېشىل گىلەمنىڭ ئۆزى. ئۇنى ھەر كۆرسەم، سېنى ئەسلەيمەن؛ سېنى ھەر كۆرسەم، ئۇنى ئەسلەيمەن. تەڭرىتاغ باغرىدا قاتار قارىغايلار، چەكسىز قىرلاردا يۇمران مايسىلار، باغلاردا چىمەن يېشىل بوستانلار، گۈلشەندە كۈلەر گۈلى رەيھانلار -- بۇلارنىڭ ھەممىسى يېشىللىق دېمەك، يېشىللىق دېمەك -- ھاياتلىق دېمەك.

ئەي گۈزەل قاشتېشى! ھۆسنۈڭ قانچە، پەزىلىڭ شۇنچە؛ پەزىلىڭ بىلەن قەدرىڭمۇ شۇنچە. ھەممىدىن مۇھىمى شۇكى، تېشىڭ بىلەن ئىچىڭ بىر، ھۆسنۈڭ بىلەن خۇلقۇڭ بىر. ئىسسىقنى كۆرۈپ ئېرىپ كەتمەيسەن، سوغۇقنى كۆرۈپ توڭلاپ قالمايسەن، بوران - چاپقۇندىمۇ ئوخشاش، يامغۇر - كەلكۈندىمۇ ئوخشاش. قەسىر - ئايۋانلارغا قەندەل بولساڭمۇ بىر خىل. پايە بولۇپ يەردە ياتساڭمۇ بىر خىل، ھەيكەل ياساپ تەكچىدە قويسىمۇ بىر خىل، كۇرسى ياساپ يەردە قويسىمۇ بىر خىل.

كۆتۈرگەنگە ئۇچمايسەن، تاشلىغانغا سۇنمايسەن . گۈزەللەرنىڭ قۇلىقىدا هالقا، بىلىكىدە بىلەزۈك، بارمىقىدا ئۈزۈك بولغانغا پەخىرلەنمەيسەن؛ تا-لىپقا قەلەمدان، زاھىتقا تاۋاق بولغانغا ھەقىرلەنمەيسەن . قىسقىسى، ئىن-سانىنىڭ هاجىتى نېمە بولسا، سەن شۇنىڭغا تەييارسەن . بۇ نېمىدېگەن ئا-لىيجانابلىق !

ئەي گۈزەل قاشتېشى ! سېنى قانداقمۇ تەرىپلەپ بولاي، ئەڭ ياخ-شىسى، سۆزۈمنى ئەمدى قىسقا قىلاي، ئوغۇلنىڭ مەردلىكى ئاتىغا تالىق، قىزنىڭ ئۈزلۈكى ئانىغا تالىق، دانىنىڭ توقلۇقى تۇپراققا باغلىق، گۈلنىڭ جامالى ياپراققا باغلىق . سېنى تۇغۇپ ئۆستۈرگەن قارىقاش دەرياسى بى-لەن يورۇڭقاش دەرياسىغا بارىكاللا ! شۆھرىتىڭنى جاهانغا يايغان ھۇ-نەرۋەن خوتەن خەلقىغە ھەشقاللا !

1981 - يىل مارت، ئۈرۈمچى

ئۇيغۇر كىتاب تورپېكىتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى

بوغدادىن سادا

قاپقارا، بۇدۇر چاچلىرى قۇلاقلىرىنى يېپىپ تۇرغان قاڭشارلىق بىر يىگىت كۆپكۆك شىشىدەك تىنىق تەڭرى كۆلى بويىدا ھەيۋەتلىك بوغدا چوققىسىغا قاراپ، خۇددى يالقۇنلۇق ناتىقلاردەك غۇلاچلىرىنى كېرىپ، بىرنېمىلەر دەۋاتاتتى. ھاياجانلىنىپ كەتكەنلىكىدىن بولسا كېرەك، ئۇنىڭ گەپلىرى سەل پەرىشان، ئاۋازىمۇ ئېگىز - پەسرەك چىقاتتى.

— ئەسىر - ئەسىرلەردىن بېرى، رەسساملارغا ماۋزۇ، شائىرلارغا ئىلھام بولۇپ كەلگەن، ئەي گۈزەل بوغدا! — دېدى ئۇ ئاۋازىنى كۆتۈرۈپ، — سېنى ھەر كۆرسەم قەلبىمنى ئاجايىپ نازۇك ھېسلار چۇلغىۋالىدۇ، ئىسسىق قېنىم تومۇرلىرىمغا پاتمايۋاتقاندەك پۈتۈن ۋۇجۇدۇمدا باشقىچە بىر ھالەت پەيدا بولىدۇ ··· بىر قارىسام، بېشىغا ئاق لېچەك سېلىپ، يېشىل جايناماز ئۈستىدە دۇئاغا قول كۆتۈرۈپ ئولتۇرغان مومامغا ئوخشاپ كېتىسەن؛ بىر قارىسام، زۇمرەتتەك يېشىل ئېتىز قىرىدا بىر قولى بىلەن كەتمەن سېپىگە تايىنىپ، ئىككىنچى قولىنى ماڭلىيىغا سايىۋەن قىلغان ھالدا ئاللىقاياقلارغا قاراپ تۇرغان قوغۇنچى بوۋايغا ئوخشايسەن. بىراق، بىزنىڭ بوۋاي - مومايلىرىمىز ھەرقانچە قېرىپ كەتسىمۇ، ئۇلارنىڭ قانچە ياشقا كىرگەنلىكىنى بىلگىلى بولىدۇ، ھېچبولمىغاندا، پالانى يېغىلىقتىن ئۈچ يىل بۇرۇن ياكى پالانى يەردىكى يەر تەۋرەشتىن ئىككى يىل كېيىن تۇغۇلغان دەپ گۇۋاھلىق بەرگۈچىلەر چىقىپ قالىدۇ. سېنىڭچۇ؟ سېنىڭ يېشىڭنى ھېچكىم بىلمەيدۇ، ئۇنى ھېچقانداق كىتابتىنمۇ تاپقىلى بولمايدۇ، چۈنكى ئەسىر - ئەسىرلەردىن بۇيان سەن بىلەن نۆۋەتمۇ نۆۋەت زاماندىش بولغان سان - ساناقسىز كىشىلەرنىڭ ھېچبىرى ساڭا شاھىت بولغۇدەك ئۆمۈر

كۆرەلگىنى يوق ۋە كۆرۈشمۇ مۇمكىن ئەمەس . ھەتتا ئادەم ئاتا بىلەن ھەۋۋا ئانىمۇ ياكى ئابىھاياتنى ئىچىپ، مەڭگۈ - مەڭگۈ ياشاش لاياقىتىگە سازاۋەر بولغان خىزىرمۇ، سىنىڭ يېشىڭنى بىلمەس ۋە بىلەلمەس . قانچە ياشقا كىرگەنلىكىڭنى پەقەت سەن ئۆزۈڭلا بىلسەن، شۇنداق ئەمەسمۇ؟

يىگىت شۇ سوئالدىن كېيىن جاۋاب كۈتكەندەك بىرئاز جىم تۇردى، «شۇنداق، شۇنداق . قانچە ياشقا كىرگەنلىكىڭنى پەقەت سەن ئۆزۈڭلا بىلسەن» دەپ يەنە سۆز باشلىدى:

— سەن ئۆزۈڭنىڭ يېشىنىلا ئەمەس، ھەممىنىڭ يېشىنى، يېشى بىلەن تەڭ بېشىدىن كەچۈرگەن ھەممە ئىشنىمۇ بىلىسەن . مۇشۇ زېمىندا تارىخ- تارىخلاردىن بۇيان بولۇپ ئۆتكەن ھەممە ئىشلارنىڭ شاھىدى سەن . ئاتا - بوۋىلىرىمىزنىڭ يىرىم يالىڭاچ ھالدا غار ۋە ئۆڭكۈرلەردە، ئورمان ۋە چاتقاللىقلاردا ياۋا مېۋىلەرنى تېرىپ، تاش بىلەن قۇلان - كىيىكلەرنى ئوۋلاپ ياشىغان كۈنلىرىدىن تارتىپ، ئوغۇزخاننىڭ قانداق تۇغۇلۇپ، قانداق ئۆسكەنلىكىنى ۋە ئۇنىڭ ھېلىقى بىر مۈڭگۈزلۈك يىرتقۇچ ھايۋاننى يوقىتىپ ئەلگە ئامانلىق ئېلىپ كەلگەنلىكىنى، ئاندىن قەبىلە - ئۇرۇقلارغا ئات قويۇپ، يۇرتلارنى بىنا قىلىش بىلەن ھەممىنى ئۆزىگە قارىتىپ ئۇيغۇر خاقانى بولغانلىقىنى — مانا مۇشۇلارنىڭ ھەممىسىنى سەن ئۆز كۆزۈڭ بىلەن كۆرگەن؛ رۇستەم بىلەن ئافراسىياپنىڭ جەڭلىرىمۇ سىنىڭ كۆز ئۆڭۈڭدە بولۇپ ئۆتكەن؛ قاناتلىرى لاچىن قانىتىغا ئوخشايدىغان قالپاق كىيىپ، ئوقيانىڭ ئوقىنى ئالدىغا قانداق ئاتسا كەينىگىمۇ شۇنداق ئۇستىلىق بىلەن ئاتىدىغان ئۇيغۇر قوشۇنلىرى شەرققە لەشكەر تارتقان ئىسكەندەر زۇلقەرنەيىننىڭ يولىنى توسۇپ ئۇنى چېكىندۈرگەندە، بۇ غەلىبىدىن سۆيۈنۈپ، پەخىر - غۇرۇر بىلەن كۈلگەن سەن ئىدىڭ، ئىمپېراتور خەن ۋۇدىنىڭ ئەلچىسى جاڭ چيەن غەربىي دىيارغا كەلگەندە ياكى مەلىكە جيەيۇ ئۇيسۇن خانىغا ياتلىق بولغاندا، كۇچالىق نەغمىشۇناس سۇجۇپ بىلەن مەۋلانە كومىراجىۋا خاقاننىڭ تەكلىپى بىلەن ئۇستازلىققا چاڭئەن شەھىرىگە ماڭغاندا — مانا شۇلارنىڭ ھەممىسىگە سەن شاھىد ئىدىڭ . يىپەك يۇكلىگەن قاتار - قاتار كارۋانلارمۇ سىنىڭ ئالدىڭدىن ئۆتەتتى . شاھزادە سۇتۇق بۇغراخان ئىسلامغا كىرىپ،

قەشقەر دىيارىدا ياڭرىغان تۇنجى ئەزان ئاۋازىنىمۇ سەن ئاڭلىغانىدىڭ . «دىۋانۇ لۇغاتىت ـ تۈرك» بىلەن «قۇتادغۇ بىلىك»نەك يۈزلىگەن شاھ ئەسەرلەرنىڭ قانداق پۈتۈلگەنلىكىنىمۇ ئۆز كۆزۈڭ بىلەن كۆرگەنىدىڭ، «12 مۇقام»مۇ سېنىڭ كۆز ئۆڭۈڭدە رەتلەنگەن. سەن شۇلارنىڭ ھەممىسىگە شاھىدسەن ··· دېمەك، سەن ئوقۇپ ـ ئوقۇپ تۈگەتكىلى بولمايدىغان بىر بۈيۈك كىتابسەن، سەن پۈتۈن بىر تارىخ سەن، سېنىڭ بىلىدىغانلىرىڭ ئالەمچە كۆپ، سەن ھەممىنى بىلىدىغان، ھەممىنى كۆرگەن بىر دانىشمەنسەن .

گەپ شۇ يەرگە يەتكەندە، بوغدا چوققىسى ئاستا تەۋرىنىپ تىلغا كىردى :

— توختا، ئەي يىگىت، — دېدى ئۇ ۋەزمىن تاۋۇش بىلەن، — ئېيتقانلىرىڭنىڭ ھەممىسى راست . بىراق، مېنى دانىشمەن دەپ بىرئاز ئاشۇرۇۋەتتىڭ . ناھايىتى ئۇزۇن ئۆمۈر كۆرگەنلىكىم ئۈچۈن، كۆپ ئىشلارنى بىلىمەن، لېكىن ھەممىنى ئەمەس، پەقەت ئۆتمۈشنى، شۇ ئۇزۇن تارىخنى ئانچە ـ مۇنچە بىلىمەن . ئۆتمۈشنى بىلگەنلىكىم ھەممىنى بىلگەنلىكىم بولمايدۇ . بۈگۈنكىنى سەنچىلىك بىلمەيمەن، كېلەچەكنى بىلىشتىن تېخىمۇ ئاجىزمەن . چۈنكى، مەن قېرىپ قالدىم . بۈگۈننى ۋە كېلەچەكنى بىلىش ئۈچۈن تېخىمۇ ئېگىز يەردىن كۆزىتىش لازىم . ھالبۇكى، مەن شۇنچە ئېگىز بولغىنىم بىلەن مەندىنمۇ ئېگىز چوققىلار بار. سەن شۇلارغا مۇراجىئەت قىل . ياخشىسى، شۇ چوققىلارغا چىقىپ دۇنيانى كۆزەت . ئۆتمۈش ھەرقانچە پەخىرلىنەرلىك بولسىمۇ، بەرىبىر ئۆتمۈش . تارىخ ھەرقانچە ئۇزۇن بولسىمۇ، بەرىبىر تارىخ . تارىخنى ئەلۋەتتە بىلىش لازىم . بىراق، تارىخنى بىلىشتىن مەقسەت «ئۆتمۈش بىلەن كۈلۈپ تۇرۇپ خوشلىشىش» ئۈچۈندۇر. ئۆتمۈشنىڭ غۇرۇرى بىلەن مەست بولۇپ كېتىپ، بۈگۈننى ۋە كېلەچەكنى ئۇنتۇما . چۈنكى، ئۆتمۈش سېنىڭ بولغىنىدەك، كېلەچەكمۇ سېنىڭ، ئۇنى ئۆزۈڭ يارىتىشىڭ كېرەك .

1986 ـ يىل 12 ـ ئىيۇل، ئۈرۈمچى

www.uyghurkitap.com

[General Information]
书名=生活的历程　维吾尔文
SS号=40232606